Jamar

MAREC 2014 · LETO 6 · ŠT. 1 CENA: 5 EUR



RAZISKAVE

Nova odkritja v Paradani

Ponori v Nartih

TEHNIKA

Vrvne zavore

PREDSTAVLJAMO

Bojan Kofler, Brane Čuk

HUDA LUKNJA · ČAGANKA · P4 · BREZNO POD ŽIČNICO
NOVICE · TABORI IN ODPRAVE · POTAPLJAŠKE RAZISKAVE
ALBANIJA · FONTAINE-DE-VAUCLUSE · ČRNA GORA

Seznam društev je povzet po www.jamarska-zveza.si/post/0/drustva/. Društva prosimo, naj pošljejo popravke in dopolnitve skrbniku spletne strani na naslov info@jamarska-zveza.si. Dopolnjen in popravljen seznam bomo objavili v naslednji številki Jamarja. Društva so urejena po abecednem redu ključnih besed (največkrat je to ime kraja).

JAMARSKA DRUŠTVA, včlanjena v Jamarsko zvezo Slovenije

JD Danilo Remškar Ajdovščina
✉ Slomškova 1A, 5270 Ajdovščina
✒ Bogomir Remškar
☎ 040 846 276
💻 www.jddr-drustvo.si

Športno društvo Alter sport
✉ Ovsiše 52, 4244 Podnart

Krasoslovno društvo Anthron
✉ Titov trg 2, 6230 Postojna
✒ Andrej Mihevc

DZRJ Bled
✉ Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled
✒ Franc Arh
☎ 041 368 965
🖷 dzrjbled@gmail.com

JK Borovnica
✉ p. p. 45, 1353 Borovnica
✒ Tone Palčič

JK Brežice
✉ Mala Dolina 9,
8261 Jesenice na Dolenjskem
✒ Aleš Orešar
☎ 041 310 683
🖷 jkbrezice@gmail.com

Belokranjski JK Črnomelj
✉ Nova Lipa 31, 8344 Vinica
✒ Jože Gešel
☎ 040 974 300

JD Gregor Žiberna Divača
✉ p. p. 12, 6215 Divača
✒ Borut Lozej
☎ 031 522 785
🖷 divaska.jama@divaca.net
💻 www.divaska-jama.info

DZRJ Simon Robič Domžale
✉ Češminova ulica 19, 1230 Domžale
✒ Aleš Stražar
🖷 irena.strazar@helios.si
💻 www.drustvozrj-domzale.si

JD Gorenja vas
✉ Poljanska cesta 29, 4224 Gorenja vas
✒ Branko Mur
🖷 branko.mur@volja.net

JD Simon Zima Gorje
✉ Grabče 3, 4247 Zgornje Gorje
✒ Franci Ažman
☎ 031 803 981

ŠD Grmada
✉ Mavhinje 38, 34011 Sesljan, Italija
✒ Damjan Gerl
☎ 0039 338 847 1295
🖷 info@grmada.org
💻 www.grmada.org

JK Srečko Logar Idrija
✉ Ulica sv. Barbare 5, 5280 Idrija
✒ Tine Jereb

JD Netopir Ilirska Bistrica
✉ Gabrije 28a, 6250 Ilirska Bistrica
✒ Radivoj Šajn
☎ 031 873 245

JK Kamnik
✉ Žebljarska 2, 1240 Kamnik
✒ Dane Holcar

JD Karlovica
✉ Dolenja vas 44, 1380 Cerknica
✒ Jože Stražišar

JD Netopir Kočevje
✉ Šalka vas 84, 1330 Kočevje
✒ Matjaž Kranjc
☎ 041 426 174
🖷 matt1@siol.net

JD Dimnice Koper
✉ Ferrarska ulica 14, 6000 Koper
🖷 franc.maleckar@guest.arnes.si
💻 www2.arnes.si/~kpjdd2

KJ Kostanjevica na Krki
✉ Grajska cesta 25,
8311 Kostanjevica na Krki
✒ Brane Čuk
☎ 041 297 001
🖷 kostanjeviska.jama@gmail.com
💻 www.kostanjeviska-jama.com

DZRJ Kranj
✉ Kebetova 9, 4000 Kranj
✒ Davorin Preisinger
☎ 041 868 973
🖷 davorin.preisinger@gmail.com
💻 www.dzrjk-drustvo.si

JD Carnium Kranj
✉ p. p. 83, 4101Kranj
🖷 info@carnium.si
💻 www.carnium.si

JK Kraški krti
✉ Gradnikovih brigad 3,
34070 Doberdob, Italija
✒ Stanko Kosič

Društvo ljubiteljev Križne jame
✉ Bloška polica 7, 1384 Grahovo
✒ Matej Kržič, Alojz Troha
☎ 041 632 153
🖷 krizna_jama@yahoo.com
💻 www.krizna-jama.si

JK Krka
✉ Krka 1g, 1301 Krka
✒ Tanja Podržaj
☎ 031 766 555
🖷 jkkrka@planet.si
💻 www.jkkrka.si

JK Bakla Letuš
✉ Letuš 19, 3327 Šmartno ob Paki
✒ Matej Mandelc

JD Logatec
✉ p. p. 36, 1370 Logatec
✒ Drago Korenč
🖷 jdl@jdl.si
💻 www.jdl.si

JD Karantanja Lozice
✉ Lozice 5, 5272 Podnanos
✒ Benjamin Mislej

JS PD Medvode
✉ Cesta komandanta Staneta 12,
1215 Medvode
✒ Ladislav Vidmar

JK Novo mesto
✉ Seidlova cesta 29
8000 Novo mesto
✒ Klemen Mihalič
🖷 info@jknm.si
💻 www.jknm.si

JK Bojan Krivec
✉ Zapučke 23, 5290 Šempeter pri Gorici
✒ Smiljan Brešan

DZRJ Luka Čeč Postojna
✉ p. p. 150, 6230 Postojna
✒ Matjaž Milharčič
☎ 040 744 359
🖷 drustvo@dzrj-lukacec.si
💻 www.dzrj-lukacec.si

JK Črni galeb Prebold
✉ p. p. 51, 3312 Prebold
✒ Grega Ramšak
🖷 crni.galeb.prebold@gmail.com

JD Rakek
✉ Trg padlih borcev 8, 1381 Rakek
✒ Damjan Intihar
☎ 031 733 329
🖷 info@jd-rakek.com
💻 www.jd-rakek.com

JD Kraški leopardi
✉ Cankarjeva ulica 80,
5000 Nova Gorica
✒ Dimitrij Valantič
🖷 kraski.leopardi@gmail.com

DZRJ Ribnica
✉ Škrabčev trg 5, 1310 Ribnica
✒ Anton Della Schiava
🖷 anton.dellaschiava@amis.net
🖷 franc.kljun@gmail.com

JD Sežana
✉ Bazoviška cesta 9, 6210 Sežana
✒ Jordan Guštin
🖷 jdsezana@gmail.com
💻 jds.brlog.net
💻 www.vilenica.com

Društvo Sirena-Sub
✉ Vipavska cesta 54, 5000 Nova Gorica
✒ Damir Podnar
☎ 041 687 210
🖷 info@reef.si
💻 www.reef.si

DRP Škofja Loka
✉ Sv. Duh 271, 4220 Škofja Loka
✒ Walter Zakrajšek
☎ 051 244 244
🖷 info@drp-drustvo.si
💻 www.drp-drustvo.si

JK Temnica
✉ Temnica 10,
5296 Kostanjevica na Krasu
☎ 040 353 338
💻 www.jkt.si

JK Tirski zmaj
✉ Ter 66, 3333 Ljubno ob Savinji
✒ Bernard Štiglic
☎ 041 354 551
🖷 bernard.stiglic@siol.net

JS PD Tolmin
✉ Podmelec 33, 5216 Most na Soči
✒ Zdenko Rejec
☎ 031 365 314
🖷 jspd.tolmin@gmail.com
💻 www.pdtolmin.si

Šaleški JK Podlasica Topolšica
✉ Topolšica 81a, 3326 Topolšica
✒ Maksimiljan Perič
🖷 max.petric@hotmail.com
💻 jktopolsica.wix.com/jama

ŠD Tornado
✉ Za gasilskim domom 17,
1000 Ljubljana
✒ Anže Kreč
☎ 041 348 186
🖷 anzekrec@gmail.com

JO SPD Trst
✉ Pulje pri Domju 187, 34018 Trst, Italija
✒ Stojan Sancin
☎ 0039 040 810 053
🖷 stsanci@tin.it
💻 www.jospdtrst.org

Koroško-šaleški JK Speleos-Siga Velenje
✉ p. p. 138, 3322 Velenje
✒ Valter Koletnik
☎ 041 599 333
🖷 speleos.siga@gmail.com
💻 www.speleos-siga.org

JK Železničar
✉ Hrvatski trg 2, 1000 Ljubljana
✒ Janez Jaka Cerar
☎ 041 213 302
🖷 info@jkz.si
💻 www.jkz.si

Nemogoče je odgovoriti na vprašanje, koliko društev v Sloveniji se ukvarja z jamarstvom. Že v Jamarski zvezi Slovenije imamo športna in druga društva, ki se ukvarjajo tudi z jamarstvom ter jamarske sekcije planinskih društev. Da bi dobili vsaj grobo sliko, pa smo v Poslovnem registru Slovenije poiskali vsa društva, ki imajo v imenu besedi »jama« ali »jamarski« v ustreznih sklonih in niso včlanjena v JZS.

OSTALA JAMARSKA DRUŠTVA

DZRJ Ljubljana
✉ Luize Pesjakove ulice 11,
1000 Ljubljana
🖷 info@dzrjl.si
💻 dzrjl.speleo.net

JD Planina
✉ Planina 2, 6232 Planina

JD Straža
✉ Pod vinogradi 1, 8351 Straža

Potapljaško - jamarsko - alpinistično društvo Daco
✉ Požarnice 58,
1351 Brezovica pri Ljubljani

ŠD Trident
✉ Dečmanova 3, 1000 Ljubljana
✒ Gašper Košir
☎ 041 324 483
🖷 gasper.kosir@cpa.si

JD Olimje
✉ Trška 80, 3254 Podčetrtek

Županova jama - turistično in okoljsko društvo Grosuplje
✉ Taborska cesta 6, 1230 Grosuplje
🖷 zupanova.jama@masicom.net
💻 www.zupanovajama.si

MAREC 2014, LETO 6, ŠT. 1

NOVICE
4 Rajko Bračič
4 Čaganka, prva petletka, –400 m
6 Brezno pod žičnico
7 Onesnažena voda v Križni jami
8 Brezno rumenega maka (P4)
9 Poljske raziskave na Kaninu 2013
9 V spomin Ediju Vlašiču
10 Trikotni kapnik iz jame Pihalnik
10 Silvestrski obisk jame Vodnice
11 16. mednarodni speleološki kongres
11 Nagrada UIS za Jamarsko karto Kanina
12 Projekt 99
12 Jamarski tabor Kamenmjavček 2013
13 Ledena jama
13 V spomin Francu Renčlju
14 50. obletnica ponovnega odprtja Vilenice za obiskovalce
14 Zaprtje dveh jam na Ponikovskem krasu
15 Krški jamarji čistili jamo
15 Krtača ali vrvača
16 Nobena jama se ne konča!
16 Mednarodno jamarsko srečanje v Casoli v Italiji
17 Jonina jama – reševanje psičke Jone
17 Predstavitev v Ajdovski jami

JAMARSKA DRUŠTVA
18 20 let škofjeloških jamarjev

ZGODBA
20 Domač teren

RAZISKAVE
21 Nova odkritja v Paradani
25 Ponori v Nartih
28 Huda luknja pri Gornjem Doliču
31 Bločica
34 Potapljaške raziskave v letu 2013

TABORI IN ODPRAVE
38 4. jamarski tabor Kanin 2013
39 Snežnik 2013
40 Shpella e Zezë – Črna jama
42 Odprava Črna gora 2013

IZ TUJIH JAM
44 Fontaine-de-Vaucluse
47 Dežela naravnih lepot

TEHNIKA
48 Vrvne zavore

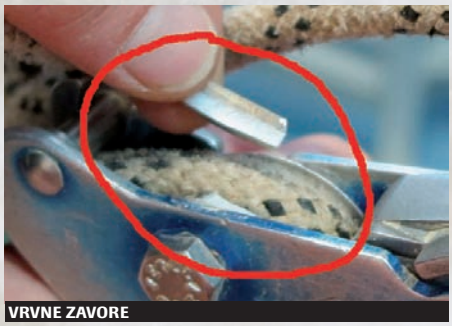
DOGODKI
50 Med jamskimi fotografi

PREDSTAVLJAMO
55 Bojan Kofler
56 Brane Čuk
59 Fotonatečaj


Foto: Marko Pršina
ČAGANKA, PRVA PETLETKA, –400 m


Foto: Drago Korenč
NOVA ODKRITJA V PARADANI


Foto: Robert Rehar
SHPELLA E ZEZË – ČRNA JAMA


Foto: Miha Staut
VRVNE ZAVORE

O REVIJI

Jamar izhaja enkrat letno, praviloma v mesecu marcu. Cena izvoda revije za člane JZS je 3,5 EUR, za vse ostale 5 EUR.

Za naročnino na revijo pišite na naslov: revija.jamar@gmail.com

Jamar
Odgovorni urednik
Peter Gedei

Pomočnik odgovornega urednika
Miha Čekada

Uredništvo
Jure Tičar, Mojca Hribernik, Uroš Ilič, Bogomir Remškar, Jasmina Rijavec

Lektura
Mojca Stritar

Oblikovanje, računalniška grafika in stavek
Peter Gedei

Tehnični urednik
Peter Gedei

Tisk
Tiskarna Pleško, d. o. o., Ljubljana
Naklada: 600 izvodov

Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo. Vse gradivo v reviji Jamar je last izdajatelja. Kopiranje ali razmnoževanje je mogoče le s pisnim dovoljenjem izdajatelja.

Naslov uredništva
Jamar, Lepi pot 6, p. p. 2544, 1109 Ljubljana
tel.: 041 941 378
e-pošta: revija.jamar@gmail.com

Izdajatelj
Jamarska zveza Slovenije
Lepi pot 6, p. p. 2544, 1109 Ljubljana
www.jamarska-zveza.si

Odgovorna oseba izdajatelja
Vido Kregar

ISSN 1855-2579

Fotografija na naslovnici: Velika ledena jama v Paradani, Žumrov porton. Foto: Miran Nagode

Rajko Bračič

Srce in motor Jamarske reševalne službe (6. 7. 1964–2. 11. 2013)



Foto: arhiv KSJK Speleos-Siga Velenje

»Izgubili smo Rajkota.«

Stavek, ki se je boleče zarezal v možgane. Še vedno je težko verjeti, da ni več človeka, ki je bil vedno tako poln energije in načrtov. Vedno je govoril, da se v jamah spletejo močne, trdne vezi med jamarji. Zdaj vemo, kako boli, ko se te vezi tako nenadoma in nepričakovano pretrgajo. Ni ga več.

Rajko je bil s podzemljem povezan od svojega 18. leta, saj se je kot izšolan in že odrasel človek s poklicno usmeritvijo zaposlil v rudniku v Velenju. A v podzemlju je videl mnogo več kakor samo svojo službo, zato je temu svetu posvetil še svoj prosti čas. Pri 20 letih je postal jamar.

Jamarstvo je bilo njegova strast

Težko je zajeti vse, kar je Rajko počel v jamarstvu, saj je temu dal svoje življenje. Bil je izredno vsestranski jamar. Kot izkušen jamar, jamarski reševalec, inštruktor jamarstva, inštruktor JRS je deloval na področju jamarskega reševanja, izobraževanja jamarjev in jamarskih reševalcev, na področju varstva jam in narave ter dokumentiranja jam. Spodbujal je medklubsko sodelovanje in sodelovanje z drugimi, nejamarskimi društvi.

Z jamarstvom se je začel ukvarjati že leta 1984, ko se je včlanil v Koroško-šaleški jamarski klub Speleos-Siga Velenje. Podzemeljski svet ga je tako prevzel, da je zanj postal glavna popoldanska obrt. Rajko je vedno dejal: »Dokler ne veš, kaj jame nudijo, si ne znaš predstavljati, kaj se tam notri skriva. S prvim vstopom v jamo te potegne strast, ki se izraža v čisti temi, miru, tišini in v občutkih, ki se pojavijo ob prvem vstopu v neko neraziskano jamo ali njen del. Ko veš, da si prvi človek, ki je kadarkoli bil tam.«

Ves čas pa je bil izredno aktiven v domačem klubu, in sicer je opravljal funkcije predsednika, tajnika, blagajnika, vodje in načrtovalca akcij. Veljal je za gonilno silo društva ne glede na funkcijo, ki jo je opravljal. Na domači klub je bil še posebej ponosen, saj je vanj vložil veliko časa in truda, pa naj je šlo za delo pri jamarskem domu ali v matični jami – Hudi luknji.

Kot inštruktor jamarstva in Jamarske reševalne službe je izobrazil veliko novih jamarjev in jamarskih reševalcev. Svoj prosti čas je porabil, da nas je poučeval in nam privzgojil ljubezen do jam. Številne proste dneve in popoldneve se je znojil z nami v stenah in v jamah, da nas je naučil varne jamarske tehnike. Bil je naš mentor, inštruktor in predvsem vzornik. Posebej smo cenili njegovo direktnost, neposrednost, odkritost in poštenost. Na njegovo besedo smo se lahko vedno zanesli. Bil je avtoriteta, ki smo jo vsi spoštovali in cenili.

Vedno se je iskreno veselil uspehov svojih varovancev. Presrečen je bil, ko smo oddajali zapisnike o jamah v Kataster, ko smo dosegali lepe raziskovalne uspehe ali dobre rezultate v tekmovanju v žimarjenju ... Pomagal je šolarjem, dijakom, študentom pri raziskovalnih in diplomskih nalogah. Nadobudni tečajniki smo lahko ob njem varno razprli svoja krila.

Veliko sta mu pomenila raziskovanje in dokumentiranje jam. Največ časa je posvetil raziskovanju na savinjsko-šaleškem območju, pa tudi drugje po Sloveniji in tudi tujini. Sodeloval je pri raziskavah številnih večjih jamskih sistemov na Dleskovški planoti, Raduhi, v Kiti Gaćešini na Velebitu, v Čehih 2. Za nas, njegove varovance, so bile takšne jame le sanje, dokler nismo spoznali Rajča. Skupaj z njim smo te sanje doživeli. Raziskovati jame z njim je bilo čudovito. Imel je ogromno izkušenj in vedno je prisluhnil šibkejšim članom v ekipi. Tudi še kot jamarski zelenci smo se ob njem v jamah počutili varne. Ko smo bili izmozgani in utrujeni v Čehih 2, je Rajko od nekod privlekel čokoladice in nam narisal nasmeh na obraz. Ko je šlo v jami bolj na tesno, ko je bil kdo v stiski, je bil Rajko vedno zraven, vedno je počakal, pomagal.

Ko smo tovorili material za prvi jamarski bivak na Kanin, so bili nevihta, strele, dež. Rajko pa je z nasmehom na obrazu spodbujal nas ostale, da smo izpeljali akcijo do kraja. Takšen je bil naš Rajč. Vedno vztrajen in poln energije.

Nepozabni so raziskovalni tabori na Molički, kjer smo raziskovali in uživali več dni skupaj. Na kraju, ki mu je toliko pomenil, kamor je tako zelo zahajal, in na kraju, kjer je tako prekmalu in tako premlad sklenil svojo življenjsko pot.

Organiziral in vodil je več jamarskih odprav v tujino: Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Črno goro, Makedonijo, Srbijo, Bolgarijo, Francijo in Italijo. Še posebej je potrebno izpostaviti odprave v Črno goro, kjer smo dokumentirali številne nove jame. Rajko je pomagal izobraževati črnogorske jamarske kolege in dvigniti nivo njihovega znanja.

Veliko mu je pomenilo tudi varstvo jam in narave nasploh. Skupaj smo izpeljali več projektov s področja varstva jam, organizirali številne čistilne akcije jam in se trudili za zaprtje Tajne jame ter Zgornje in Spodnje Steske jame. Spodbujal je izobraževanje nejamarjev z delavnicami, ekskurzijami, s sodelovanjem v radijskih in televizijskih oddajah. Vsega tega brez Rajča ne bi bilo. Ob vseh težavah, ki so se pojavljale, je bil vedno

Čaganka, prva petletka, –400 m

Ko sta poleti 2008 Borivoj in Srečko na Poljanski gori na skrajnem južnem delu Kočevskega Roga našla vhod v Čaganko in smo septembra istega leta člani JK Novo mesto dosegli globino 250 metrov, je bila to šele tretja jama na jugovzhodu Slovenije, globlja od 200 metrov. JK Novo mesto je za Čaganko kot najboljši jamarski raziskovalni dosežek v letu 2008 prejel tudi nagrado Viljema Puticka. Šlo je torej za pomembno odkritje dolenjskih jamarjev in temu primerno smo v globinah pustili nešteto delovnih ur.

A je jama po začetni radodarnosti povsod pokazala zobe in nikjer ni pustila zlahka napredovati. V Južnem rovu, rovu zavidljivih dimenzij, napredovanje zavira nevarno krušljiv podor, ki še kar čaka na junaka, ki bo pokukal na drugo stran kupa nametanega kamenja, v Klepcu, ki je dolgo veljal za edino svetlo točko, nas je po vseh ožinah ustavil sifon, zato smo energijo usmerili gor in se naučili plezati kamine. V Game overju je brezno najvišje, je pa plezanje navzgor nadvse naporno zaradi blata in tekoče vode.

A ko smo tehniko premagovanja blatnih kaminov ravno dobro obvladali, smo avgusta 2011 odkrili nadaljevanje. Kljub težkim pogojem, saj je delo potekalo predvsem v fosilnem blatu, je odkritje klubu vdihnilo novih moči in akcije so si sledile skorajda tedensko, zato smo že januarja 2012 dosegli globino 300 metrov. Kakšnih 20 metrov globlje nas je marca istega leta zaustavil dolg in ozek meander, v katerem smo si lomili zobe do avgusta 2013. A ne tako zelo pogosto, saj so novoodkriti deli spet aktivni, kar pomeni, da je ob deževju ali taljenju snega delo zaradi vode skoraj nemogoče. V avgustu smo meander končno zgrizli in dosegli globino 350 metrov, kar nam je dalo nov zalet in akcije so si spet sledile skoraj tedensko, z občasno pomočjo jamarjev iz drugih slovenskih klubov.

Jeseni smo začeli postavljati tudi lesen bivak pri vhodu v Čaganko, brez katerega si zimskega raziskovanja pravzaprav sploh nismo mogli



Foto: Marko Pirc

Bivak pri vhodu

optimističen. Ko so že skoraj vsi obupali, je on še vedno verjel, da je možno.

V klubu je bil največkrat on pobudnik in organizator izletov, druženja, pohodov. Včasih je v roke vzel tudi harmoniko, da je dvignil razpoloženje. Pred novim letom je ponavadi organiziral jamarsko akcijo v Klemenškov ali Golerjev pekel ali kakšno podobno brezno, da smo skupaj z jamarji iz vse Slovenije zaključili leto. Bil je organizator in pobudnik številnih delovnih akcij pri jamarski koči in v Hudi luknji ter pobudnik za višinska dela v korist jamarskega kluba. Bil je tudi jamski vodnik v Hudi luknji in uvajal nove vodnike. Uredil je več klubskih biltenov.

Klub in klubska dejavnost sta mu ogromno pomenila. Številne sestanke vodstva kluba smo imeli kar pri njem doma. Vedno si je želel, da bi njegovi tečajniki-varovanci sledili njegovi poti. Vedno si je želel, da bi vzgojil jamarje, ki bi z veseljem raziskovali in dokumentirali jame, sodelovali v Jamarski reševalni službi, delali na področju varstva jam in širili svoje znanje med mlade jamarje.

Srce in motor Jamarske reševalne službe

Na podlagi številnih izkušenj se je podal med jamarske reševalce. Leta 1988 se je udeležil prvega tečaja jamarskega reševanja v Poljčah. Vsa leta je bil aktiven član v Jamarski reševalni službi in od leta 1995 deloval tudi v njeni operativni sestavi.

Rajko je prehodil dolgo pot v jamarstvu – od nazivov jamar, jamarski reševalec, vodja reševalne skupine in vodja intervencije do inštruktorja JRS in inštruktorja JZS. V teh letih delovanja je bil član predsedstva Jamarske zveze Slovenije in vrsto let blagajnik Jamarske reševalne službe. Trud, volja in sposobnost so ga pripeljali do tega, da je leta 2010 postal vodja Jamarske reševalne službe Slovenije. Skupaj z ostalimi člani so se oprijeli novih pristopov ter organizacije in bili pri tem uspešni. Ob prevzemu drugega mandata vodje Jamarske reševalne službe je Rajko dejal: »V upanju, da sem svoje dosedanje delo dobro opravljal, sem se odločil in sem pripravljen na še en mandat vodenja JRS.« Rezultati tudi drugega mandata so vidni na mnogih področjih, za katere pa so v velikem delu zaslužni tako člani vodstva JRS kot tudi vsi jamarski reševalci.

Naš vodja je bil aktiven v številnih reševalnih akcijah in usposabljanjih po vsej Sloveniji in v tujini. Svojega dela vodje ni opravljal le kot vodja, temveč kot pravi vzornik nam vsem. Vsi člani Jamarske reševalne službe se zavedamo, da je naša organizacija velikega pomena za vse raziskovalce kraškega sveta, pa tudi za ostale, ki kakorkoli potrebujejo našo pomoč. Rajko je dajal aktivnosti JRS na prvo mesto.

Bil je ljubitelj narave

Poleg jamarskega društva in Jamarske reševalne službe je Rajko rad sodeloval še pri drugih aktivnostih. Zelo rad se je s prijatelji podal v gore. Velikokrat smo tudi s kolesi raziskovali lepote okoliških hribov. Kot velik ljubitelj narave je nanjo gledal z odprtimi očmi in spoštoval tako podzemni svet kot površje. V prav vseh letnih časih je v naravi videl kaj lepega, kar je pozimi doživljal s turnimi smučmi, poleti pa na številnih pohodih in kolesarskih potepih. A jame so bile (tako kot za vse jamarje) tudi zanj neizogibno doživetje v vseh letnih časih.

Sodeloval je v številnih projektih JRS, kot so npr. mednarodni program Cave rescue training, ki ga je URSZR v sodelovanju z inštruktorji JRS izvajala v okviru pobude za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za jugovzhodno Evropo. Znanje in izkušnje je z veseljem delil med ostale, tako v domačem klubu kot v Jamarski reševalni službi. Usposobil je veliko jamarjev, jamarskih reševalcev in tudi inštruktorjev. Pod njegovim vodstvom so na področju jamarstva izvedli ogromno projektov, denimo Priročnik jamarskega reševanja, pravno in formalno so usposobili ekipo za širjenje ožin, bolničarje, izvedli so projekt EU Proteus in še mnogo drugega. Za svoje delo in trud je prejel številna priznanja doma in v tujini. Največ so mu pomenili zlati znak JZS, bronasti, srebrni in zlati znak CZ, ki ga je prejel leta 2012, ter priznanje za razvoj jamarskoreševalne dejavnosti v Srbiji in Črni gori.



Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje

Rajko med opremljanjem poti v Hudi luknji

Ob njegovi smrti je nastala velika praznina, tako med domačimi in prijatelji kot seveda tudi med nami, jamarji. Težko sprejmemo takšno kruto resnico, da smo izgubili motor in srce JRS in jamarstva ter da je s tem odšel človek, zaradi katerega je bil naš korak v jamah varnejši. Izgubili smo Njega.

»Želje in ideje za čas«, ki jih je imel (in ta rek mnogokrat ponavljal), so žal ostale neizpete.

Rajko je odšel, ostali so spomini na lepe trenutke, ki nam jih je dal. Hvala ti za vse, kar si nam dal.

Mateja Mazgan, Mojca Hribernik, KŠJK Speleos-Siga Velenje

več predstavljati. Takrat pot do jame namreč ni splužena, s streho, pečjo in posteljo pa je prihod iz jame zdaj vsaj znosen, kar hkrati pomeni, da tudi delovni obiski iz drugih klubov niso več tako redki.



Foto: Marko Pršina

Severni rov

V letošnjem januarju smo presegli globino 400 metrov, jama pa še kar ne kaže, da se bo končala. Globinskega potenciala ima krepko prek 500 metrov, ob zadnjem obisku pa smo odkrili tudi jamsko pijavko, do zdaj še nikoli videno v Sloveniji, ki je pritegnila radovednost biologov in polje raziskav se bo seveda razširilo tudi na jamsko živalstvo. Na dveh obiskih smo našli okrog petnajst vrst pravih jamskih živali (troglobiontov), ob uporabi dodatnih metod iskanja in pasti z vabami pa lahko računamo na prek dvajset vrst, kar bi jamo uvrstilo med biološko bogate, kakršnih ni prav veliko. Poleg teh dveh prioritet želimo v bližnji prihodnosti tudi izvedeti, kam se steka voda iz Čaganke, možnosti sta dve. Dela za pridne roke in trde glave bo torej dovolj še za (najmanj) nadaljnjih pet let ...

Damijan Šinigoj, JK Novo mesto

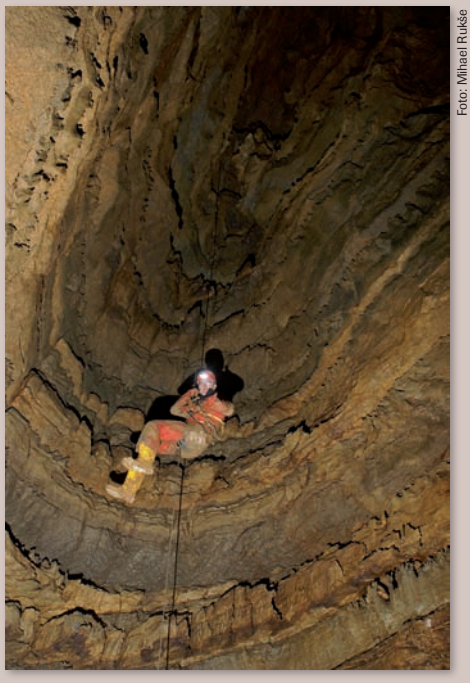


Foto: Mihael Rukše

Brezno Play Again

Brezno pod žičnico

Brezno S-30 b, Brezno pod žičnico, ljubkovalno BPŽ (kat. št. 7410), je v letu 2012 tako zašibalo, da smo pričakovali tisočmetrco. Že smo se videli na naslovnicah časopisov, v TV-dnevniku, v Hollywoodu ... A jame so nepredvidljive, ja, še bolj kot ženske. Naše ljubo BPŽ se je muhasto odločilo, da bomo za –1000 m morali pokazati vso svojo vztrajnost.

Raziskave decembra 2012

22. decembra 2012, v soboto zjutraj, se je na A-postaji kaninske žičnice zbral cvet slovenskega jamarstva. Vsi polni pričakovanj smo se z delavsko žičnico vzpeli na goro. Eni so šli v Skalarja, tisti, ki smo se namenili v BPŽ, pa smo se razdelili v dve ekipi. Prva naj bi bila v jami do nedelje, druga pa naj bi raziskovala do ponedeljka.

Prva ekipa je šla v jamo takoj, druga pa se je še malo sončila na praznem smučišču in pregledovala dihalnike okrog D-postaje. Dva iz prve ekipe sta se spustila do globine 250–300 m, nato sta šla ven. Drugi so šli do konca raziskanih delov na globini 750 m. Spustili so se skozi podor



Foto: Robert Rehar

Plezanje kamina

v novo, 90 metrov globoko brezno. Na njegovem dnu se začenja vodoraven vodni rov. Tu so se ustavili pred jezerom, ker niso imeli škornjev. V drugi ekipi smo najprej pregledali okno nad bivakom, ki pripelje nazaj v znane dele. Nato smo kuhali in se hecali z različnimi tipi bencinskih gorilnikov (zmagal je ruski z glasom kot T 34). V poševni galeriji Peč smo srečali prvo ekipo, ki nas je razveselila z novico o vodnem rovu.

Vsi z –1000 m v očeh smo se spustili do vode. 90 metrov globoko brezno smo poimenovali Firolc (po poškodovanem Mateju Blašku, ki ni mogel z nami). V škornjih smo brez težav obšli jezero, ki je zaustavilo prvo ekipo. Kar tekli smo h kristalnemu potočku, a smo se po tridesetih metrih poparjeni ustavili pred sifonom. Tako lepega sifona še nisem videl. V kristalno čisto vodo se vidi navpično navzdol 10 ali 15 metrov globoko. Toda sifon ima veliko pomanjkljivost – nahaja se vsaj 400 metrov previsoko. Na njegovi drugi strani se je videlo nekaj, kar bi lahko bilo nadaljevanje, a odsotnost prepiha nam ni vzbujala prevelikega upanja. Poimenovali smo ga Jasnin sifon (po poškodovani Jasni, ki tudi ni mogla z nami) in precej poklapani začeli meriti. Prvo ekipo v bivaku smo vrgli pokonci, da ne bi zamudila žičnice, mi pa smo si tudi zaželeli toplih spalk.

Naslednji dan smo se znova spustili do dna. Spotoma smo preopremili Firolca in zmetali dol par kubikov materiala. Pregledali smo stranski rov, ki se odcepi od vodnega rova navzgor. Preko podornih skal smo prišli do brezna, ki se je na žalost 30 metrov nižje zaprlo, zato smo ga poimenovali Kriza srednjih let. Je pa visoko zgoraj videti okno. Čeprav sicer dajanje imen oknom sicer ni v navadi, smo to poimenovali Mrškov fetiš. Pogledali smo še zgornje dele vodnega rova, nadaljevanja pa ni bilo. Nepregledani so ostali dva ovalna fosilna blatna rova, ki se strmo dvigata, in še dva kamina. Po vsem tem smo bili veseli večerje, toplih spalk in karbidno ogrevanega bivaka. V ponedeljek zjutraj smo bili zunaj.

Prva ekipa: Flamiano Bonisolo – Boni in Zdenka Žitko (JD Sežana), Miha Staut, Boštjan Vrviščar (JK Železničar), Roald Bruil – Rolly (DZRJ Simon Robič Domžale).

Druga ekipa: Marko Erker (JD Logatec), Andrej Kristan – Jokl (JD Gorenja Vas), Andrej Hliš (JK Železničar), Bogomir Remškar (JD Danilo Remškar Ajdovščina).

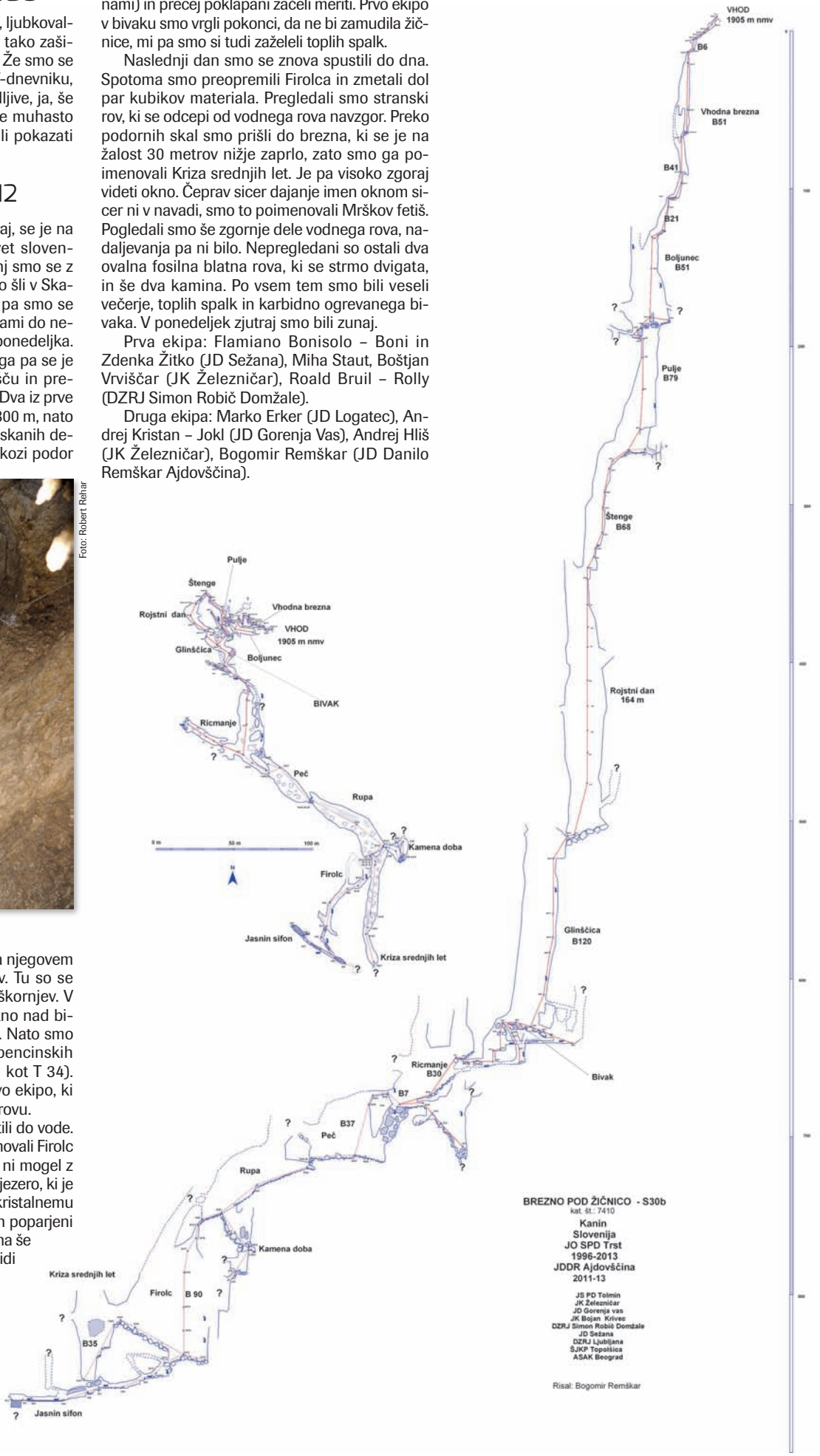




Foto: Robert Rehar

Vodni tok na dnu brezna

Raziskave avgusta 2013

Kljub sifonu na dnu smo ohranili optimizem, saj je v jami ostalo še kar nekaj nepregledanih rovov in brezen. A sledil je nov udarec – okvara kaninske žičnice. Vreme konec zime nam ni dovolilo do brezna, konec pomladi ni bilo časa, zato je naslednja akcija sledila šele avgusta med našim taborom.

Dopoldne 4. avgusta 2013 se je iz jamarskega bivaka na Kaninskih podih odpravila prva ekipa, v kateri so bili Andrej Kristan – Jokl (JD Gorenja vas), Matjaž Božič (DZRJ Simon Robič Domžale), Ivana Mišković in Branimir Janković (ASAK Beograd), proti BPŽ. Popoldne so vstopili v jamo. Splezali so v poševno vzpenjajoči se rov v vodnem rovu na dnu, ki pa se na žalost vrne v znane dele. Začeli so plezati v kamin nad jezercem, ki je pred sifonom. Sledil je počitek v bivaku. V torek, 6. avgusta, zjutraj so bili zunaj.

6. avgusta 2013 popoldne je v jamo vstopila druga ekipa, v kateri smo bili Maks Petrič (ŠJK Podlasica Topolšica), Robert Rehar in Bogomir Remškar (JD Danilo Remškar Ajdovščina). Na dnu smo splezali kamin, ki ga je začela plezati prva ekipa. Prišli smo do poševnega blatnega rova, iz katerega curlja. Pripeljal nas je do kamina, visokega vsaj 20 metrov in s premerom 5 metrov, a brez prepiha, zato smo ga opustili. V meandru pred jezerom smo začeli plezati proti oknu, nekaj metrov od njega pa nam je zmanjkalo baterij. Pod bivakom smo pogledali še nekaj vprašajev, a se vsi vrnejo v znane dele. V Ricmanjih smo začeli plezati prečko proti oknu oziroma kaminu. Sledil je počitek v bivaku. Zjutraj 8. avgusta smo bili zunaj.

Raziskave decembra 2013

Družina mi je za rojstni dan podarila brezplačni, muke in smeha polni vikend paket v BPŽ za cel kombi jamarjev. Izkoristil sem ga v dneh med 20. in 22. decembrom 2013. V petek pozno popoldne smo jo mahnili do jame. V bivaku na –600 m smo bili okrog 22. ure. Tam se je začel njoki festival v Reharjevi režiji. Kulinarične užitke je popestril na servisu popravljeni bencinar Primus. Spet ga je *sviral*, tokrat bolj v basu. Povzročil je pravi mali potresni sunek, ki so ga slišali 100 metrov višje. Alternativni alkoholni gorilec pa sploh ni bil dorasel ekstremnim jamskim razmeram, zato je *chef* spet delal na plinu. Bivak ima pet komfortnih ležišč, nas pa je bilo sedem. Dva sta si uredila depandanso v Ricmanjih na –650 m in vse nas zanima, kaj se je tam dogajalo ...

Naslednji dan smo delali v dveh ekipah. Prva je šla na dno. Najprej je Božič preplaval jezero Jasninega sifona. Na drugi strani je splezal ven, a se rov po nekaj metrih konča. Nato je Maffi splezal še dve okni, toda obe sta nam zaprli *škure*. Vrnili smo se 90 metrov višje, kjer smo na koncu poševne dvorane Rupe preverili slabo pregledani podor. Med *skalotami* smo res našli prehod do novega brezna, ki pa izgleda in se sliši kot že znano brezno Firolc. Zadeve nismo pregledali do konca, ker je zmanjkalo vrvi. Meritve prav tako niso dokončno potrdile oziroma ovrgle povezave s Firolcem, zato bomo do naslednje akcije dvomili oz. upali.

Druga ekipa je plezala do velikih oken v Ricmanjih. Skoznje so prišli nazaj v znane dele, do naslednjega okna pa jim je zmanjkalo nekaj metrov. Plezanje je bilo zahtevno zaradi krušljivih polic. Prav krušljivost je povzročila nastanek dveh lukenj, ene v Hliševem hrbtu, druge pa v stropu depandanse. Tudi druga ekipa je pregledovala masivne podore na dnu Ricmanj. Našli so dve brezni. Ali pridejo nazaj v znano ali gredo v neznano, pa bomo videli naslednjič.

Sledila je večerja *à la chef* Rehar. Prvi hod njoki z marelicami, drugi s slivami, za digestiv figovo žganje. Spali smo kot polhi. Ob petih so proti dnevu začeli plezati prvi, okrog desetih smo bili zunaj zadnji. Sledila je še pica v praznem Bovcu.

Prva ekipa: Matjaž Božič (DZRJ Simon Robič Domžale), Grega Maffi (JS PD Tolmin), Vasja Zaman, Bogomir Remškar (JD Danilo Remškar Ajdovščina).

Druga ekipa: Alenka Ložar, Andrej Hliš (JK Železničar), Robert Rehar (JDDR Ajdovščina).

Jamo smo podaljšali na 1500 metrov poligona in 691 horizontirane dolžine, globina pa ostaja 875 metrov.

Bogomir Remškar,
JD Danilo Remškar Ajdovščina

Onesnažena voda v Križni jami

Že tretje leto zapored je bila v Križni jami daljša suša, kar v praksi pomeni, da je onemogočeno vodenje obiskovalcev na daljše oglede. Po daljšem sušnem obdobju (avgust in začetek septembra) je narava v sredini septembra le prinesla novo vodo v jamo.

Pri tem je zaskrbljujoč podatek, da je voda, ki je pritekla po daljšem obdobju, zelo umazana, torej kalna, po njej tečejo rjave pene in mastni madeži. Vsi obiskovalci, ki obiščejo to lepoto Notranjske, se nikakor ne morejo načuditi, kako pristojne institucije ne naredijo ničesar, da bi zaščitile jamo, jamske živali in ne nazadnje samo vodo, ki si je roko na srce ne upa piti nihče. Ne nazadnje je tudi analiza vode pokazala veliko prisotnost fosfatov, nitratov in podobnih snovi, ki dokazujejo, da je voda onesnažena. Neizpodbitno dejstvo je, da voda v jamo priteka z Bloške planote oziroma se tudi ve, iz katerih potokov.

Torej se vsakoletno voda vidno slabša in to vse od takrat, ko so na Blokah zgradili prve čistilne naprave. Ko obiskovalcem jame poveš, da je bila voda pred izgradnjo čistilne naprave čistejša kot po izgradnji, se le primejo za glavo in se jasno kot mi sami močno čudijo, zakaj se nič ne ukrene in kako je to sploh mogoče. Onesnaženje se torej pojavlja stalno, je pa ob večjih nalivih ali poplavah še toliko prisotnejše. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Zavod za varstvo narave in Inštitut za raziskovanje krasa so le nekateri naslovi, ki jim pošiljamo podatke o onesnaženosti vode v Križni jami in njeni okolici, pa se kljub temu nič ne premakne. Slika na desni dokazuje, kako neučinkovito delujejo čistilne naprave na območju Križne jame oziroma njene okolice.

Vzorci so bili vzeti februarja letos, pri tem pa direktnih vzorcev iz čistilnih naprav niti ni bilo mogoče pridobiti, saj so iztoki izpeljani direktno v potoke oziroma aktivne požiralne jame. Več kot očitno je, da bo moralo skozi jamo preteči ogromno vode in umazanije, preden se bo kaj premaknilo na bolje. Žal pa bodo v prihodnosti naši otroci tisti, ki bodo nosili posledice takega početja.

Gašper Modic, Društvo ljubiteljev Križne jame



Foto: arhiv Društva ljubiteljev Križne jame

Onesnaženo drugo jezero, 12. 4. 2013



Foto: arhiv Društva ljubiteljev Križne jame

Vzorci iz iztokov čistilnih naprav: 1, 2 – čistilni napravi v občini Bloke; 3–7 – čistilne naprave v občini Loška dolina; 8, 9 – čistilni napravi v občini Cerknica

Brezno rumenega maka (P4)

Vhod v Brezno rumenega maka se nahaja kakih 50 metrov nad planinsko potjo na Visoki Kanin, na pobočju nad kotlino pod Laško Planjo, skozi katero gre planinska pot. Jama je še posebej zanimiva, saj je vhod nad nadaljevanjem kolektorja Kaliktar v Renejevem breznu.

Raziskave pred letom 2013

Vhod smo člani Društva za raziskovanje jam Ljubljana našli že pred skoraj petnajstimi leti v okviru poletnega tabora na Kaninu in mu dali delovno ime P4 (kat. št. 1529). V enem letu smo jamo raziskali do globine 208 m, kjer nas je ustavila neprehodna ožina. Ker je bila za resno raziskovanje precej zoprna (meandra Mala in Velika jeba sta dobila svoji imeni z razlogom), smo jo sčasoma postavili na stranski tir in tudi razopremili, saj smo vso razpoložljivo opremo in energijo raje usmerili v raziskovanje bližnjega Renejevega brezna.

Ko pa smo v Renejevem breznu prišli do Copacabane oz. končnega sifona, je Brezno rumenega maka znova postalo aktualno, saj z vhodom v nadaljevanju linije Kaliktarja v Renejevem breznu daje upanje, da obstaja do Ipaneme, tj. plaže na drugi strani sifona v Copacabani, tudi suha pot. Jame smo se ponovno lotili leta 2011, ko smo jo skupaj z Ajdovci in Tržačani po celi dolžini dodobra obtesali ter na dnu prebili prvo ožino. Naslednje leto sva se v okviru kaninskega tabora 2012 z Anžetom spustila do prekopane ožine in iskala pot naprej. Za ožino je voda uhajala v mnogo preozko razpoko, ki ni dajala dosti upanja, v vzporednem brezencu pa je bila scena še za spoznanje bolj gluha. Ker sva bila brez kopaške opreme, sva obrnila in ven gredoč pregledovala okna po breznih.

Že v prvem breznu nad prekopano ožino naju je čakalo presenečenje, saj sva na polički našla fosilni meander s karfijolami po stenah in prehodom v brezno. Na hitro sva ga odkopala in se stlačila skozenj v približno desetmetrsko brezno, kjer sta naju čakala nova ožina in novo desetmetrsko brezno. V dvoranici na dnu sva se ustavila, saj nisva imela kopaške opreme, da bi se lotila preozkega meandra. Tako je jama počakala še eno leto do poletnega tabora DZRJL 2013.

Raziskave leta 2013

V prvih dveh akcijah na zadnjem poletnem taboru smo v Breznu rumenega maka prebili meander Via Rio in prišli na vrh prostornega brezna Korkovado, kjer se jama dokončno odpre. V tretji poletni akciji smo se spustili približno 60 metrov niže, kjer sta nas ustavila pomanjkanje opreme in skalni zob v meandru Cigalpa. Tako je jama čakala do jeseni, ko smo jo v treh akcijah ponovno v celoti izmerili in prišli do globine 458 metrov.



Od meandra Via Rio gre jama navzdol pod zelo očitno prelomno ploščo, ki se spušča pod kotom približno 70 stopinj. Tej plošči sledimo do globine približno 350 metrov. Na globini približno 300 metrov se sredi brezna Tegu prostori krepko povečajo in zdi se, kot da je v steni brezna prehod v fosilne dele. Približno na globini 330 metrov so v breznu zataknjeni ogromni balvani z manjšim podorom, a prehoda skoznje ni težko najti. Tu jama zopet ponuja več možnosti nadaljevanja. Mi smo sledili najbolj direktni poti in preko serije štirih brezenc, globokih od 10 do 25 metrov, prišli do globine 458 metrov.

Na trenutnem dnu voda odteka v neprehodno razpoko, iz katere pa je čutiti prepih. Preden se je bomo lotili s kamnolomnimi pripravki, moramo pregledati še nekaj višjih odcepov, ki dajejo upanje, da bomo do Ipaneme prišli brez večjih rudarskih del. Najočitnejša alternativna pot je vzporedno brezno na globini 350 metrov. Sredi brezna Tegu se namreč odpre veliko okno v vzporedno brezno, do katerega pa je treba malo zanihati. Tudi nižje, na globini približno 425 metrov, je nekaj upanja, saj gre večina vode v meander s prepihom, ki smo ga pregledali samo na pol. Nadaljevanje je bilo namreč lažje na drugem koncu brezna. Dejansko je nepregledanih odcepov še nekaj, tako da zaenkrat nad jamo in idejo poležavanja na Ipanemi še nismo obupali.

V jami smo bili letos aktivni: Anže Oblak (DRP Škofja Loka), Rok Stopar (JD Dimnice Koper), Robert Rehar in Tomaž Pahor (JD Danilo Remškar Ajdovščina), Gilly Elor (Boston, ZDA),



Foto: Franc Marušič – Lanko

Dno brezna Madiba na globini –450 m

Tomaž Kranjc, Špela Borko, Matija Perne, Matej Blatnik, Armin Krivec, Matic di Batista in Franc Marušič – Lanko (DZRJ Ljubljana).

Franc Marušič – Lanko, DZRJ Ljubljana

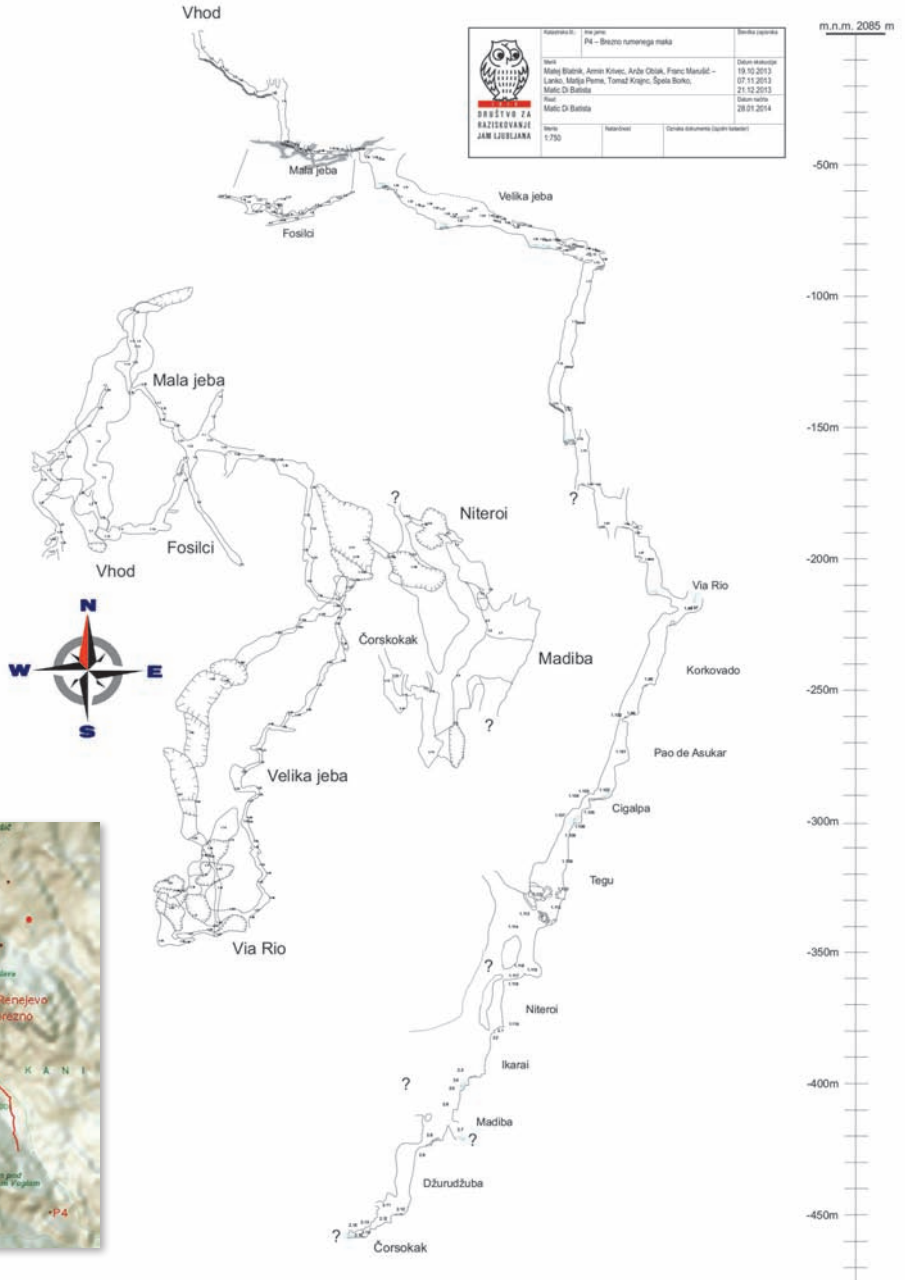




Foto: Marcin Struś

Vhod v P41

Poljske raziskave na Kaninu 2013

Letos sta bila glavna cilja odprav v Kaninskem pogorju jami P41 in BC10. Začetek je bil zelo obetaven. Na dnu brezna P41 (–221 m) smo odstranili skalo, ki je zapirala prehod v naslednje, 35 metrov globoko brezno. Pod tem breznom je bil ozek vodoraven meander, vendar prehod skozenj ni predstavljal večjih težav.

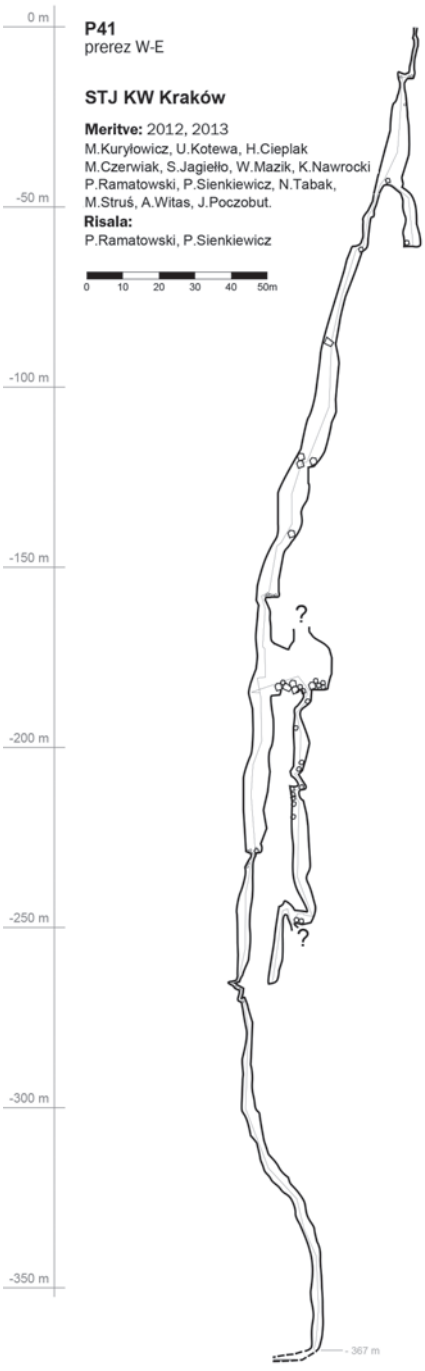
Istočasno smo se lotili pregledovanja vzporednih rovov na globini 170 m, in sicer v skalnem podoru pri Galeriji, ki smo jo dosegli na prejšnji odpravi. Raziskave v tem delu jame smo začeli iz brezna, v katerem je bil močan prepih. Po petih dneh raziskav pa so se glavni deli jame P41 nepričakovano zaključili v dveh izjemno ozkih meandrih na globini približno 370 m. Po kakih 20 metrih se združita in po nadaljnjih 10 metrih končata s sifonom.

V Galeriji smo se spustili v dve brezni, ki ju je ločeval skalni podor, in prišli do globine okoli 250 m, kjer je nadaljevanje zapiral zelo ozek meander. Skozenj nismo mogli, čeprav sta ga dve izmeni poskusili razširiti. Pač pa veliko obetata zelo močan prepih in velika dvorana spodaj. Vsekakor bo to eden glavnih ciljev prihodnje odprave.

Medtem smo poskušali preplezati kamine v vhodnih delih jame BC10. Zaradi krušljive kamnine nam ni uspelo splezati do vrha glavnega kamina. Plezanje smo zaključili okoli 15 metrov pod stropom. Na teh mestih so nadaljnje raziskave sicer možne, a zahtevajo natančne priprave za varno plezanje.

Zaradi neuspeha v P41 smo se vrnili na dno BC10. Odločili smo se, da preverimo dele kaminov, ki smo jih raziskali novembra 2011 na globini 800 m. Po petih metrih plezanja smo rešili uganko dveh oken, a izid je bil negativen. Na povratku smo opazili meander v razpoki na globini približno 750 m, do koder pa je bilo treba splezati 15 metrov. Temu sledi 63 metrov dolg ozek rov, ki se zaključi na dnu kamina, visokega okoli 20 metrov. Kakih 15 metrov nad dnom kamina pa je vidno okno.

To bo brez dvoma cilj prihodnje odprave, saj imamo kombinacijo močnega prepiha in primerne smeri meandra glede na Vilinsko galerijo v Mali Boki. Po več prejšnjih poskusih navezave jame BC10 na sistem Mala Boka–Poljska jama smo zmerno optimistični. Med poletno odpravo smo skupaj namerili 424 metrov vizur in poglobili jamo P41 z 221 na 370 metrov in skupno dolžino 600 metrov.



Sklep

Petnajste odprave v Kaninsko pogorje od 1. do 20. avgusta 2013 smo se udeležili: Hubert Cieplak, Mateusz Czerwiak, Sara Jagiełło, Michał Kuryłowicz, Wojciech Mazik, Paweł Ramatowski (vodja odprave); Piotr Sienkiewicz, Marcin Struś, Andrzej Witas (vsi STJ KW Krakov), Jan Poczobut (Speloklub Warszawski), Emanuel Lis, Jakub Morrison, Marta Norberciak in Salma Ramatowska.

Posebna zahvala gre Poljski jamarski zvezi (PZA) za finančno podporo in JS PD Tolmin za pomoč pri organizaciji odprave.

Paweł Ramatowski, STJ KW Krakov
prevedel: Miha Čekada



Foto: Paweł Ramatowski

Stopnja v P41



V spomin Ediju Vlašiču

Ko nas zapusti prijatelj in sotrpin, nam nenadoma privrejo spomini na plano. Če bi jih vse naštel, bi verjetno zmanjkalo papirja, zato bom omenil le, da je bil dober prijatelj in zanesljiv član, čeravno je imel nekaj pomanjkljivosti – ja, kdo jih nima?

Edi Vlašič se je rodil 23. oktobra 1953 v Kopru, kasneje se je preselil v Maribor, leta 1979–80 pa v Letuš, kjer si je ustvaril družino in tako spoznal lokalni klub Bakla, kjer je bil nekaj let tudi predsednik. Leta 1991–92 so se spoznali, skupaj raziskovali in se pridružili jamarski reševalni službi, kjer je postal tudi vodja štajerskega centra. Leta 2005 se je Edi umaknil iz reševalne skupine, prav tako je funkcijo predsednika kluba predal svojemu sinu Tadeju in že takrat dal vedeti, da z njim nekaj ni v redu. Edi je izpregel iz jamarstva, presedlal med motoriste in bil zagrizen tudi na tem področju.

Bolezen pa ni počivala in tako je prišlo leto 2013. Spomladi, 14. marca, smo se zadnjič poslovili od njega v Braslovčah. Naj mu bo lahka slovenska gruda.

Milan Podpečan – Luknca,
KŠJK Speleos-Siga Velenje

Trikotni kapnik iz jame Pihalnik

V Kočevskem Rogu se je večkrat zgodilo, da se je ob izgradnji gozdnih cest odprla jama. Tako je bilo tudi s Pihalnikom (kat. št. 2577), 285 metrov dolgim in 104 metrov globokim stopnjastim breznom. Odpira se na vzhodnem pobočju Kočevskega Roga, ki se strmo dviga nad široko dolino potoka Črmošnjica. Prvotni vhod je bil v vznožju skalnega useka ob robu ceste, ki vodi iz Podturna pri Dolenjskih Toplicah proti Bazi 20.

Odprl se je med gradnjo navedene gozdne ceste in je torej sekundarnega nastanka. Pri rekonstrukciji, razširitvi in asfaltiranju ceste v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja je bil prvotni vhod v jamo poškodovan. Jamarji in strokovne službe smo takrat pri izvajalcu del dosegli, da so na prvotni vhod pokončno vgradili betonsko cev. Sedanji vhod je na asfaltnem cestišču in zaprt z jeklenim kanalizacijskim pokrovom.

Za ozkim vhodnim jaškom se po osemmetrski stopnji spustimo v kapniško dvorano, kjer lahko občudujemo vse lepote kraškega podzemlja. Na nekem obisku Pihalnika sem prav na ilovnatih tleh kapniške dvorane našel s stropa odlomljen, na več mestih prelomljen, meter dolg trikotni kapnik. Trikotni kapniki so monokristali in redka oblika kalcita. Najpogostejši monokristalni kapniki so heliktiti ali stalaktiti, monokristalni stalagmiti pa so zelo redki. Monokristali kalcita rastejo v teh primerih iz nizko zasičene raztopine pri visoki vlagi in visokem parcialnem tlaku CO_2 ter minimalnem pretoku zraka, kar je značilno za zaprte jame. In prav Pihalnik je bil do izgradnje gozdne ceste zaprt.

V trikotnih kapnikih ne vidimo koncentrične strukture, to je posameznih prirastnih plasti, ampak kapnik gradi en sam velik kristal. Kapnik je trikotne, lahko tudi rombične oblike, ki jo pogojuje morfologija kalcitnega kristala. Taki kapniki lahko že zrastejo kot monokristal ali pa nastajajo s prekristalizacijo navadnih kapnikov. Trikotni kapniki, ki so nastali s prekristalizacijo drobnozrnatih sig, imajo tako obliko, ker snovi težijo k ureditvi, trikotni kapnik pa je v bistvu en sam trigonalni kalcitni kristal. Verjetno so to zelo stare sige, ker taka pretvorba potrebuje zelo veliko časa.

Nastanek trikotnih kapnikov še ni popolnoma pojasnjen, vsekakor pa so zelo redki. Pri nas jih najdemo v nekaterih jamah in njihov nastanek in strukturo bo treba še podrobneje preučiti. En tip monokristala so heliktiti, ki so manj pogosta oblika sige. Rastejo iz kapilarne vode, ki mezi skozi tanke kanale, največkrat skozi prečne razpoke v stalaktitih. Rastoči heliktiti sledijo načelom kristalizacije in ne gravitacije. So brezbarvni, beli ali rumeni in različnih oblik. Razlikujemo predvsem tanke dolge cevke, ki med rastjo zavijajo v različne smeri, in kratke čokate monokristale, ki so podobni manjšim rogovom. Prav take kristale sem opazil v Kristalni jami v Suhi krajini (kat. št. 7366).

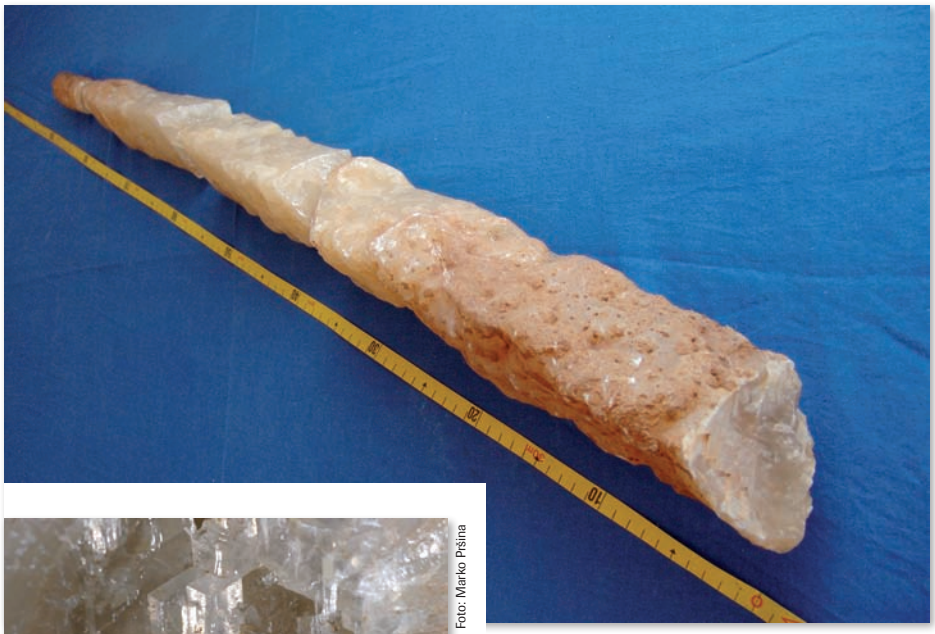


Foto: Borivoj Ladišić

Trikotni kapnik iz jame Pihalnik



Foto: Marko Pršina

Kristalna struktura monokristala



Foto: Marko Pršina

Trikotni kapnik je monokristal.



Foto: Borivoj Ladišić

Trikotni monokristal iz Kristalne jame, dolg 16 cm

Vir: Zupan Hajna, N.; Drole, F., 2003: Jama S647 v levi cevi tunela Kastelec. Naše jame, 45, 69–79.

Borivoj Ladišić, JK Novo mesto

Silvestrski obisk jame Vodnice

Še zadnji dan v letu oz. silvestrovo sva izkoristila za pristen zaključek jamarskega leta in se odpravila na ogled jame Vodnice (kat. št. 947). Ta je na slovensko-italijanski meji in ima dva vhoda, enega na italijanski, drugega pa na slovenski strani. Leži na severnem pobočju griča severozahodno od Sv. Lenarta, na višini 244 m. Sicer spada med vodoravne jame, dolga je 193 m, globoka pa 21 m.

Ime naj bi dobila zaradi kapljanja vode, ki ob deževnem obdobju postane močnejše. Po vsej verjetnosti so jamo že nekdaj uporabljali tamkajšnji prebivalci, ki so hodili vanjo po vodo. Prvi podatki o jami zagotovo obstajajo že iz leta 1898, ko so člani društva Società Alpina delle Giulie šli prvič na ogled in naslednje leto tudi narisali njen prvi načrt.

Sicer pa Vodnica predstavlja zanimiv in razgiban sprehod po podzemlju. Po začetnem spustu vanjo vidimo, da v prvem delu prevladujejo bolj apnenčaste tvorbe in odpadlo kamenje. Bolj kot nadaljujemo pot v notranjost, bolj nam jama odkriva vse svoje kapniško bogastvo z večjimi ali manjšimi ponvicami ter različnimi barvitimi in kapniškimi oblikami. Po daljšem deževju se marsikatera ponvica napolni z vodo in nastanejo prava jezerca.

Zadovoljna z ogledom jame sva bila še toliko bolj odločena, da jamarsko foto akcijo še kdaj ponoviva.

Nataša Kariž, JD Sežana



Foto: Edvard Gregorčič

16. mednarodni speleološki kongres

Brno, Češka, 21.–28. julij 2013

Mednarodna srečanja jamarjev in raziskovalcev krasa imajo dolgo zgodovino. Prvi mednarodni speleološki kongres je bil organiziran daljnega leta 1953 v Parizu. Posebno pomemben je bil četrti kongres leta 1965 v Ljubljani, kjer so med zaključno svečanostjo v Kongresni dvorani Postojnske jame tudi ustanovili Mednarodno speleološko zvezo (UIS). Kongresi si sledijo v štiriletnih razmikih, zadnje čase izmenoma v Evropi in izven nje. Zadnja dva kongresa v kolikor toliko bližnjih deželah sta bila v Atenah (2005) in v La Chaux-des-Fonds (Švica, 1997).



Udeleženci pred vhodom v kongresni center v Brnu

Lokacija tokratnega kongresa je bila tako rekoč idealna. Brno je dosegljivo z avtom v šestih urah, cene so zmerne, mnogi imamo tudi sicer stike s češkimi jamarji. Prvi roki za prijavo prispevkov, registracijo in namestitev so bili že konec leta 2012, na domači strani kongresa pa so sproti dopolnjevali seznam udeležencev po državah. Prav zanimivo je bilo opazovati, kako se je polnil seznam udeležencev iz Slovenije, na koncu je številka obstala pri 35. Vseh udeležencev je bilo na koncu nekaj čez tisoč iz 53 držav.

Že takoj moram organizatorje pohvaliti za izjemno organizacijo. V okviru svojih (nejamarskih) službenih obveznosti sicer vsako leto obiščem več mednarodnih kongresov, toda še nikjer nisem doživel, da bi organizator za 170 evrov kotizacije ponudil toliko storitev. Predavanja so potekala v petih vzporednih sekcijah z brezhibno tehnično podporo, poleg tega pa so bile štiri posterske sekcije, stalni razstavni paviljon in vrsta spremljevalnih aktivnosti. Omenimo naj foto in filmske predstavitve, razstave, stalno odprt »speleo bar«, dvakrat živo glasbo in SpeleOlympics – tekmovanja v jamarskih spretnostih.



SpeleOlympics, kategorija prečenja ožin

Prav tu je treba poudariti dve zmagi Boštjana Vrviščarja (JK Železničar), in sicer v kategoriji *restriction* (prečenje ožine) z rezultatom 15 centimetrov in v 30-metrskem žimarjenju s podajanjem vrvi s časom 1:23. Vsak udeleženec je dobil tudi zbornik konferenčnih člankov v treh zvezkih na skupaj 1450 straneh. Omogočen je bil še cel spekter prenočitvenih variant, od šotorjenja v kongresnem centru do hotelov.

Kongres se je začel v nedeljo, 21. julija, z uradno otvoritvijo in zabavo na prostem. V ponedeljek dopoldne so bila tri plenarna predavanja, nato pa je vsakodnevno potekal program po 19 vsebinskih sklopih. Sreda je bila rezervirana za ekskurzije na bližnji Moravski kras. Strokovni del kongresa se je zaključil v soboto popoldne. Omeniti je treba še teden dni trajajoče pred- in pokongresne ekskurzije, ki so sestavni del vsakega mednarodnega speleološkega kongresa. Ker je Slovenija (vsaj iz prekomorske perspektive) tako rekoč tik ob Brnu, sta dva izleta potekala tudi v Slovenijo, v organizaciji JZS: eden bolj strokovni (vodja Mateja Ferk), drugi pa bolj športni (vodja Miha Staut).

Dobra polovica slovenskih udeležencev je bila iz povsem jamarskih vrst, četrtina je prišla v imenu Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU, preostali pa iz Parka Škocjanske jame in iz Postojnske jame. Po programu smo imeli Slovenci dvanajst predavanj, še nekaj predavanj so jih imeli tujci, ki gostujejo pri nas, vsaj še enkrat toliko pa je bilo tujih prispevkov v soavtorstvu z našimi jamarji/krasoslovci. Slovenijo sta predstavljali še dve stalni razstavni mesti (JZS – projekt EU-Proteus in Postojnska jama). Osebno pa me je posebej presenetila izjemna odmevnost Slovenije in slovenskih jamarjev oz. krasoslovcev, saj je bil praktično v vsakem drugem predavanju kak citat ali sklic na naš kras oz. delo naših rojakov.

Ob kongresu je potekala še generalna skupščina Mednarodne speleološke zveze (UIS), ki je med drugim izvolila novo vodstvo. Predsednik je postal Kyung Sik Woo iz Južne Koreje in nadomestil dosedanjega predsednika, Britanca Andrewa Eavisa, v 12-članskem biroju UIS pa je tudi Nadja Zupan Hajna z inštituta v Postojni. Treba je izpostaviti še sprejem precej prenovljenega Etičnega kodeksa UIS o jamarskih odpravah v tujino (UIS Code of Ethics for Cave Exploration and Science in Foreign Countries).

Prihodnji kongres bo julija 2017 v Sydneyju.

Miha Čekada, JK Železničar

Nagrada UIS za Jamarsko karto Kanina



Foto: Ciril Mlinar Cic

V okviru Mednarodnega speleološkega kongresa v Brnu so potekale tudi stalne razstave, razdeljene v štiri skupine: fotografija, kartografija, umetnost in multimedija. Po teh skupinah je potekalo tekmovanje s skupnim imenom Salons and SpeleMedia Awards, ocenjevala pa je mednarodna žirija. V skupini kartografija so bile podeljene nagrade za štiri posamezne kategorije: načrt jame, načrt umetne jame, regionalna kartografija in 3D-model.

Jamarska karta Kaninskega pogorja/Speleological map of Kanin massif (založila JZS, 2011) je prejela nagrado *Best in Category »Regional Cartography«*. Drugače povedano, dobila je priznanje kot najboljše delo na področju jamarske regionalne kartografije v zadnjih štirih letih. Karto so izdelali Miha Čekada, Petra Gostinčar in Miha Staut (vsi JK Železničar).

Nagrade so podelili na svečanosti proti koncu kongresa. Vsak od nagrajencev je dobil unikaten spominski kipec.

Čestitamo!

Boštjan Vrviščar, JK Železničar



Podelitev nagrade v Brnu (za mikrofonom Petra Gostinčar, desno Miha Čekada)



Foto: Maks Merela

Razstavno mesto projekta EU-Proteus

Projekt 99

Poročila o onesnaženosti slovenskega podzemlja so med jamarji v zadnjih desetletjih, v medijih pa zlasti v zadnjih letih pogosta. Le redki pa so sistematični, ažurni popisi jam na krasu, izvedeni z jasnimi kriteriji. Primer: če se v jami nahaja star emajliran lonec ali pa kupček karbidnega apna, lahko jamo striktno gledano smatramo za onesnaženo, praktično pa ne.

Da bi dobili dober vpogled v količino, vrstno sestavo in starost odpadkov ter nekatere druge podatke (lega jame, pretekli in današnji dostop, popisovalec), je bila med naročnikom Znanstvenoraziskovalnim centrom SAZU in izvajalcem Jamarsko zvezo Slovenije v začetku leta 2012 podpisana pogodba za popis onesnaženosti jam na matičnem Krasu. Projekt je potekal v sklopu Razvojnega foruma Kras in je poskušal opredeliti stopnjo onesnaženosti podzemlja na Krasu.

Ker bi bilo 916 jam, kolikor jih je nahaja na Krasu, nemogoče popisati v razumnem časovnem obdobju (eno leto), je bilo z naključnim vzorčenjem izbranih 99 jam. S svojim deležem (11 %) predstavljajo statistično pomemben vzorec za posplošitev rezultatov na celotni Kras. Izbor 99 jam je dal projektu tudi ime – Projekt 99. Vzorec 99 jam je pripravil predstavnik naročnika, popisni obrazec je bil dorečen med naročnikom in izvajalcem, nato pa so jame na terenu popisovali člani petih jamarskih društev, in sicer JD Sežana, JD Gregor Žiberna Divača, JD Danilo Remškar Ajdovščina, JK Temnica in JD Hrpelje-Kozina.

Veliko časa je vzelo terensko delo, saj so morali jamarji prostovoljci, ki imajo glavnino prostega časa ob koncu tedna, v okviru posameznega društva popisati onesnaženost 20 jam, kar je tudi za večje društvo precejšen zalogaj. Rezultate popisa so zabeležili na popisne obrazce, predstavnik naročnika pa jih je povzel v javno dostopnem poročilu.

Pred pričetkom projekta se je na podlagi preteklih popisov in deloma pavšalnih ocen za slovenski kras predvidevalo, da je na Krasu onesnaženih približno 10 % jam in da so odpadki v njih večinoma starejšega izvora. Končni rezultat je pokazal, da je resničnost dosti bolj črna. S trdnimi odpadki je bilo v preteklosti namreč onesnaženih 29 % jam na Krasu, s preteklim čiščenjem pa se je ta odstotek do 2013 zmanjšal na 26 %. Če upoštevamo še onesnaževanje s tekočimi odpadki, je onesnaženih jam še vsaj 3 % več. Že v samem vzorcu 99 jam smo ocenili skupno količino trdnih odpadkov na 386 m^3. Če to preslikamo na celotni Kras, se pod njegovim površjem nahaja kar 3973 m^3 odpadkov. Za primerjavo: tolikšno količino odpadkov proizvede v enem letu okoli 2250 prebivalcev Slovenije.



Foto: Rosana Čarkvenik

Prizor, ki je v jamah še vedno pogost.

Glavnina odpadkov je v le 3 % močno onesnaženih jamah vzorca, kjer velja izpostaviti Jamo v Bjekovniku, Jamo na Brundlovem partu in Jeriševo jamo. Vsaka izmed njih vsebuje preko 80 m^3 odpadkov, najbolj zaskrbljujoče pa je stanje v Jami v Bjekovniku z odpadki iz zdravstvene dejavnosti (ampule, epruvete, zdravila), ki jih spira v jamo tekoča, delno očiščena odpadna voda iz sežanske komunalne čistilne naprave. Med zlasti življenjsko nevarnimi odpadki velja izpostaviti predvsem eksplozivna sredstva, ki smo jih v 22 onesnaženih jamah našteli 35. Predvidevamo, da se pod površjem Krasa nahaja vsaj 360 eksplozivnih sredstev oz. 1,6 eksplozivnega sredstva na onesnaženo jamo. To je tudi eden izmed razlogov, zakaj se jamarji čedalje težje odločamo za prostovoljno čiščenje jam.

Če menite, da se je onesnaževanje jam ustavilo, imate le deloma prav: letna količina nelegalno odloženih odpadkov v jame se je resda zmanjšala, je pa kar 11 % jam na Krasu še vedno aktivnih nelegalnih odlagališč odpadkov, saj se v njih pojavljajo odpadki, mlajši od petih let. Pričakovano je najbolj na udaru 47 % že onesnaženih jam, ki ležijo do deset metrov od poti.

Zavedamo se, da je popis prvi korak k čistejšemu okolju in da je bistven drugi – sanacija. Čiščenje vseh onesnaženih jam je izjemno zahteven časovni, tehnični in finančni zalogaj, ki pa smo mu s primernim pristopom lahko skupaj kos v prihodnjih desetletjih. S tem ne bomo le zmanjšali obstoječega obremenjevanja okolja, ampak tudi nevarnost, ki prikrito leži v kraškem podzemlju v obliki slabo zaščitenih nevarnih snovi. Te lahko začnejo nenadzorovano uhajati v podzemlje, s tem pa lahko ogrozijo tudi praktično edini vodni vir na Krasu – črpališče v Brestovici. Ne pozabimo, da se je to v Beli krajini že zgodilo.

Jamarji lahko v okviru jamarskih društev pomembno prispevamo k čiščenju manj do srednje onesnaženih jam, za bolj onesnažene pa bo morala krmilo neizogibno prevzeti večja organizacija, med katero lahko štejemo tudi lastnico jam – »državo«. S čiščenjem najbolj onesnaženih jam bi tudi najbolj pripomogli k zmanjšanju količine odpadkov in razbremenjevanju občutljivega kraškega okolja, z manjšimi rednimi čiščenji v okviru jamarskih društev pa preko publiciranja v javnosti k večji ozaveščenosti lokalnega prebivalstva.

Mitja Prelovšek,
Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU
Jasmina Rijavec, JD Sežana

Jamarski tabor Kamenmjavček 2013

Kot vsako leto smo člani Jamarskega društva Sežana tudi letos organizirali jamarski raziskovalni tabor Kamenmjavček. Odvija se že peto leto, zadnji dve leti pa se je preselil na novo lokacijo. Po prvih treh Kamenmjavčkih v Vilenici smo zadnja dva organizirali v vasi Ilovica na Banjšicah, kjer nam logistično in spalno podporo nudita domačina Janja in Uroš Zupančič, ki se jima tukaj prav lepo zahvaljujemo.

Peti tabor Kamenmjavček je potekal med 16. in 18. avgustom 2013, udeležilo pa se ga je 21 jamarjev iz Jamarskega društva Sežana, Jamarskega odseka Slovenskega planinskega društva Trst, Jamarskega društva Lokve, Jamarskega društva Danilo Remškar Ajdovščina in Jamarskega kluba Temnica.

Teren smo grobo spoznali že leta 2012, tako da smo tokrat že vnaprej vedeli, kaj nas čaka in kje pričeti z raziskavami. Da bi lahko naredili čim več, smo se razdelili v tri skupine, ki so delovale na več različnih lokacijah.

Največja ekipa je bila seveda površinska. V bližini Ilovice smo odkopali močno pihajočo špranjo, ki nas je pripeljala v manjšo dvorano, dolgo 12 metrov. V njej smo našli razpoko, iz katere je močno pihal hladen zrak, kar je bil dober znak za nadaljevanje. Seveda smo takoj poprijeli za delo in skozi prekopano ožino prišli do manjše dvorane in nove ožine. Ker smo imeli ožin dovolj, smo se odločili, da z raziskavami nadaljujemo ob naslednji priložnosti.



Foto: Andrej Peca

Druga skupina jamarjev se je odpravila v jamo Župa, v kateri smo lansko leto odkrili 180 metrov novih rovov. Cilj je bil prekopati blatni zamašek, ki nam je lani zaprl pot. Po celodnevnem garanju se je trojica jamarjev v poznopopoldanskih urah vrnila na površje in sporočila veselo novico – uspešno so prekopali blatni zamašek, prišli v 50 metrov dolg, zelo ozek rov in obstali nad breznom večjih dimenzij.

V nedeljo zjutraj smo se ponovno odpravili na raziskovanje te jame, tokrat oboroženi z nekaj sto metri vrvi. Ugotovili smo, da je brezno globoko okrog 70 metrov. Nadaljuje se v manjšem breznu, v katerem smo se spustili nadaljnjih 30 metrov, a smo zaradi pomanjkanja opreme z raziskovanjem prenehali. Jamo smo tako podaljšali za 50, poglobili pa za približno 120 metrov. Sedaj je dolga 230 in globoka 210 metrov. V nedeljskih popoldanskih urah smo raziskali in izmerili še dve manjši jami v bližini Zabrda.

Na taboru smo skupno raziskali pet jam, kar pomeni okrog 250 metrov novih rovov. Tabor je delno finančno podprla Občina Sežana.

Andrej Peca, Jasmina Rijavec, JD Sežana

Ledena jama

Le nekaj ur vožnje iz Slovenije se nahaja največja ledena jama na svetu, imenovana Eisriesenwelt oz. Velikanski ledeni svet. Ker je globoka kot pekel in lepa kot nebesa, je pravi raj za obiskovalce.

Odkrita je bila leta 1879 in skupaj meri v dolžino kar 42 kilometrov, s čimer je najdaljša ledena jama na svetu. Nahaja se približno 40 kilometrov južno od Salzburga v gorovju Tennengebirge nad dolino Salzach, in sicer blizu Werfena, kjer je tudi znan grad. Do vhoda je enostaven dostop z gondolo, nato pa je potrebno tudi nekaj hoje po lepo urejenih poteh. Kljub temu da je jama izredno dolga, je za turiste dostopnih le 800 metrov.

Nastanek jame

V notranjosti apnenčastega pogorja Tennengebirge v Alpah so skozi leta nastajali rovi, ki jih je v velikem delu prekril led. Nastanek podzemnih rovov je povezan s tektonskimi razpokami in raztapljanjem kamnine, seveda pa je bilo za nastanek takšne jame potrebnih mnogo let. Da pa se je jame prijelo ime Velikanski ledeni svet, morajo v njej ledene strukture ostati vse leto. Pogoj za to pa je, da ima jama sistem praznih prostorov in en vhod na relativno nizki nadmorski višini, drugega pa precej višje. Poleg tega je še potrebna stalna temperatura kamnin in to povzroča močan tok zraka tako pozimi kot poleti.

V jami je stalna temperatura okoli ledišča, rezultat česar je, da pronicajoča voda zmrzne in tvori ledene skulpture. Ker v gorah običajno ne manjka padavin, so v jami vsi pogoji za nastanek takšnih in drugačnih oblik. Led v sicer že zelo stari jami pa naj bi nastal šele pred približno 1000 leti, kar je glede na starost jam med 50 do 100 milijoni let malo.

Priljubljen turistični kraj

Ob avtocesti Beljak–Salzburg leži mesto Werfen, nad katerim se dvigajo visoke gore. Vanje je speljana šestkilometrska gorska cesta, ki ima tudi do 20-odstotni vzpon. Na okoli 1000 metrih se zaključi in pot je treba nadaljevati peš skozi krajši predor ter preko manjšega viadukta do spodnje postaje kabinske žičnice. Od parkirišča do žičnice je okoli 20 minut lahke hoje. Od tod nas kabinska žičnica popelje do višine 1586 metrov, od koder je ponovno treba 20 minut peš do vhoda v jamo na višini 1641 meter. Četudi je vse skupaj skoraj tri četrt ure hoje, je ta odlična in sproščujoča, saj je lepo urejena in iz nje se razprostira čudovit pogled v dolino.

Vhod v jamo pa se takoj spremeni v popolno nasprotje dostopa, tudi utesnjenost po rovih, temo in kar 700 stopnic je potrebno premagati. A čudoviti ledeni kapniki odtehtajo ves vloženi napor. Ob vstopu vse najprej preseneti močan curek hladnega zraka, že kmalu pa smo v Posseltovi dvorani s čudovitim stalagmitom v sredini. Na poti po jami so tudi spomeniki, predvsem znan je črn križ, ki označuje najbolj oddaljeno točko raziskovanja jame Antona Posselta.

Pot nas vodi mimo 20 metrov visokega in 40 metrov dolgega nasipa ledu, ki predstavlja največjo površino ledu v jami. Z malo domišljije lahko v ledenih skulpturah opazimo razne oblike, ki pa se skozi leta spreminjajo. Eden največjih prostorov v jami, ki je prav tako vključen v oglede, je dolg 60, širok 30 in visok 35 metrov. Vmes prečkamo zaledenelo jezero in gremo skozi rov v ledu do izhoda. Četudi je umetno narejen, je prehod skozenj zelo zanimiv. Takšna vodena tura po jami traja približno eno uro in petnajst minut. Jamo si lahko ogledamo od 1. maja do 26. oktobra, v zimskih mesecih pa je zaradi težkega dostopa zaprta.

Največja ledeniška jama na svetu s svojimi posebnimi skulpturami iz ledu in lego visoko v gorah privablja obiskovalce z vseh koncev sveta. Že samo njena lega in dostop sta razlog za obisk, kaj šele njena notranjost ...

Mateja Mazgan, KŠJK Speleos-Siga Velenje



Foto: Mateja Mazgan

Zavarovana pot proti vhodu v jamo



Foto: Mateja Mazgan

Pot za obiskovalce

V spomin Francu Renčlju

Francko je bil sežanski fant, ki sta ga leta 1955 v jame zanesli radovednost in želja po premagovanju strahu. Skupaj s službenimi kolegi je osnoval temelje današnjega Jamarskega društva Sežana, katerega član je postal leta 1959.

Z velikim veseljem smo prisluhnili njegovi jamarski poti in zgodbam o tem, kako so si sami izdelovali jamarsko opremo, še bolj pa, kako so jo tihotapili čez mejo. Z jamarskimi kolegi je raziskoval številne jame v okolici Sežane, največ energije in časa pa so usmerili v jamo v Kanjaducah, Vilenico, Čukovo jamo in Drčo jamo. Od tistih časov do danes se glavni motiv jamarjev na Krasu ni spremenil – tudi na nas so prenesli motiv iskanja podzemnega toka Reke. Čeprav nam sodobna oprema omogoča vedno več, ko se v jame spuščamo po vrvi, in tudi vedno globlje, pa nam še vedno zastane dih ob Frančevem globinskem rekordu v Čukovi jami pri Sežani, kjer je po lestvicah prišel do globine 145 metrov, v Veliko dolino v Škocjanskih jamah pa se je prav tako po lestvicah spustil 165 metrov. Kljub skromnejši opremi aktivnega obdobja pa je bilo vedno poskrbljeno za varnost, na kar kaže tudi to, da je bil Franc nekaj let član reševalne ekipe, ki ni imela nobene intervencije.



Foto: Jordan Gušti

Franc Renčelj s skupino zaslužnih in današnjih aktivnih članov pred Vilenico ob 50. obletnici ponovnega odprtja jame za obiskovalce 19. maja 2013

Ko so se mladi fantje in takrat redka dekleta podili po jamah, so se spomnili tudi na pozabljeno lepotico – Vilenico. Leta 1961 so se odločili, da jo ponovno uredijo za turistični obisk in ji povrnejo sloves, ki ga je nekoč že imela. Po dveh letih prostovoljnega dela članov našega društva, jamarjev iz nekaterih drugih društev, mladincev iz Lokve in Sežane, sodelavcev Iskre ter ob pomoči nekaterih sežanskih podjetij so jo maja leta 1963 spet odprli. Franc je bil zelo aktiven pri obnovi jamske infrastrukture, pa tudi kasneje pri gradnji jamarskega doma, vzdrževanju infrastrukture in objektov pred jamo, predvsem pa pri vodenju obiskovalcev. Funkcijo jamskega vodnika je opravljal z odliko, tudi zato, ker je govoril dva tuja jezika. Krajše obdobje je bil za Vilenico tudi odgovoren. Bogato znanje in izkušnje so mu pomagali pri raziskovanju in dokumentiranju čudovite Gustinčičeve jame v Blažčevi dolini pri Vilenici. V tej jami je odkril dvorano, ki nosi ime Renčljeva dvorana.

Njegova pripadnost Jamarskemu društvu Sežana je bila izjemna. Vedno je deloval samo v tem jamarskem društvu in vsa ta leta je tvorno in aktivno sodeloval pri vseh društvenih aktivnostih. Pred leti smo ga imenovali za veterana Jamarskega društva Sežana, v zadnjem obdobju pa je bil predsednik disciplinske komisije. Na nas, mlajše generacije, je rad prenašal svoje znanje in izkušnje. Še danes pa je pred nami tudi živa slika, ko smo letos maja obeležili 50. obletnico ponovnega odprtja Vilenice. Sam je izjemno tvorno sooblikoval program in iskreno smo se veselili številne udeležbe tistih, ki so bili najzaslužnejši za njeno odprtje.

Rosana Cerkvenik, JD Sežana

50. obletnica ponovnega odprtja Vilenice za obiskovalce

Vilenica slovi kot najstarejša turistična jama v Evropi, saj jo obiskujejo vse od leta 1633. Sloves, ki ga je imela predvsem v 19. stoletju, se je razblinil v času obeh svetovnih vojn in takoj po njih. Po ustanovitvi Jamarskega društva Sežana leta 1955 so se njegovi člani odločili, da jami povrnejo nekdanji sloves. Dela za obnovo infrastrukture so se pričela sredi leta 1962. Skoraj leto dni je bilo potrebno, da so po približno 2000 opravljenih delovnih urah jamo ponovno odprli za turistični obisk. Poleg članov društva so pri delih občasno sodelovali tudi člani drugih klubov (Ljubljana, Postojna, Logatec, Idrija, Rakek, Novo mesto, Železničar), mladinci tovarne Iskra iz Sežane in mladinci iz Lokve. Slovesna otvoritev je bila ob dnevu mladosti 19. maja 1963.

V okviru obeležitve 50. obletnice ponovnega odprtja Vilenice za obiskovalce smo člani JD Sežana maja 2013 organizirali več dogodkov. Vsi so bili tudi medijsko pokriti, udeležilo pa se jih je več kot 400 obiskovalcev.

Petki v maju so bili namenjeni tematskim predavanjem. Sama sem predavala o vplivih obiskovalcev na jamsko okolje, Jurij Jakofčič – Jaka je predstavil razsvetljavo v Vilenici skozi stoletja, dr. Andrej Mihevc je govoril o razvoju in starosti jam ter Krasa, z Jankom Marinškom smo spoznavali, kako je potekalo raziskovanje jame Čehi II, Jasmina Rijavec pa je predavala o vplivu tektonike na oblikovanje jam južno od Sežane. Sobota, 18. maja, je bila namenjena eksperimentom. Naša članica in sodelavka Speleovivarija Erwin Pichl iz Trsta Federica Papi je skupaj s člani Società Adriatica di Speleologia z eksperimenti odraslim in otrokom na zelo zanimiv in nazoren način prikazovala hidrološke kraške pojave, nastanek jam, udorne doline, jamsko favno ...



Foto: Jaka Jakofčič

Peščica sedanjih članov ter nekaj častnih in zaslužnih članov Jamarskega društva Sežana, 19. maj 2013

Glavni dogodek je bil v nedeljo, 19. maja. Zjutraj smo organizirali srečanje in ogled jame za nekdanje zaslužne člane društva in za častne člane. Danes žal že pokojni Franc Renčelj je vse nekdanje zaslužne člane predstavil tudi nam, mlajšim generacijam, potem smo si skupaj ogledali Vilenico. Sledil je prihod starodobnih vozil Adria Classic iz Kopra, ki je popestril dogajanje pred jamo. V popoldanskem času smo za krajane KS Lokev in Prelože ter člane JZS organizirali brezplačen ogled jame, za ostale obiskovalce pa smo imeli izreden 50-odstotni popust. Jamo si je ogledalo skoraj sto krajanov in jamarjev JZS.

50. obletnica ponovnega odprtja Vilenice je potekala v zelo sproščenem in prijateljskem vzdušju. Bila je tudi priložnost, da smo obujali spomine, spoznavali preteklost in snovali ideje ter načrte za prihodnost. Hvala vsem, ki ste prispevali k soustvarjanju programa. Na tem mestu pa zahvala tudi vsem tistim, ki ste kakorkoli pomagali pri delih, potrebnih za odprtje jame pred pol stoletja, ter tistim, ki nas podpirate pri našem udejstvovanju.

Rosana Cerkvenik, JD Sežana

Zaprtje dveh jam na Ponikovskem krasu

Krajinski park Ponikovski kras leži na območju Ložniškega gričevja med Spodnjo Savinjsko dolino na jugu in Šaleško dolino na severu. Park je zavarovano z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti v Občini Žalec (1998) in obsega Ponikovsko planoto z obrobjem in Sevčnik. Občina Žalec je Koroško-šaleškemu jamarskemu klubu Speleos-Siga Velenje sofinancirala nekaj projektov na temo varstva jam. Njihov namen je bil preveriti stanje jam in predlagati ukrepe za njegovo izboljšanje. Oktobra 2013 sta bila izvedena dva izmed predlaganih ukrepov: zaprtje Zgornje Steske jame (kat. št. 169) in sanacija vhoda Spodnje Steske jame (kat. št. 168).

Obe jami sta na vzhodnem delu Ponikovske planote in sta verjetno del istega jamskega sistema. Najprej je voda izoblikovala Zgornjo, potem pa še Spodnjo Stesko jamo.

Spodnja Steska jama je izvirna jama v vznožju Ponikovske planote. Izvir je ujet v betonske cevi, tako da je struga pred jamo večinoma suha. Vodo uporabljajo v bližnji ribogojnici. Do oktobra 2013 je bil vhod delno zazidan z betonskimi zidaki, delno pa zamrežen. Zaprt je bil na neprimeren način in brez vednosti pristojnih služb za varstvo narave.

Zgornja Steska jama je bogato zasigana, kapniki in ponvice pa so močno poškodovani. Po tleh so kosi odpadkov in ostanki gum. Domačin nam je povedal, da so kot otroci zažigali gume koles in si z njimi svetili po jami. Verjetno je to botrovalo črni sigi v jami, saj je novejša siga bela.

Razlog za onesnaženost in poškodbe je enostaven dostop do jame. Leta 2010 so na steno ob vhodu v jamo pritrdili spominsko tablo, ker je med drugo svetovno vojno v njej nekaj časa bival ruski ranjenec, do jame pa so uredili sprehajalno pot. Z naravovarstvenega vidika to ni dobro, saj so še bolj poenostavili dostop. Jamarji smo zato Zavodu RS za varstvo narave OE Celje in Občini Žalec predlagali, da se jama fizično zavaruje z vrati. Spodnja Steska jama, ki je bila neustrezno zaprta, je sicer bila zaščitena pred vandalizmom, vendar je bila potrebna sanacija.

Domačini so bili zelo zainteresirani za sanacijo vhoda v Spodnjo Stesko jamo, ker je notri vodno zajetje. Upoštevali so tudi naše predloge za zaprtje Zgornje Steske jame in se lotili dela. Tako sta sedaj obe jami zaprti z vrati. Ključa hrani ZRSVN OE Celje, pred jamama pa bosta stali informativni tabli.

Mojca Hribernik, KŠJK Speleos-Siga Velenje



Foto: Rajko Bračič

Vhod v Spodnjo Stesko jamo nekoč



Foto: Mojca Hribernik

Vhod v Spodnjo Stesko jamo danes



Foto: Rajko Bračič

Kapniško okrasje v Zgornji Steski jami



Foto: Tanja Podržaj

Večji del zbranih in razvrščenih odpadkov tik pred jamo

Krški jamarji čistili jamo

Napovedano je bilo lepo vreme, in ker je pomlad končno jasno pokazala prve znake, smo se jamarji in jamarke v Jamarskem klubu Krka odločili, da je čas za izvedbo vsakoletne čistilne akcije. »Da naredimo nekaj dobrega za okolje,« smo si rekli, in skrajšamo seznam onesnaženih jam v Občini Ivančna Gorica še za eno jamo.

Tako se je v soboto, 13. aprila 2013, v klubskih prostorih zbralo šest jamarjev in jamark, ki smo se po jutranji kavi podali proti Šentvidu pri Stični. Glavni cilj akcije je bil očistiti jamo, ki smo jo pred leti registrirali kot **Jamo dvojnega vhoda** (kat. št. 9272), domačinom pa je sicer bolje poznana kot Lisičja luknja. Že samo ime nam pove, da gre za manjšo jamo, dolgo komaj 13 metrov. Globoka je 5,5 metra, a ker ima zgornji in spodnji vhod in se rahlo spušča, ni nič drugega kot majhna luknja. Ob prvem obisku leta 2008 smo zapisali, da je jama onesnažena predvsem s plastiko in razbitim steklom.

Oblečeni v kombinezone in s čeladami na glavah smo se lotili dela. Notranja ekipa je v jami začela polniti vedra z nejamskim materialom, zunanja ekipa pa je razvrščala odpadke na steklo, mešano embalažo in staro kovino. Delo je potekalo gladko in vreče so se kmalu vrstile. Med odpadki je bilo predvsem veliko plastične embalaže, manjših konzerv, kantica z odpadnim oljem in velika količina razbitih steklenic, kar je oteževalo delo zunanji ekipi. Drobne delce stekla je namreč zelo težko ločiti od zemlje, kamor so bile steklenice vržene.

Sledila sta zaslužena malica in ogled dosedanjega nabora raznovrstnih odpadkov. Jama nam je služila kot zavetje pred dvema kratkima plohama. V dobrih treh urah nam je uspelo napolniti okoli deset velikih vreč za smeti. Zaradi mokrega terena in velike količine odpadkov smo jih pustili pred jamo ter se ponje vrnili čez teden dni. Tedaj smo vreče naložili na samokolnico in jih prepeljali do ceste, kjer je čakala avtomobilska prikolica. Dobro natovorjeno prikolico smo zapeljali nedaleč stran do zbirnega mesta, saj je ravno v soboto, 20. aprila, potekala čistilna akcija v Krajevni skupnosti Šentvid.

Sobotno popoldne smo nato izkoristili še za barvanje ograje z zaščitnim premazom, ki vodi proti jami Poltarici, do kamor smo uredili dostop. Pred jamo smo pospravili manjše vejevje, ki je omagalo pod težo snega. V steni nad vhodom v Poltarico namreč redno izvajamo praktični del naše jamarske šole in služi nam tudi v druge izobraževalne namene. Čeprav je bila naslednji dan nedelja, se je skupina jamarjev v okviru čistilne akcije, ki jo je na ta dan organiziralo Turistično društvo Krka, lotila še vsakoletnega pregleda in čiščenja terena nad vhodom v Krško jamo. S strmega terena so s pomočjo vrvne tehnike pobrali nevarno kamenje in odpadlo vejevje, ki se vsako pomlad zadrži nad vhodom. Na ta način so poskrbeli za varen ogled priljubljene izletniške točke tudi v bodoče.

Resda je novejših odpadkov v jamah zadnja leta manj, vendar je še vedno vse preveč tistih, ki ležijo tam več let. Vsako leto se jamarji po vsej Sloveniji trudimo, da bi bilo onesnaženih jam čedalje manj. Lepo bi bilo, da bi se ljudje ne le na dan zemlje in dan voda spomnili, da se je potrebno za okolje, v katerem živimo, truditi vsak dan.

Tanja Podržaj, JK Krka

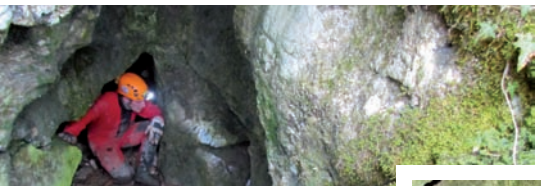


Foto: Tanja Podržaj



Foto: Tanja Podržaj

Desno notranjost jame pred akcijo, zgoraj jama po čistilni akciji

Krtača ali *vrvača*

Uporabni nasvet za čiščenje vrvi



Foto: Leopold Bregar

Vidna razlika med umazano in oprano vrvjo

Najlepši del jamarstva predstavljata obiskovanje in raziskovanje jam, vendar za uspešno in varno raziskovanje potrebujemo tudi jamarsko opremo in vrvi. Tukaj pa se prične drugi del zgodbe. Ko prilezemo iz jame, je poleg naše osebne opreme blatna in umazana vsa oprema, ki je bila z nami, tudi vrvi. Kot aktiven član sem velikokrat primoran prati opremo in vrvi nikoli nisem rad drgnil. Pravzaprav tega ne mara nihče od nas. Tako si čiščenje umazane vrvi vedno prihranimo za konec, še posebej, če je zapacana s fino rjavo ali rdečkasto ilovico in umazana od črne zemlje.

Začel sem razmišljati, kaj bi bilo najenostavnejše in hkrati najučinkovitejše za pranje. Ročno delo je sicer cenjeno, a ne toliko, da ne bi našel boljše rešitve. Najlažje je umazano vrv poriniti v pralni stroj, če te le kdo ne zasači pri delu. Visokotlačni čistilec je super zadeva za pranje ostale jamarske opreme, a za pranje vrvi, kot vemo, žal ni najprimernejši. Poizvedoval sem po raznih podjetjih, ki izdelujejo ščetke vseh možnih oblik, ampak brez uspeha. Predlog izdelave namenske okrogle ščetke s ščetinami na notranji strani pa bi nas jamarje preveč stal. Povrhu vsega ščetka še vedno vrvi ne bi oprala sama.

Najprej sem poskusil z navadno sirkovo krtačo, jo prerezal tako, da sem iz nje dobil tri manjše, in vse skupaj povil z močnejšim trakom. Izdelek je bil za silo uporaben, a ne tako po mojem okusu, da bi se z njim pohvalil v javnosti. Zato sem pripomoček uporabljal le za uporabo doma. Kasneje sem zasledil fotografijo ščetke, ki je bila izdelana priročneje kot moja. Uporabljene so bile ščetke za umivanje rok. Po mojem mnenju pa so premehke, ščetine se prehitro obrabijo. Skratka, če hočeš vrv oprati, jo moraš dobro predrgniti z vseh strani.

Ker do sedaj še nisem zasledil nasveta, kako postopati pri pranju opreme, sem se odločil, da predstavim svojo izboljšano verzijo krtače za čiščenje vrvi.

Za izdelavo potrebujemo nerjavno pločevino, tri ščetke tipa blatarica, ki jih lahko kupimo pri Ščetarstvu Rebolj Andrej, Medvode, šest vijakov in orodje.



Foto: Leopold Bregar

Uspešnemu nakupu materiala sledi izdelava. Začnemo s pločevino, ki jo upognemo tako, da dobimo obliko, prikazano na fotografiji (šesterokotnik). Sam sem uporabil titanovo pločevino, ki je lahka in močna. Pri upogibanju pločevine moramo biti pozorni na širino stranic, ki morajo biti enake širini kupljenih ščetk. Ko upognemo vse stranice, dobimo obroč s premerom okoli 90 mm. Pločevino na stiku zvarimo s kratkimi vari, nato vstavimo tri ščetke. Na treh stranicah šesterokotnega tulca zvrtamo luknje za vijake in ščetke privijemo.

Ob testiranju nove pridobitve potrebujemo še vodo in umazano vrv, ki je najbrž ne bo težko najti. Pred pranjem priporočam, da na vrvi razvežemo vozle, saj bo čiščenje bistveno lažje in hitrejše. Nato vstavimo vrv in z nekaj potegi lahko odstranimo še tako trdovratno umazanijo. Še vedno je potrebno nekaj truda, ampak uspeh je zagotovljen. Lahko bi dodali: lenoba je gonilo napredka. Pa še res je.

Pripomoček je primeren za nagrado vajencu ali, še bolje, kot darilo za rojstni dan ali dan žena.

Izdelati nameravam še kakšen kos za klubsko zalogo, in če koga zanima, naj me kontaktira.

Leopold Bregar, JK Krka

Nobena jama se ne konča!

Te besede sem slišal od Jaka, prekaljenega jamarskega mačka z dolgoletnimi izkušnjami. In te modrosti sem se tudi držal, ko sem se preselil v Komen. Radovednost mi ni dala miru in takoj sem začel raziskovati teren. Kmalu sem našel kar nekaj dihalnikov, posebej pa mi je pozornost pritegnila Jama v Devinščinah, ki so jo registrirali leta 1984 in v zapisniku zapisali, da ne kaže nadaljevanja.



Foto: Edvard Gregorčič

Ožina



Foto: Edvard Gregorčič

V novi dvorani

Ob prvi burji sem se podal vanjo, s kadilcem preveril vse špranje ter luknje pri dnu in v stenah in ugotovil, da vleče na štirih koncih, kar mi je dalo nepopisno veselje. Še v istem tednu sem začel s kopanjem ob vzhodni steni, kjer je najmočneje dihalo. Takoj se je videlo, da gre za nasutje grušča in skal. Po dveh urah kopanja sem ugotovil, da me čaka še ogromno dela, vendar me niti malo ni odvrnilo, saj se mi je po prepihu sodeč obetalo prav tisto, o čemer sanja vsak pravi jamar. Že v naslednji akciji se mi je pridružil kolega iz JK Temnica Samo Milanič in s skupnimi močmi sva naredila ogromno. V naslednji akciji sva prišla do prehoda, ki je odpiral pot v podzemlje, vendar naju jama še ni bila pripravljena spustiti naprej. Na ključnem mestu je kraljeval precej velik balvan, ki je predstavljal nevarnost, da se poda za nama, če bi ga prečkala, zato sva si zadala nalogo, da ga odstraniva. Kljub temu da sva napredovala vsega skupaj za štiri metre, sva bila sila zadovoljna, saj naju je jama vzburjala z očitnim nadaljevanjem.

V sklop akcij je zapisan tudi kolega Vasja Zaman iz JD Danilo Remškar Ajdovščina, ki mi je priskočil na pomoč pri odstranitvi balvana in razširitvi ožin. Tam je bilo delo lažje, saj je bilo potrebno odstraniti grušč, ki je oviral prehod. Kaj kmalu je Vasja vprašal, ali mu dam podporo. Pogledal sem ga in takoj ugotovil, kaj misli, ter mu zagotovil vso svojo podporo. Glede na njegove gabarite je bilo že dovolj odprto, da se je lahko zbasal skozi, za sebe pa sem moral še malo odkopati.

Že naslednji trenutek pa sem zavriskal od veselja, saj sem z druge strani prehoda dobil informacijo, da vidi praznino. Poln pričakovanj sem se podal naprej in skozi ozek, poševen rov prišel do stopnje, kjer se je odprla prva dvorana. Za trenutek mi je zastal dih, bile so me same oči, saj sem samemu sebi komaj verjel, da sem prvopristopnik v jami, za katero so naredili kljukico, da ne gre nikamor več.

Nabil sem svedrovec in se spustil v dvorano ter ves čas samo nemo zijal okoli sebe. Bolj kot je šlo dol, lepše je bilo. Dvorana dimenzij 20 m × 10 m mi je dala misliti, saj je njeno dno polno nasutja tako kot prvi del jame. Nadaljevala sva z vohljanjem in kmalu našla prehod v drugo, manjšo dvoranico, za katero predvidevam, da je bila del prve, preden se je posulo. Tudi tu jama šiba naprej in z Vasjo sva našla manjšo kamro, od katere vodi stopnja malo više v četrto dvorano, prav tako lepih dimenzij in kapniškega okrasja. Na več mestih pa je opaziti možnost nadaljevanja.

Že naslednji dan sva akcijo ponovila in ponovno pregledala vse možne variante. Prišla sva do sklepa, da bi bilo potrebno zopet pljuniti v roke in kopati. Ko pa sva se že odpravila ven, je Vasja slučajno opazil majhno odprtino v prvi dvorani in že sva odpirala okno v novo brezno. Zopet za njegove gabarite.

Kmalu je sledila nova akcija, v kateri sva s Samom toliko razširila tisto okno, da sva lahko pregledala, kaj se skriva na dnu lepo zasiganega brezna. Zopet je del nasut z materialom iz prve dvorane, kar nakazuje, da sta vzporedna. Nadaljevala sva s pregledovanjem precej višje od vstopnega okna, vendar sva na drugi strani opazila dve okni, ki sta nama v glavi zopet postavila vprašaje.

Nekaj naslednjih akcij je bilo namenjenih plezanju do oken in rešitvi vprašajev, ki so burili domišljijo. Z dosego ciljev pa smo zgolj prišli do spoznanja, da jama šiba naprej, vendar brez širjenja ne pridemo nikamor. Do istega spoznanja smo prišli v kaminu v drugi dvorani. Nekaj vprašajev mi je pomagal rešiti tudi kolega Claudio Bratos iz JO SPD Trst. Možnosti nadaljevanj je še ogromno, trenutno pa smo namerili slabih 50 metrov globine in 200 metrov poligona. To pomeni, da smo jamo, ki je bila pred tem globoka



Foto: Edvard Gregorčič

Vhod v jamo

8 metrov in ravno toliko dolga, poglobili in podaljšali za nekaj sto odstotkov, kar je pa lep dosežek.

Za konec bi še dodal, da sedaj, po takem odkritju, v ostalih jamah s starejšo letnico zapisnikov veliko pozorneje gledam za možnimi indici, ki bi pokazali sedaj še neznane skrite lepote podzemnega sveta, saj se nobena jama ne konča kar tako.

Edvard Gregorčič,
JD Carnium Kranj/JD Sežana



Foto: Edvard Gregorčič

Lepotec

Mednarodno jamarsko srečanje v Casoli v Italiji

V Italiji vsako leto poteka srečanje italijanskih jamarjev, ki pa je tudi mednarodno, saj se ga udeležijo še jamarji iz drugih evropskih držav. Letos je bilo v Casoli Valsenio v pokrajini Ravenna od srede, 30. oktobra, do nedelje, 3. novembra 2013, z več kot 4000 udeleženci. Iz Slovenije smo prišli: Rosana Cerkvenik, Jaka Jakofčič, Federica Papi in Andrej Peca (JD Sežana); Vasja Zaman (JD Danilo Remškar Ajdovščina); Janko Marinšek (DZRJ Luka Čeč Postojna) ter Claudio Bratos in Stojan Sancin (JO SPD Trst).

Med drugim smo si ogledali največji rudnik sadre v Evropi – Cava di Monte Tondo – ter jamo Garibaldi, prav tako v sadri. Na srečanju so bile na ogled tudi številne razstave in stojnice italijanskih jamarskih društev. Znani proizvajalci in prodajalci jamarske in sorodne opreme so prodajali opremo in materiale.

Rosana Cerkvenik, JD Sežana



Foto: Janko Marinšek

Skupinska slika v Casoli

Jonina jama – reševanje psičke Jone

Nedelje, 1. septembra, in tudi obeh naslednjih dni v Jamarskem klubu Krka še dolgo ne bomo pozabili. Obveščeni smo bili, da je nemška lovska terierka z imenom Jona ujeta v podzemlju. Poškodovani lisici je namreč sledila v ozko luknjo, iz katere ni več zmogla priti brez človeške pomoči.

Odzvali smo se klicu na pomoč in si skupaj z lastnikom psičke, lovcem Blažem Kastelicem, ogledali stanje. V gozdu nad Šentvidom pri Stični je bil že delno odkopan vhod v ozko luknjo, saj je lastnik psa, ki je pri lovu obstrelil lisico, že čez dan začel odkopavati ozki vhod. Z glavo navzdol je dobro odkopal prva dva metra rova. Reševanje in trdo delo, ki je vodilo k psici, je po prihodu in ogledu zaupal nam.

Naslednji dan smo po službi skupaj začeli širiti, odkopavati in razbijati kamen ter se počasi prebijali naprej. Med delom smo poslušali dogajanje pod sabo in klicali Jono. Občasno je bilo slišati zamolklo renčanje, ki se je proti večeru sprevrglo v silovito lajanje in cviljenje. Držali smo pesti za psičko, ki se je v jami spopadala z ranjeno lisico. Kar dve uri je trajal srdit boj, vse dokler nista obe potihnili. Nismo vedeli, ali je šlo za utrujenost ali za kaj hujšega. Širjenje ozkega poševnega rova se je nadaljevalo pozno v noč. Pred nami je bilo še nekaj ožin in po občutku krajša stopnja. Izvlekli smo precej kamenja, a ozkemu rovu ni bilo videti konca. Odšli smo domov.

Odločeni, da nam tokrat le uspe, smo se vrnili naslednji dan in nadaljevali začeto delo. Blaž, lastnik psičke, je že zjutraj preveril stanje v podzemlju in ugotovil, da je še živa. S kamero smo na začetku pregledali, v katero smer se nadaljuje naše delo. Zagledali smo širše dele jame, Jone pa nismo opazili. Na naše klice se ni odzvala. Nadaljevali smo hitro in učinkovito ter dobro napredovali, saj se je kamen vse lepše lomil, žal pa je pri tem tudi ogrožal drobceno življenje spodaj. Vsak kamen, ki nam je ušel iz rok, bi lahko padel na ubogo Jono. Previdno smo nadaljevali do mraka, ko se je pred nami le malo bolj odprlo.

Bilo je dovolj, da se je v stopnjo stlačil Alojz – Mima. Pod seboj je končno ugledal Jono, ki je bila videti brez večjih poškodb. Upanje o uspehu reševanja se je s tem trenutkom potrojilo. Primož in Alojz sta se v jamarski opremi po vrvi spustila do police, kjer sta čakali Jona in poginula lisica. Naša psička na začetku ni hotela zapustiti lisice in iti v transportno vrečo. Zato je pri reševanju taktično dobila prednost smrdljiva lisica, šele potem je prišla na vrsto Jona, ki je po 57 urah le ugledala dnevno svetlobo.



Foto: Leopold Bregar

Pred jamo z rešeno psičko

Iz rova jo je v vreči prinesel lastnik Blaž in ji takoj dal vode ter nekaj hrane. Že po nekaj požirkih je začela tekati okoli in iskati pridobljeni plen. Iz podzemlja sta se nato vrnila tudi Primož in Alojz ter poročala o odkritju dveh vzporednih brezen. Z uspehom reševanja smo bili več kot zadovoljni, saj smo rešili psičko iz jame, ki se povrhu vsega še nadaljuje. Vse skupaj je bilo lepo darilo Blažu, ki je ravno ta dan praznoval rojstni dan. Sledil je še zaključek ob založeni mizi.



Foto: Leopold Bregar

V jami

K usodni jami smo se vrnili teden dni po uspešnem reševanju. Treba je bilo raziskati jamo, ki je bila od zadnjega obiska še vedno enako ozka. Na srečo v klubu ne primanjkuje atletsko suhih članov in zato smo si tudi drugi prisotni lahko ogledali prvo, kapniško najbogatejšo dvorano na globini osmih metrov. Tukaj je pristala »naša« psička in po vsej verjetnosti zbegano iskala pot ven, ki je bila kar nekaj metrov višje. Nadaljevanje nas je vodilo skozi ozko odprtino v naslednjo dvorano še nekaj metrov nižje, vse do nove ožine. Pot v trdo kamnino smo si zopet utrli s kladivom in tako prišli na globino devetnajstih metrov, kjer se jama konča z neprehodnim meandrom.

Vse videno je bilo potrebno spraviti še na papir in narediti nekaj spominskih fotografij. Meritve in skiciranje vsake jame so najbolj zamuden in včasih kar odvečen posel. Ker pa brez tega ni pravega jamarstva, smo, kot je v navadi, poskrbeli tudi za to. Jonino jamo, kot smo jo poimenovali, smo dokumentirali in jo opremili z vsemi pripadajočimi zapisniki. Globoka je 19 in dolga 48 m. Tako je v Jamarskem klubu Krka postala enaindvajseta raziskana in dokumentirana jama v letu 2013.

Leopold Bregar, JK Krka

Predstavitev v Ajdovski jami

V soboto, 9. novembra 2013, smo v sodelovanju s Petrom Štangljem in kolesarskim klubom rekreativcev organizirali pohod od Podgrada pri Novem mestu do Ajdovske jame na Radohi. Tam smo izvedli interaktivno predstavitev jamarstva in Jamarskega kluba Novo mesto.

Približno 60 pohodnikov se je zbralo v Podgradu, od koder so krenili na pohod po gozdnati Radohi do Ajdovske jame. Medtem ko so uživali v lepotah Gorjancev, smo jamarji uredili in zavarovali spust v jamo po strmem vhodnem delu do prostrane podzemske dvorane. Z agregatom pred vhodom smo v jamo napeljali elektriko za oskrbo računalnika in projektorja. Zaslon je bila vertikalna stena dvorane, na katero smo projicirali slike. Tako smo dobili nekakšno 3D-projekcijo.

Najprej je Andrej Hudoklin pripravil predavanje o pomenu Dolenjskega krasa, Mihael Rukše pa je udeležence seznanil z dejavnostjo Jamarskega kluba Novo mesto, z raziskovanjem krasa na Radohi, po Sloveniji in tudi v tujini, kjer smo raziskovali kras v Bosni in Hercegovini. Ob slikovnem gradivu so si udeleženci lahko ogledali fotografije z letošnjega kolesarskega izleta Podgurje tour. Na koncu smo si ogledali še kratek jamarski film, katerega avtor je Klemen Mihalič.

Namen predstavitve v jami je bil skozi film, sliko in besedo seznaniti udeležence pohoda s krasom in kraškimi jamami, z življenjem v jamah, pa tudi s krasom Radohe. Predstaviti smo jim želeli, kaj je kras, kaj so jame in kaj delamo na tem področju, ter povedati nekaj lepih jamskih zgodb.

Ajdovska jama na Radohi (kat. št. 6165) je bila odkrita leta 1988, pravzaprav so jo odkrili fantje iz Uršnih sel. Verjetno so jo poznali že prej, ker je na Radohi med prvo in drugo svetovno vojno obratovala žaga in so bili gozdovi v okolici jame močno posekani, nedaleč od vhoda pa je potekala trasa gozdne železnice. Tisti fantje so v vhodnem delu jame našli neobičajno glineno posodico. Za jamo smo jamarji izvedeli, ko je posodica priromala v Dolenjski muzej in so nas o tem obvestili.

Arheologi so ugotovili, da gre za redko najdbo iz bronaste dobe. Potem smo jamo raziskali, izmerili in narisali. Ugotovili smo, da gre za jamo udornega nastanka, njen poligon je dolg dobrih 50 m. Vidi se, da se je v preteklosti strop v vhodnem delu sesul in je bila jama nekoč daljša. Strm vhodni del in tla dvorane prekrivajo podorni bloki, ki so v končnem delu zasuli potencialno nadaljevanje.

Borivoj Ladišić, JK Novo mesto



Foto: Blaž Štangelj

Pred vhodom v Ajdovsko jamo



Foto: Blaž Štangelj

Predstavitev v jami je potekala v soju karbidovk.

20 let škofjeloških jamarjev

Društvo za raziskovanje podzemlja Škofja Loka (DRP Škofja Loka) je bilo ustanovljeno na pobudo nekaj ljudi, željnih raziskovanja, avantur in predvsem lepot podzemnega sveta. Z znanjem, ki smo ga člani pridobivali skozi tečaje, akcije in usposabljanja, smo dobili tudi vstopnico za globlje, zahtevnejše, lepše in ne vsakomur dostopne jame in do njihovih kamnitih tvorb. Z leti je društvo raslo, ravno tako naše sposobnosti in znanje. Teritorij raziskovanja smo počasi širili preko Škofjeloškega hribovja v vse smeri, predvsem na malo Meko jamarstva, planoto Jelovice, ter zatilje med Ratitovcem in Soriško planino. Raziskovalne poti so nas zanesle tudi v Kamniško-Savinjske Alpe, Julijske Alpe in na področje Kanina ter Rombona. Vsekakor pa ostajamo pri raziskovanju najmočnejši na škofjeloškem območju.

Leta 1993 smo se ustanovni člani zbrali v majhni sejni sobi gasilskega doma in sestanek zaključili v smislu: »Tako, društvo imamo, sedaj pa delat!« Leta 1997 smo sprejeli društveni statut in bili takoj naslednje leto sprejeti v Jamarsko zvezo Slovenije. Takrat nas je pod svoje mentorstvo vzel matičar Gregor Pintar, ki smo mu polepšali marsikateri dan s svojimi začetniškimi napakami in za kar smo mu še dandanes hvaležni. Če ne bi Gregor takrat opremil Diretisime v Kačni, bi mi verjetno še danes sedeli na robu in se gledali, kdo jo bo. Toda poleg Kačne smo premagali še kakšno »strašno« jamo in tako postajali boljši in drznejši.

Že v prvih dneh obstoja smo se posvetili raziskovanju domačega, škofjeloškega, predvsem pa lubniškega ozemlja. V rokah smo imeli fotokopijo takratne biblije loških jam – Sistematski opis jam v okolici Škofje Loke, ki sta ga Boštjan Kiauta in France Leben zapisala leta 1960 v Loških razgledih. Letali smo od ene jame do druge, kakšno sicer zgrešili, a pregledali načeloma vse. Prvič zato, da smo spoznali domače jame, drugič pa zato, ker so nas naučili, da se vedno kak rov oz. prehod spregleda. In glej ga zlomka! Npr. v **Kevdercu na Lubniku** (kat. št. 3) smo preplezali tri nove kamine, povezali dve dvorani in jamo poglobili za nekaj metrov. Ko smo že ravno pri katastrskih številkah – ste vedeli, da imamo v Škofji Loki jame s katastrskimi številkami 3, 4, 5 in 6?

Kmalu pa nam je postalo dolgčas, in ker naše korenine segajo v JD Gorenja vas, smo sem ter tja še kakšno skupaj ušpičili. Tako smo se zbrali člani dveh majhnih društev in se odpravili na Jelovico. Tam pa je bilo jam kot Rusov! Samo najti jih je bilo potrebno. Spomnim se, da smo imeli vedno s seboj toliko vrvi, da če nismo našli nič drugega, smo skočili vsaj v Tavčarja (Tavčarjevo brezno, ne gostilno!). Tavčar nas je mikal, ker smo se v njem srečevali z ledenim čepom in ob odhodu z dna je v nas vedno ostajalo vprašanje – kaj pa, če je pod njim stometrsko brezno? No, z leti smo odkrili, da je bilo pod njim sto skal in ne sto metrov brezna.

Leta so minevala, izkušnje so se nabirale, skoraj vsi smo se že znali prepenjati, nekateri celo miže. Odločili smo se, da gremo še višje, in tako smo šli na Pršivec (nad Bohinjskim jezerom). **Japljevo brezno** (kat. št. 6636) je bila prva jama DRP, ki smo jo registrirali. V največjem možnem nalivu, v trdi temi in na najstrmejšemu delu Pršivca še danes ne vemo, kako smo postavili šotore. Zbudili pa smo se v tako lepo jutro, da se nikomur ni dalo v jamo. Ampak šli smo in spoznali, da



Foto: Peter Jeram

Izčrpavanje vode iz Balantove luknje, 1995



Foto: Peter Jeram

Raziskovanje Kevderca na Lubniku



Foto: Peter Jeram

Zimsko usposabljanje JRS na Kaninu, 1999



Foto: Peter Jeram

Raziskovanje Kevderca na Lubniku



Foto: Peter Jeram

Habečkovo brezno – postavljanje pasti



Foto: Peter Jeram

Planina Klom – raziskovanje Klomskega brezna, 1997

obstajajo tudi jame, ki so tako krušljive, da skal niti pogledati ne smeš, kaj šele pomisliti, da bi naredil sidrišče. To je bila ena izmed prvih akcij, ko je šel z nami Simon Primožič, naš fotograf. Takrat je še nahrbtnik nesel njega, danes pa, ko ti reče, da primeš bliskavico, si ne upaš oporekati.

Že skoraj od začetka vsako leto prirejamo dan odprtih vrat v **Marijinem breznu** (kat. št. 6) in že deset let sodelujemo na tednu vseživljenjskega učenja (TVU) v Škofji Loki s predstavitvijo jamarstva. Z leti se je nabralo kar nekaj društvenih rekordov, na katere smo ponosni; **Klomsko brezno** (kat. št. 7401, globina 384 m), **Mravljetovo brezno v Gošarjevih rupah** (kat. št. 7400, dolžina poligona 613 m), **Prisankova jama** (kat. št. 8050, 2390 m nad morjem), **Jelenček** (kat. št. 7402, okostje jelena iz leta 1500 pr. n. št.) in **Brezno na Malem Lubniku** (kat. št. 7274, najgloblje brezno v Občini Škofja Loka – 115 m in še v delu). In še kaj bi se našlo med približno šestdesetimi oddanimi zapisniki v Kataster jam JZS.

V majhnem društvu se je z leti razvilo veliko interesov. Imamo jamskega fotografa, ki dobiva nagrade tudi v tujini, entomologa, ki je opisal že dvanajst novih vrst hroščev (sedem se jih imenuje po njem), in člane, ki so aktivni tako pri JZS kot JRS. Tudi pri škofjeloški civilni zaščiti smo zabeleženi kot reševalna enota, aktivirana v primeru potreb. Že nekaj let zaporedoma pa delamo tudi z mladim jamarskim rodom in organiziramo jamarsko šolo.

Tako! Urednik mi je dal samo toliko prostora, mogoče še manj, zato se mu do nadaljnjega ne bom javljal na telefon. Že od polovice članka naprej pišem z »zategnjeno ročno«, ampak kaj bi razlagal – saj veste, kako je to, kaj vse se zgodi v enem jamarskem letu, kaj šele v dvajsetih. Vsaj še enkrat toliko bomo mi, ta stari, vztrajali, potem pa bo čas, da mladina prevzame vajeti. Vas pa vabim, da nas spremljate na www.drp-drustvo.si in na kakšni meddruštveni akciji.

Marko Zakrajšek, DRP Škofja Loka



Domač teren

Pred leti sem bral novico v črni kroniki o nekem pretepu, ki mi je ostala v spominu. Nek pretepač, ki je obvladal borilne veščine, je v gostilni pritežil domačinu, ta se ga pa niti najmanj ni ustrašil in je šel brez strahu z njim ven. A ker je bil domačin, je vedel, kateri prot v ograji dvorišča je razmajan, in ga je z njim razlomil ko kanto, preden je ta sploh uspel nogo dvignit in kakšen *bruslijevski* trik pokazat ...

Zadnjič sva se z Anžijem odpravila proti Čaganki, zdaj, ko imamo bivak, da gor prespiva in zjutraj čim prej noter kreneva. Pa še Matjaža, ki je pri nas že kar domač, sva povabila, Matjaž je povabil pa še Maksa, ki si je našo blatotico že nekaj časa želel ogledati. Nič nisva imela proti, nasprotno, druženje med jamarji je prav zaželeno. Ker vsi jamarji smo ko lovci nakladači in z novim človekom izveš nove peripetije.

Smo enkrat že kar ponoči v najboljši bistriški gostilni tankali špricerčke in pametne razdirali,



Foto: Damijan Šinigoj

kako smo do kastracij živali prišli, se mi pa zdaj sploh več niti ne sanja. Jaz sem (spet) uspešno prodal dr. Krevsa peripetijo, ko je svojega hišnega mačka Bonka peljal k veterinarju na popravilo zob, pa mu je dohtar predlagal še odščip malinic. A ko mu je potem račun za storitev izstavil, je dr. Krevs znorel, da za ta denar dobi že avtomatika (star moped) in da naj mačka kar zadrži. Ga je potem vseeno lahko odpeljal domov, ker dohtar potem odščipa malinic ni računal ...

Je bilo nekaj smeha, zmagal je pa potem itak Maks, ki je jel razlagat, kako sta z bratom kastrirala domačega koštruna. Kar sama, ker je bila profesionalna storitev očitno predraga. Sta olfa nož malo nad ognjem razkužila in potem prerezala levo mošnjo, vzela ven malinico, potem pa še desno ter takisto malinico ven potegnila. Ker je kakor malo veterinarja, je poudaril, smo mu kar verjeli, ko je povedal, da je tiste frnikole potem maček pojedel, smo se pa sicer smejali, a smo se možaki vseeno kar malo nemirno začeli presedati.

Zato smo počasi proti bivaku odpeketali, okoli enih zjutraj smo se pa v spalke spravili. Jaz malo kasneje, ker sem moral prej turbomaksimus na pljuča napihnit, saj sem doma pozabil tlačilko. Ko sem ga napihnil, so ostali že spali, preden sem se slekel in ulegel, je blazina pa že spustila. Sem torej spal na tleh, kar še ne bi bilo najhuje, najhuje je bilo, da sem ob pol štirih zjutraj preklinjal, ker še nisem spal, ob petih zjutraj naj bi pa po Maksovo v jamo šli. Ali pa še prej, je bil junaški, preden je zaspal, jaz pa togoten, ker sem vedel, da bom spet neprespan blataril. Plus moram priznati, da me je prej še Anži totalno prestrašil, ko mi je Maksa opisoval, da je kar en takšen mlad jamarski Rambo, in da če ga bom jaz ven peljal, bom zagotovo crknil. In sem potem, ko nisem mogel spati, klel usodo in nespečnost in svojo starost in šel potem v Čaganko po dolgem času spet z nekakšnim strahom.

Itak smo vstali šele malo pred sedmo in sva z Matjažem še kofe spila, Anži in Maks sta pa naprej špricnila, ker do trenutnega dna Čaganke je kar daleč. Sva ju hitro ujela, je Maks dol grede zakuhal in se je moral sleči. V bivaku na 200 metrih smo kadilci enega prižgali, nato pa v nove dele. Anži in Matjaž naprej, z Maksom za njima, a sva ju kmalu izgubila, ker je Maksa nekaj vozel na vrvi zafrkaval. Blato pa to, saj veste. Sva se začela guziti v novih delih, ki so ozki in stopnjasti, a na Maksa niso naredili nekega vtisa. Da to ni nič, da kje so tiste ožine, če ni hujšega, bo drug teden kar mamico pripeljal, ki je lani tudi postala jamarka!

Se mi je kar malo za malo zdelo, da mu gre tako zlahka v novih delih, jaz sem se pa kar precej matral in me je še bolj črvičilo v želodcu, kako ga bom najebal, ko bova šla skupaj ven. Sem bil v bistvu tako posran, da sploh nisem opazil, da sva dol crkovala skoraj štiri ure, ponavadi pridem uro prej! Anži je že širil ožino na trenutnem dnu, Matjaž se je pa kar na prosto prerinil skozi in tolkel kakšne štiri metre nižje. Se mu je potem pridružil še Anži, za njim se je v ožino skobacal še Maks. Jaz sem se pa seveda totalno zataknil. Celo tako zelo, da tudi gor nisem več mogel niti nisem mogel umakniti noge, v katero mi je tekel potoček. Je moral Matjaž od spodaj priplezati, da mi je podstavil hrbet in sem se nekako rešil. Sem skozi ožino pomagal potegniti še Maksa in sva se s praznimi baterijami počasi odpravila proti površju.

Sem plezal prvi in me je res stiskalo, da zdaj bom pa crknil, ko je Rambo za mano, za katerega so tiste ožine mačji kašelj, in sem plezal, kakor da sem deset let mlajši, in je znoj tekel v potokih, sem se celo ustrašil, da me bo kakšen vročinski udar udaril. No, tistega Rambota pa ni bilo nikjer in sem se ga v eni stopnji, kjer bi se nedomačin lahko zaplezal, odločil počakati, čeprav sem vedel, da bom potem še bolj najebal, ko bom prednost izgubil! A takšen sem, dober ko kruh, plus čik mi je zadišal. In sem si celo dva privoščil, preden je prijatelj prisopihal do mene. So me njegov blatni in oznojeni obraz in malce bolj plitvo dihanje prav v dobro voljo spravili. Sem spoznal, da domač teren je pa le domač teren in da mladi jamar ni vajen blata in triurnega zatikanja po stopnjastih ožinah. Sem ugasnil cigareto in ga (malce privoščljivo, priznam) vprašal, če bova naslednji teden njegovo mamico dol peljala, da si čas rezerviram, in je malo pomislil, potem se pa odločil, da morda naslednje leto. Da še malo potrenira vmes ...

Nekje na sredini zatikanj sem ga vprašal, če je kaj spremenil mnenje o naši krasotici, pa je bil mladi jamar trmast, ni hotel priznati, da se matra. Da gre bolj počasi, ker si še znamenitosti in lepote ogleduje, nekje proti koncu novih delov je pa tudi on presenečeno priznal, da se mu dol grede ni zdelo, da je toliko zajebanih stopenj zapored. V bivaku na 200 metrih sem celo ene tri uspel prižgati, preden je pristopicljal, a kave ni hotel, da ga bo kakat pritisnilo. In sva pičila proti površju brez kakšnih velikih težav, le zelo veliko sem kadil. Ponavadi nimam toliko časa, priznal pa vseeno ni, si je še vedno kakor ogledoval lepote ali pa je pil, odtakal vodo, jedel ...

Ven sva prikopala že v debeli temi, v luknji sva bila skoraj dvanajst ur. Sva zasvinjano opremo slekla pred bivakom, zakurila, potem sem mu pa vodo na stopnicah točil, da se je opral, ker je moral proti domu, saj se mu je ob desetih zvečer začel študentski šiht. Rokice in obraz sem mu asistiral, ko je začel razmišljati, da ima pa tudi lulico umazano, ker je šel v jami večkrat lulat z umazanimi rokami, sem pa kar zaprl plastenko in se za peč preselil. Ker nekje je pač potrebno potegniti črto, ne?!

Sem spoznal, da domač teren je pa le domač teren in da mladi jamar ni vajen blata in triurnega zatikanja po stopnjastih ožinah.

Maks je odpeketal, jaz sem pa kuril in čakal Anžija in Matjaža. Hrana mi ni pasala, kava pač. Sem skuhal celo džezvo, še za Matjaža, a ko ga ni in ni bilo, sem spil še njegovo polovico. Se je potem tudi meni črevo oglasilo, a ker sem bil sam, bi raje v hlače pritisnil kakor v gozdu poiskal kakšen prostorček in tvegal, da mi medved potrka na rame. Sem raje še en kofe scmaril in užival ob peči, ko sem pa ravno začel že o medvedih razmišljati, sem za vsak slučaj še vrata bivaka zaklenil.

Prijatelja sta potem kmalu prišla in sem nam še en kofe skuhal, vmes je pa Klemi klical, da je potrebno streho bivaka izmeriti. Ker so bile na strehi deske in prek njih polivinil, v soboto naj bi prišla pločevina. Sva z Matjažem po lestvah na streho splezala in me je bilo strah bolj kot na dnu Čaganke, ker je bil polivinil prekrit z ledenim ivjem in drseč ko sto mater. Ko sem se končno slemena zagrabil in si hotel oddahniti, je pa spodaj nekaj zaropotalo in zavpilo. Matjaž se je z lestvami vred zvrnil na hrbet med skale. Na srečo si je samo malo brado prebil, po njegovih besedah manj kakor ponavadi pri britju, potem je prišel asistirat še Anži in smo se tresli na strehi ko premrzli cucki. Sem bil prepričan, da bomo na koncu reševalno klicali, edina olajševalna okoliščina bi pa bila, da bi nas od tam lažje odpeljali kakor iz Čaganke, ki je zdaj že globlja od 400 metrov ...

Damijan Šinigoj, JK Novo mesto

Nova odkritja v Paradani

Sredi leta 2012 je logaškim jamarjem uspel preboj v Samem, z njim pa so se odprle možnosti za nove raziskave.

V 19. stoletju so v Veliki ledeni jami v Paradani in drugih ledenih jamah v Trnovskem gozdu kopali led in ga prevažali v Trst. Od tam so ga izvažali na Dunaj in v Budimpešto, menda pa so ga vozili vse do Aleksandrije. Led v Paradani so s prekinitvami bojda izkoriščali še vse do leta 1962.

Delavci pa niso imeli ravno velike želje po jamarskih raziskavah. Te so se tako začele šele proti koncu prve svetovne vojne, jeseni leta 1917, s prihodom Ivana Michlerja, poročnika v avstroogrski vojski, in njemu dodeljenega jamarja Pavla Kunaverja. Tisti čas so bila izkopavanja ledu v polnem teku, tako da je bil nivo ledu v Grlu precej nizek in pot v Veliko ledeno dvorano lepo prehodna. Kunaver je takrat že narisal načrt jame, na katerem je upodobil Veliko ledeno dvorano (Kristalna dvorana), Malo ledeno dvorano (Ledeniški dom) in Michlerjevo dvorano (Velika cerkev). S pomagači sta dosegla globino ok. 90 m na robu Gamsovega brezna. Raziskave sta opustila, Michler pa se je v jamo vrnil šele leta 1949. Tokrat je imel manj sreče, saj je bil prehod v Veliko ledeno dvorano zalit z ledom. Zato pa se je odprl, a tudi končal, Vzhodni rov.

V letu 1951 je skupini jamarjev z J. Duhovnikom in F. Hribarjem na čelu skozi Gamsovo brezno jamo uspelo poglobiti na 120 m.

Raziskave so se nadaljevale šele proti koncu leta 1977, ko se je prehod skozi Grlo ponovno odprl. V naslednjih dveh letih so člani JD Logatec z Andrejem Mihevcem na čelu prodrli do Stometrce, skoznjo pa nadaljevali do Treh gobic na globini 385 m ter raziskali Stari rov, Ladijski klun in še nekatere rove in prehode tam okoli.

Jože Žumer je konec leta 1986 odkril nov prehod do (Žumrovega) Portona.

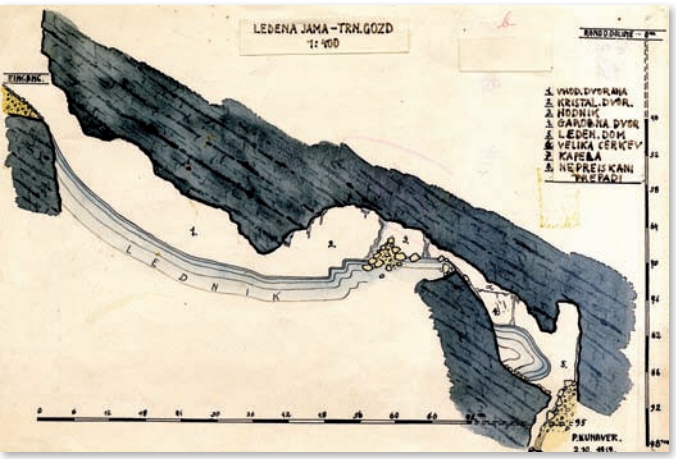
Nadaljnji prodori v omembe vredno dolžino in globino so se zgodili pod taktirko Mirana Nagodeta z začetkom leta 1991. Do leta 1994 so bili rezultati Prešernovo brezno, Dvorana dveh stebrov pod Šestdesetmetrco in Brezno konjske glave. Leta 1996 so skozi Brezno brez dna v Lumpaciju dosegli globino 580 m. V letu 1998 so odkrili prehod v Oranžno brezno in čez Črno luknjo dosegli Dno z globino 650 m. Konec leta smo nadaljevali raziskave, ki so nas v naslednjih dveh letih pripeljale do Črnega meandra ter kasneje Samega na globini 640 m. Ta je bil takrat še preozek za nadaljevanje. Na zadnji akciji leta 2000 se je led na Portonu dovolj umaknil, da smo v njem opazili luknjo in jo v začetku leta 2001 razširili. Do konca leta smo po dveh poteh (čez Volkovo brezno in Logaški graben) dosegli Zgornjo kuhinjo na 340 m globine. Do leta 2004 smo intenzivneje raziskovali višje ležeče rove, med njimi Zahodni rov. Jama je nato spet nekaj let počivala, vsaj kar se raziskav novih rovov tiče.

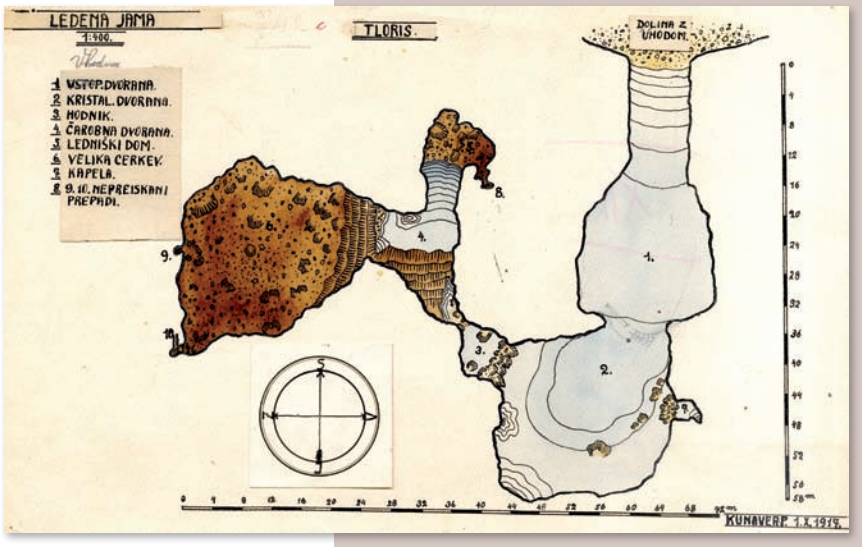
Leta 2011 smo člani JD Logatec ponovno opremili jamo do Samega in tam začeli delo. Pri tem so nam pomagali še člani JD Gorenja vas, DZRJ Simon Robič Domžale, DZRJ Luka Čeč Postojna in JK Železničar. Raziskovali pa nismo le v spodnjih rovih – odkrili in odprli smo nov vhod, a z njim jame žal še nismo poglobili. Julija 2012 nam je uspel preboj v Samem, z njim pa so se odprle možnosti za akcije, opisane v nadaljevanju. Paradana je končno dobila vodoravne dele in novo globino –735 m.

Raziskave v letu 2013

Leta 2013 smo nadaljevali z obiski Paradane, poleg nje pa smo raziskali še nekaj drugih jam v bližini. V jami sta potekali dve vrsti aktivnosti: na dnu smo raziskovali, med vhodom in globino 500 m pa smo jamo pripravljali na reševalno vajo – zaključno vajo projekta EU Proteus.

Akcije so se začele bolj klavrno. Zima je namreč postregla z obilico snega, ki se ni stopil še do poznega poletja in smo po njem hodili še septembra. Zato tudi nismo bili preveč presenečeni, ko smo se na prvi junijski akciji ustavili že na prvi ožini nad Portonom. Tam sta se namreč čez zimo nabrala približno 2 m³ ledu, ki je v obliki manjših in večjih sveč pod ogromno kopo zijal nad brezno. Vrvi tako še ni imelo smisla napeljati in puščati v jami. Naslednji vikend smo se vrnili in ledu pomagali zapustiti njegovo bivališče. Zato se nam je komaj konec junija uspelo spustiti najprej do dna Logaškega grabna, nato pa še čez Oranžno brezno in do tam tudi utrditi sidrišča ter zamenjati vrvi. Šele prvi julijski vikend sta prišla na vrsto obisk spodnjih delov jame in izmera že prej pregledanih rovov. Z Joklom sva jih za začetek namerila dobrih 640 m, skoraj vse pa se je dalo pregledati brez uporabe vrvi. Spet je sledilo par preopremljevalnih akcij, na eni od





Vhodni deli Velike ledene jame v Paradani na načrtu Pavla Kunaverja



Foto: Drago Korenč

Prebijanje ledenega čepa

njih so člani regijskega centra JRS Tolmin fantastično preopremili del od Platoja dveh mladih članov do globine 500 m.

Na naslednji akciji do dna smo spet odkrivali nove rove, za katere se je kmalu izkazalo, da v več etažah tvorijo labirint okoli osrednjega preloma. Nekaj časa smo sledili toku vode, potem pa smo se odcepili od njega in si ogledali ter izmerili višje ležeče dele, ki smo jih še lahko obiskali brez uporabe vrvne tehnike. Še ravno pravi čas so nas ustavila brezna, da smo se lahko posvetili iskanju poti nazaj in meritvam. Jamo smo podaljšali čez mejo petih kilometrov, prej znano globino pa smo nevede tudi prečkali, le da tega nismo potrdili z meritvami, ki smo jih začeli ravno na nivoju že prej dosežene globine.

Ker se je reševalna vaja neusmiljeno bližala, večina reševalcev (izvzemši tiste, ki smo v jami že tako ali tako delali) pa si v lepem toplem času poletnih dopustov ni preveč želela zmrzovati v



Foto: Marko Erker

Gornji del Vodnega meandra

Paradani, smo akcije proti dnu spet zamenjali za tiste v gornjih delih. Preopremljanje nam je uspelo zaključiti celo teden pred rokom. In spet smo si lahko privoščili obisk spodnjih delov. Tam smo nameravali napasti nadaljevanje na zadnji akciji prehojenega Vodnega meandra, a smo se najprej ustavili še v višje ležečem nepregledanem delu. Pa smo se hitro odločili, da je tega preveč, in se vrnili na originalni plan.

Že od zadnjič poznani skokec je bil hitro opremljen, vprašanje pa je bilo, kako hitro se bo rov spet zaprl. To sem odbrzel pogledat sam. Ker je izgledalo, da se bo pod neko manjšo stopnjo dejansko končalo, sem se vrnil po ostala dva in nazaj smo prišli le z minimumom opreme. Spustili smo se in med podorom le našli ozko nadaljevanje – po jezercu, ki je bilo še ravno dovolj plitko za prehod v škornjih. Na koncu se je odprlo v serijo stopenj in blatnih spustov, tako da sva z Joklom Matjaža, ki ni imel škornjev, poslala iskat ostalo opremo, sama pa zanj medtem uspešno poiskala obvoz nad jezercem, ki je bil zanj ravno dovolj širok.

Ko se je vrnil (žal – ali pa na srečo – brez fotoaparata), smo napeljali vrv in se spustili še nekaj deset metrov. Potem se je spet zakompliciralo, ker se je pojavilo par odcepov, mivka pa se je počasi začela mešati z blatom, ki je na koncu povsem prevladalo. Odločili smo se za eno od možnih smeri in se spustili še tja. Ko je že spet izgledalo, da je konec, smo dobra dva blatna metra višje našli prehodno ožino. Spet je sledil spust, nato pa razcep. Levo spodaj se je bleščala zelenkasta voda, desno pa blato, že skoraj vredno Novomeščanov. Najprej smo se lotili blata in spet prišli do spusta. Ker se nam še ni dalo rezati vrvi, smo se raje odločili za levo varianto in pristali na koščku plaže ob globokem, modrozelenem, kristalno čistem jezeru, v



Foto: Marko Erker

Stopnja na koncu Drsalnice



Foto: Marko Erker

Srednji del Vodnega meandra



Foto: Marko Erker

Na koncu Železne kapice

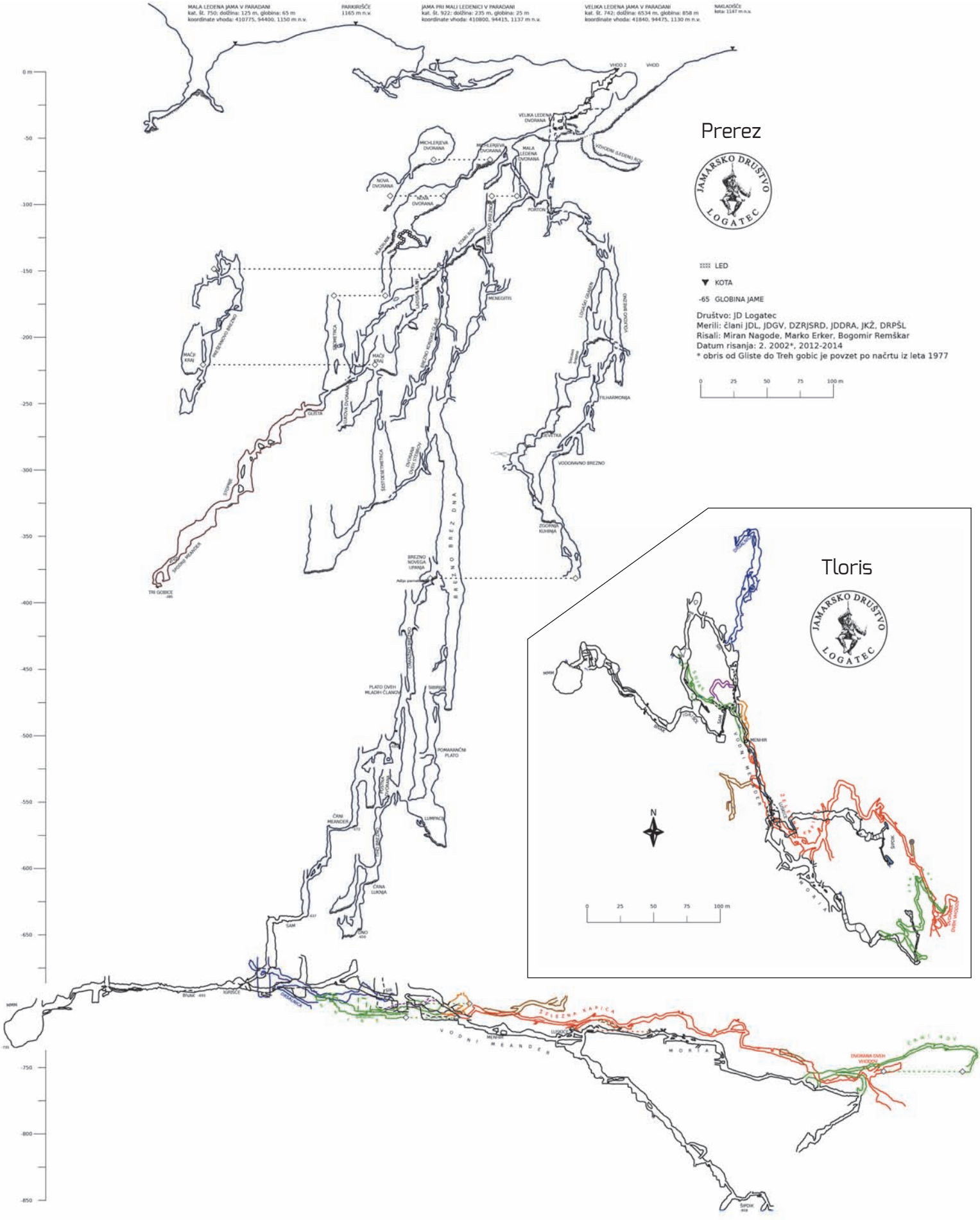

MALA LEDENA JAMA V PARADANI
kat. št. 750; dolžina: 125 m, globina: 65 m
koordinate vhoda: 410775, 94400, 1150 m n.v.
PARKIRIŠČE
1165 m n.v.
JAMA PRI MALI LEDENICI V PARADANI
kat. št. 922; dolžina: 235 m, globina: 25 m
koordinate vhoda: 410800, 94415, 1137 m n.v.
VELIKA LEDENA JAMA V PARADANI
kat. št. 742; dolžina: 6534 m, globina: 858 m
koordinate vhoda: 41840, 94475, 1130 m n.v.
NAGLADIŠČE
leta: 1147 m n.v.
Prerez
JAMARSKO DRUŠTVO LOGATEC
LED
KOTA
-65 GLOBINA JAME
Društvo: JD Logatec
Merili: člani JDL, JDGV, DZRJSRD, JDDRA, JKŽ, DRPŠL
Risali: Miran Nagode, Marko Erker, Bogomir Remškar
Datum risanja: 2. 2002*, 2012-2014
* obris od Gliste do Treh gobic je povzet po načrtu iz leta 1977
0 25 50 75 100 m
VHOD 2
VHOD
VELIKA LEDENA DVORANA
MICHLERJEVA DVORANA
MALA LEDENA DVORANA
NOVA DVORANA
PORTON
MENEGITIS
MAČJI KRAI
GLISTA
FILHARMONIJA
ZELENICA
VODORAVNO BREZNO
ZGORNJA KUHINJA
BREZNO BREZ DNA
PLATO OVEH MLADIH ČLANOV
POMARANČNI PLATO
ČRNI MEANDER
ČRNA LUKNJA
SAM
ONO
TRI GOBICE
Tloris
N
0 25 50 75 100 m
VODNI MEANDER
MORJE
ŽELEZNA KAPICA
DVORANA OVEH VHODOV
SIPOK



Foto: Marko Erker

V Siru

katerem je bil dobro viden vodni tok. Nadaljevanja, razen po vodi, pa nikjer. Tudi na desni strani smo kaj hitro ugledali vodo, tokrat na eni strani sedla nekaj, kar se je zdelo kot sifon, na drugi strani pa vodoraven rov, ki si ga je zaradi pozne ure ogledal le Jokl.

Nazaj grede smo stvar pomerili in po hitrem seštevku ugotovili, da smo bili že globlje od 800 m. Po obdelavi meritev sem prišel do zaključka, da nismo le prišli na to globino, ampak smo jo že krepko presegli – z 858 m. Naslednji dan je sledil še pregled zgornjega dela Vodnega meandra, ki se konča precej blizu Bivaka. Obisk vodnega dela jame čez mesec dni je potrdil, da smo našli cono z aktivno vodo, saj se je po padavinah njen nivo dvignil za dober meter in onemogočil prehod v nadaljevanje.



Foto: Marko Erker

V spodnjem bivaku



Foto: Marko Erker

Zabijanje svedrovca pred vhodom v Vodni meander

Spodnje dele jame smo do konca leta obiskali še dvakrat, prvič konec oktobra v precej številčni postavi – za bivak že skoraj preveliki sedemčlanski. Bilo nas je dovolj, da smo se razdelili v dve ekipi in pregledali Železno kapico ter nadaljevanje Morie. Železna kapica precej spominja na Morio – splet vzporednih rovov in rovčkov, vsake toliko pa se najde kakšen, ki se odcepi povsem po svoje. Na vsaj treh mestih sta glavna rova povezana, kar olajša razumevanje podobnosti med njima. Na tej akciji se je Železna kapica končala s stopnjo, za katero bi merilci potrebovali nekaj vrvi, a jo je imela s seboj le druga ekipa. Ta se je spustila v 20 m globoko brezno in nadaljevala po zanimivo razgibanem spranem freatičnem rovu z aktivnim vodnim tokom, ki pa kmalu ubere svojo pot. Tudi ta rov ima nekaj odcepov.

Omeniti velja predvsem enega – Črni rov, ki svoje vijuganje zaključi v zoprno ozkem prelomu, dolgem ok. 10 m, za njim pa se odpre dvorana z nekaj manjšimi odcepi in breznom na skrajnem dnu. Glavni rov se po skoraj 200 m dolžine spusti pod mejo mivke v blato in raziskovalcem, ki jim je ravno zmanjkalo vrvi, je na globini 812 m preprečil nadaljevanje.

Zadnji obisk v letu je konec decembra že pred odhodom postregel z nekaj adrenalina, ko smo lahko le upali, da se bo jama po obilnem dežju dovolj odtekla in da so se vremenarji zmotili glede napovedane količine snega. Tokrat smo, opremljeni z vrvjo, nadaljevali raziskave v Železni kapici. Izkazalo se je, da le ne potrebujemo toliko vrvi, in smo že po dobrih 10 m spusta ostanek pustili za sabo. Po še ne 200 m rova smo naleteli na ožino, ki jo je prvi premagal Anže in čez minuto sporočil, da je našel možica. Ob prihodu na drugo stran se mi je dvorana hitro zdela znana, prihod do možica pa je sum samo še potrdil. Povezali smo Železno kapico s končno dvorano Črnega rova.

Izplen leta 2013 v Paradani je izmerjenih 2374 m rovov z globino 221 m. Jama je s tem podaljšana na 6534 m in poglobljena na 858 m.

Mednarodna reševalna vaja

Da pa ne pustimo nedokončanega drugega dela zgodbe – (mednarodne) reševalne vaje – še nekaj besed o njej. Po planu smo v jami izvedli dve vaji. Na prvi smo se dan po dežju pod Portonom in v Logaškem grabnu dobro stuširali pod ledeno mrzlim tušem, v JRS prvič preizkusili neposredni prenos videa iz jame na površje in potem še naredili izvlek s Portona.

Na drugi, glavni vaji smo imeli glede vremena neprimerno več sreče. Jama je bila namreč precej bolj suha, ogrela pa se ni. Tudi kar se tiče sodelovanja sil civilne zaščite, je bila situacija precej drugačna – zbralo se nas je preko 140 jamarskih reševalcev, poklicnih enot civilne zaščite, tabornikov, gasilcev in bolničarjev. Sem ter tja nas je obiskala tudi policija, ne smemo pa pozabiti na glavno atrakcijo v štabu – helikopter 151. helikopterske eskadrilje Slovenske vojske, ki je botroval nekaj lepim fotografijam potnikov. Da ne bom komu delal krivice, bom raje ostal le pri opisu dela JRS in HGSS (Hrvatska gorska služba spašavanja), pa še to le dela, ki sem si ga uspel ogledati oz. pri njem sodelovati.

Zdaj že dobrega poznavalca jame Jokla nam je uspelo prepričati, da bo na 500 m globine zaigral poškodbo in nam potem pustil, da ga zapakiramo in v nosilih izvlečemo iz jame. Planirali smo dobrih trideset manevrov, ki bi jih pripravilo deset ali več ekip. Izvlek bi po oceni trajal vsaj štirinajst ur, celotno reševanje pa seveda še precej dlje, saj je potrebno prej še pripraviti manevre in jih po prehodu nosil pospraviti. V jamo so tako prve ekipe odšle že v petek pozno popoldne, zadnje pa še skoraj 24 ur za njimi. Da Jokl v jami ne bi čakal predolgo, je prišel za ekipama 1 in 2, ki sta ga nato tudi solidno hitro spravili nazaj v bivak v Zgornji kuhinji na globini 340 m. Od tam se je malenkost zataknilo in se je vseeno načakal. Naslednje ekipe so le prišle, začele z delom in ga že do sobotnega večera spravile ven. Izvlek je brez čakanja trajal celo manj od predvidenega časa.

Omeniti velja še en detajl, izvlek za medije. Za goste so ga še čez dan pripravili na izhodu iz jame. Mediji so tam lahko snemali vajo ob normalni uri in v varnih pogojih.

Na koncu bi se želel zahvaliti vsem, ki so v jami in pred njo pomagali, Jamarski reševalni službi Slovenije pri JZS pa za opremo, ki je ostala v jami.

Marko Erker, JD Logatec

Viri

Michler, I (1950): Velika in Mala ledena jama v Trnovskem gozdu, Proteus, 7, 209–214.

Mihevc, A., Gams, I. (1979): Nova odkritja v Veliki Ledenici v Paradani (kat. št. 742), Naše jame, 20, 1979, 7–20.

Nagode, M. (2002): Najnovejše raziskave Velike ledenice v Paradani in jam ob njej, Naše jame, 44, 2002, 98–105.

Nagode, M. (2002): Led v Veliki ledenici v Paradani, Naše jame, 44, 106–112.

Arhiv Katastra jam, JZS in IZRK ZRC SAZU.

Ponori v Nartih

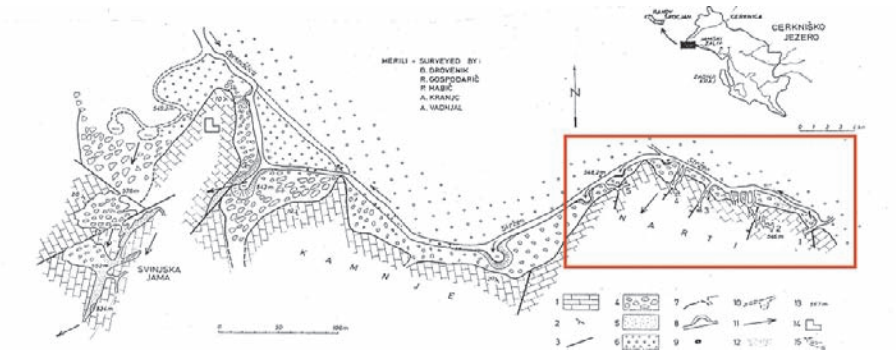
Kjer se obala Cerkniškega jezera najbolj približa pobočju Javornikov, se na robu gozda do obale spuščajo strme stene in prepadi. Območje je poimenovano Narti.

V preteklosti je bilo deležno večje pozornosti zaradi reguliranja struge, zazidave požiralnikov, Karlovškega gradu in tamkajšnjih jam. Kljub cesti, ki gre nedaleč nad prepadnim robom, lahko tam še vedno dobimo občutek, da vlada divjina. Regulacijo struge Stržena je načrtoval že Viljem Putick, dejansko pa so strugo izravnali med obema vojnama. Zdaj gre tik pod vznožjem Javornika do požiralnika pri Svinjski jami in naprej proti Mali Karlovici. Voda pravzaprav ponika v grušču na vsej črti Nartov, ob visoki vodi pa lahko opazimo močnejše pretoke v znane požiralne jame.

Jama **Narti 0** je novoodkrita. Nizek vhod pod steno je 20 metrov levo od znane jame Narti 1. Za vhodom se odpre lep prostor, ki pa se hitro konča. Na tem mestu sva z Matejem Zalokarjem prekopala prehod v kratko nadaljevanje. Bližina Nartov 1 je očitna, gre pa za jamo, ki je dvignjena nad jezerski nivo in že pretežno zatrpana z usedlinami.

Ponorna jama **Narti 1** (kat. št. 3894) je dolga 21 metrov, konča se s sifonskim jezercem. Velik vhod je bil ob gradbenih posegih stalne ojezeritve v letih od 1970 do 1972 popolnoma zazidan. Tik pred »uradnim« vhodom gre levo pod steno slabo raziskana nizka odprtina, ki se nadaljuje v razgiban nizek rov še okrog 20 metrov daleč. Do tam je uspelo priti le Mihi Prudiču s posebnimi ožinskimi manevri. Tu je vlek zraka močan in jasno nakazuje večje dimenzije za vhodnim udorom. Rov se konča z ožino.

Vhod v **Narte 2** (kat. št. 3895) je bil v preteklosti prav tako popolnoma zazidan, še pred tem pa raziskan v dolžini 80 metrov. Pred vhodom so še vidni ostanki lesenih grabelj, ki so zadrževale naplavine. V letu 2011 smo v steni našli špranjo, ki vodi do rovov majhnega preseka. Prehodi so bili deloma zaprti z naplavljenim prodom. Ker smo slutili povezavo z Narti 3 ali Veliko jamo v Nartih, sva se na eni izmed poletnih akcij z Urošem Frlanom na silo prerinila skozi zamaške v malo večje prostore. Po občutku sva šla proti desni in se kmalu znašla v znanih rovih Velike jame v Nartih. Povezava je tako dokazana. Na naslednji akciji smo z Ano Matičič, Matejem Zalokarjem in Gašperjem Modicem jamo še izmerili in našli rov, ki gre proti Nartom 1. Povezava je realna, a zaenkrat nihče ne dela na tem.



Skica ponornega roba Jamskega zaliva med Narti in Svinjsko jamo (Naše jame 12, 1970)

Tudi **Narti 3** (kat. št. 3896) so popolnoma zazidani. Na vrhu obalnega pobočja pa je bil najden manjši vhod, ki vodi v zaledje Nartov 3 in je spodnji izmed dveh vhodov Velike jame v Nartih. Na mestu, kjer so si rovi in zazidani vhod najbližji, je z jamske strani vidna le gomila kamenja.

Velika jama v Nartih je sistem dveh odprtih vhodov in verjetno tudi dveh zazidanih, Nartov 2 in Nartov 3. Zidovi z notranje strani niso vidni. Verjetno so za zamašek rove založili s kamenjem, kasneje pa je bil naplavljen še prod. Višji vhod je na robu obalne strmine in pride na vrh manjše vhodne dvorane. Prek podornih blokov, ki visijo med stenama, lahko s prostim plezanjem pridemo do dna. Tomaž Svet je ob prvem obisku srečal divjo mačko, ki je zbežala v nek kamin. Rov logično pelje do udora, ki ga tudi prekine. Na tem mestu je veliko sige. Tu je križišče. Proti zahodu se za osemmetrsko stopnjo odprejo Blatni rovi, proti vzhodu pa je zelo ozek prehod in za njo Vodna jama. Skoznjo teče potok, ki kmalu



Foto: Matej Zalokar

Vhodna ožina v Narti 0



Foto: Matej Zalokar

Rov v Narti 0



Foto: Matej Zalokar

Rov v Veliki jami v Nartih



Foto: Matej Zalokar

Prehod v dvorano v Veliki jami v Nartih

ponikne v podoru. Poleti je bila tukaj manjša porodniška kolonija netopirjev. Skozi nizek prehod nad lužo pridemo v večji vezni rov in proti drugemu vhodu. Raziskovali smo Tomaž Svet, Matej Zalokar, Damjan Intihar, Barbora Appelová (Býčí skála), Andrej Hliš (JK Železničar) in Uroš Frlan. Izmerjena dolžina je 726 metrov.

Jama **Narti 4** (kat. št. 3897) ima tri vhode. Spodnja dva, v višini struge, sta zazidana, zgornji pa je prosto dostopen kot spodmol v skrajnem vogalu lepega skalnega atrija. Po strmi drči pridemo do kratkega rova. V smeri požiranja nas ustavi ožina, za njo se vidi razširitev. Še zanimivejša pa sta rova proti jezeru, ki se oba končata z zidom, skozi katerega pronica zunanja svetloba.

Narti 5 (kat. št. 1006) imajo markanten, le deloma zazidan vhod dimenzij 3 m × 5 m, tako da je možno vstopiti. Prehodi se v vseh smereh zaprejo z neprehodnimi ožinami ali naplavinami. Je edina jama v območju Nartov, kjer obstaja stalni dotok naplavin in verjetno so posledično zaradi tega zamašeni vsi prehodi.

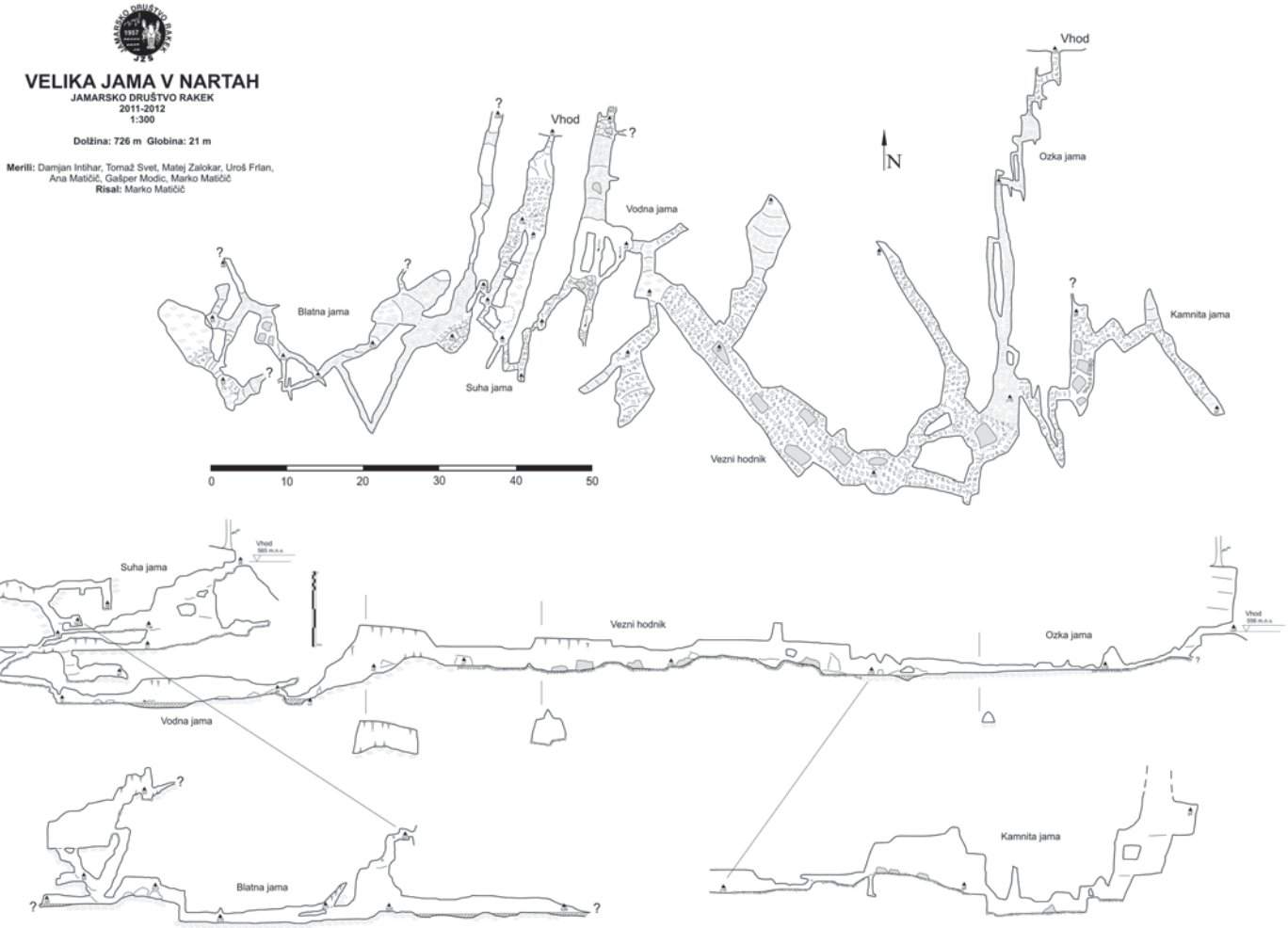




Foto: Matej Zalokar

Kopanje vhoda v Narti 7



Foto: Matej Zalokar

Intiharjev rov v Narti 7



Foto: Matjaž Milharčič

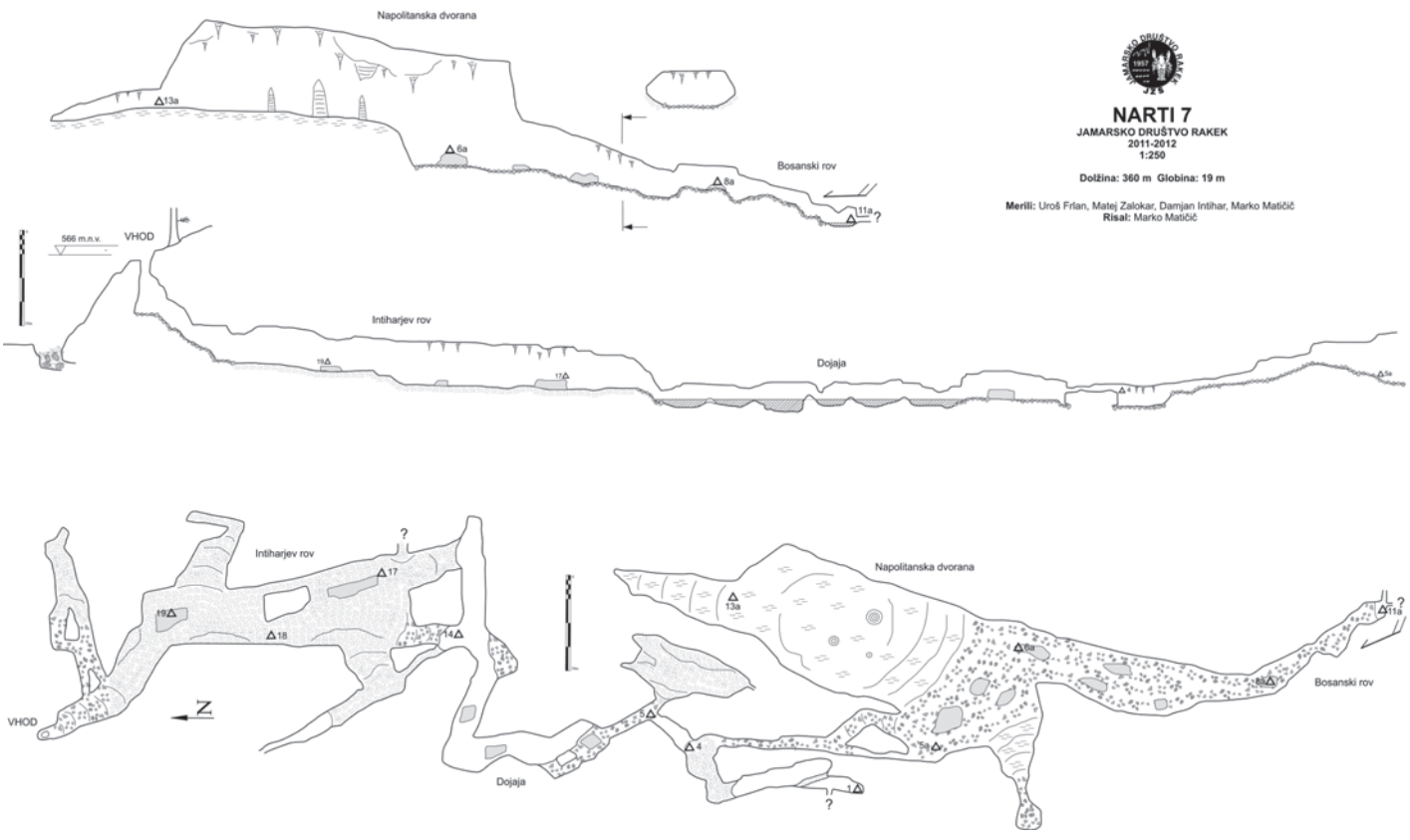
Dvorana v Narti 7

Majhno, prosto preplezljivo brezno brez posebnosti **Narti 6** (kat. št. 10.557) je bilo najdeno leta 2011. Na dnu je v podoru zaznaven prepih. Tako smo postali pozornejši in na površju, nedaleč stran, našli majhno luknjo – Narte 7.

Jama **Narti 7** je dolga 360 metrov. Leta 2011 je bila najdena na pobočju, 20 metrov nad večjim požiralnikom v grušču. Za prekopanim vhodom se odpre kratka zvonasta stopnja, nato pa se po strmem melišču spustimo do horizontalnega nivoja. Prostoren rov dobi z desne pritok iz zunanjega požiralnika. Skozi nizke prehode nad tolmuni se je treba zmočiti do zanimive pasaže dva metra visoko v steni. Tu se je izkazal Damjan Intihar, ki je bil skeptičen že od vhoda, in naredil preboj. Zadaj se odpre jama s povsem drugačnim značajem. Velika dvorana je ob robovih dvignjena nad poplavnim nivojem, zato so tam lepi, veliki kapniki, stebri in zavese. Ker so zasigana tla občutljiva in pokajo pod težo obiskovalca, naj se v ta del ne hodi. Rov se nadaljuje in postopoma niža do končnega jezerca. Tam je nad lužo napol poplavljena ožina z močnim prepihom. Ker po eni akciji ni popustila, smo jo pustili za boljše čase.

Če gremo ob strugi naprej proti Mali Karlovici, si sledijo še požiralniki **Kamne**, **Jama pod Starim gradom** (kat. št. 1009) in požiralniki Svinjske jame. Višje v hribu so še **Jama pod cesto** (kat. št. 1008), **Svinjska jama** (kat. št. 534), **Svinjka** (kat. št. 10.562) in **Spodmol nad ponornim zalivom** (kat. št. 10.561). Te jame so vse na nadmorski višini okrog 670 metrov in pričajo o višje ležečih ponorih v davnih geoloških dobah. Tu sta ob obali dva večja udora s trdnim skalnim pomolom med njima. Na vrhu tega razgledника je nekoč stal Karlovški grad. Kdo ve, morda nekoč najdemo v temačnih globinah Javornika nesrečnega princa iz Šteberškega gradu, ki ga je, kot pravi legenda, požrlo v Karlovico. Skozi stoletja mu je zrasla že dolga siva brada in je hud na ljudi, ki kar naprej buldožirajo po Cerkniškem jezeru, minirajo nove požiralnike in zazidujejo stare.

Marko Matičič, JD Rakek



Huda luknja pri Gornjem Doliču

Zanimanje za Vodni rov v Hudi luknji je bilo prisotno že v 19. stoletju in kar nekaj generacij jamarjev se je ukvarjalo z opremljanjem rova.

Preden bom začel pisati o našem – svojem delu v preteklih letih v Hudi luknji in v Vodnem rovu, vas bom popeljal skozi kratko zgodovino.

Zgodovina raziskav pred letom 1980

Že stoletja se je vedelo za ogromno jamo, katere vhod se je nahajal v temačni, mrzli soteski, imenovani Huda luknja. Skozi samotno sotesko je dolgo vodila le kolovozna pot, ki je kar nekajkrat prečkala reko Pako. Le kdo bi tukaj, v tej samoti, trošil denar za cesto, kaj šele za mostove? Kljub odročnosti divje soteske pa se je daleč naokoli širila vest, da v jami Huda luknja živi Črna baba. Misel, da straši naokoli, je marsikaterega popotnika odvrnila od prečkanja soteske.



Razglednica iz leta 1898

Nadvojvoda Janez, brat avstrijskega cesarja, se je zelo zavzemal za dobrobit Štajercev. Leta 1829 je poskrbel, da je cesta skozi sotesko Huda luknja povezala Šaleško z Mislinjsko dolino. V Kratki jami, na nasprotni strani vhoda v jamo Huda luknja, so v njegovo čast in v spomin na ta dogodek postavili spomenik, s tem pa se je pričel razcvet obeh dolin.

Prve zapisane podatke smo zasledili iz leta 1893/94, ko je domačin Ivan Vivod raziskoval in obiskoval jamo Huda luknja. Že v letu 1893 je nagovoril nekaj domačinov, da so pričeli urejati spodnji del jame in vanjo organizirano voditi turiste. To so bili prvi začetki ogledov in raziskovanj. Del Vodnega rova je bilo možno videti že v teh letih, ne vemo pa, kaj se je točno zgodilo, da so odnehali z delom.

Leta 1934 so se ponovno zbrali zanesenjaki iz Velenja in pričeli obnavljati pot po Vodnem rovu. Nismo čisto prepričani, ali so že v teh letih nadelali pot do sifona, vsekakor pa so premostili slap, saj jih je bila večina zaposlena v takratnem rudniku Velenje in so imeli dobre izkušnje z podobnim delom. Toda tudi tem zanesenjakom so v letih 1950–52 pošle moči in volja, tako da so v Hudi luknji opustili vodenje in raziskovanje nasploh.

Kot zanimivost je treba povedati, da so že ti predhodniki nekako vedeli, da je za sifonom še vodna jama. Kako so to izvedeli, nam ni povsem jasno, je pa razvidno iz vrtin pri miniranju, ki nakazujejo pravo smer za sifonom Vodnega rova.

Raziskave v 80. in 90. letih

Ko sem leta 1987 prišel v klub, se za Vodni rov ni zanimal skoraj nihče, le občasno si ga je kdo upal obiskati po napol gnilih deblih. Leta 1980/81 so v klubu organizirali potop v sifon, a ga je brez uspeha, verjetno zaradi pomanjkanja jamarskih izkušenj, izvedel Dragutin Šafarič iz Potapljaškega kluba Velenje.

Leta 1994/95 sva bila z Rajkom Bračičem večkrat v tem delu jame in predlagal sem mu,



Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje



Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje

Stanje v Vodnem rovu okoli leta 1970



Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje



Foto: Uroš Ilič

Prvi most

da bi vodni del opremili s fiksnimi vrvmi, preden se bo vse podrlo. Ko smo v klubu zbrali dovolj opreme, sem pričel z deli. Takrat mi je pomagal Boris Mastnak in v nekaj akcijah sva za silo uredila pot do sifona, že takrat pa sem imel v mislih potop skozenj. Pri takratnih akcijah se je nekaj mostov dobesedno sesulo in pristala sva v vodi. Ponekod so tolmuni globoki tudi pet metrov, gnil les je seveda padal vanje in se tam zagozdil. Ob vsaki večji povodnji pa je bila slika povsem drugačna: nekatere gredice so bile nižje, manjše kose pa je odplaknilo na površje v Pako.

Moja zanimanja za Vodni rov so se malo umirila, v klubu pa tudi ni bilo pretirane zagnanosti, a vseeno sem leta 1998/99 navezal stike s pokojnim Tomom Vrhovcem in organiziral akcijo za potop v sifon 10. avgusta 1999. Tomo se je prvič potopil sam, si ogledal nove rove in ob vrnitvi pokomentiral uspešni potop. Nato je predlagal še en potop, ki smo ga izpeljali 25. avgusta. Pri tem je sodeloval še Robi Renninger. S Tomom sta za sifonom izmerila novoodkrite rove.

Nadaljevanje raziskav je žal preprečil manjši slap za sifonom, ki ga Tomo in Robi nista mogla preplezati. Od tega dne sva bila z Borisom Mastnakom še nekajkrat v Vodnem rovu in vsakič sva popravila del vrvi ter porušila prenevarne brvi. Tomo mi je poslal podatke, dodal sem novi rov in izdelal nov načrt. Vest, da se Vodni rov nadaljuje, je spodbudila zanimanje in tako sem v Vodni rov vodil nekaj raziskovalcev iz širne Slovenije.

Dela v Vodnem rovu

Prišlo je leto 2012. Rajko Bračič je omenil reševalno vajo iz Vodnega rova. Takoj sem predlagal zamenjavo vrvi in čiščenje preostalih preperelih hlodov, ki visijo po stenah in samo čakajo jamarja, da zgrmi v globino. Že pozimi 2013 se nas je zbralo večje število članov in pričeli smo popravljati smer v Vodnem rovu. Pri slapu sem Rajku Bračiču – Rajču predlagal novo smer po polici, ki jo je opremil in danes nosi ime Rajčeva prečka. Uroš Ilič in njegova ekipa sta šla za rov 15, tam popravila del smeri in nekaj nabila na novo, moja skupina pa je pričela nabijati jeklena sidra. Končali smo nad slapom, kjer sem izgubil



Foto: Milan Podpečan – Luknca

Plezanje Rajčeve prečke

sveder. Tako številčne akcije v Vodnem rovu ni bilo nikoli več.

V meni je dozorela ideja za kompletno traso po vodnem delu. Seveda smo o tem debatirali na sestankih. Pričel sem s pripravami in nabiranjem opreme, nekaj pa so je priskrbeli tudi drugi člani našega kluba. Ko sem imel sidra, sem se takoj podal v Vodni rov in sproti popravljal nepravilno nabita sidra. Tako sem bil v enem mesecu v jami devetkrat in do takrat nabil 77 stopnih sider ter izdelal 47 fiksnih sidrišč. Obstal sem pred prvo večjo oviro, kako prečkati potok brez večjih naporov. Nekaj dni sem razmišljal, potem pa izdelal in montiral prvi mostiček, dolg 3,2 m. Sedaj sem imel zopet prosto pot za nadaljevanje v smeri sifona.

Sistem Hude luknje

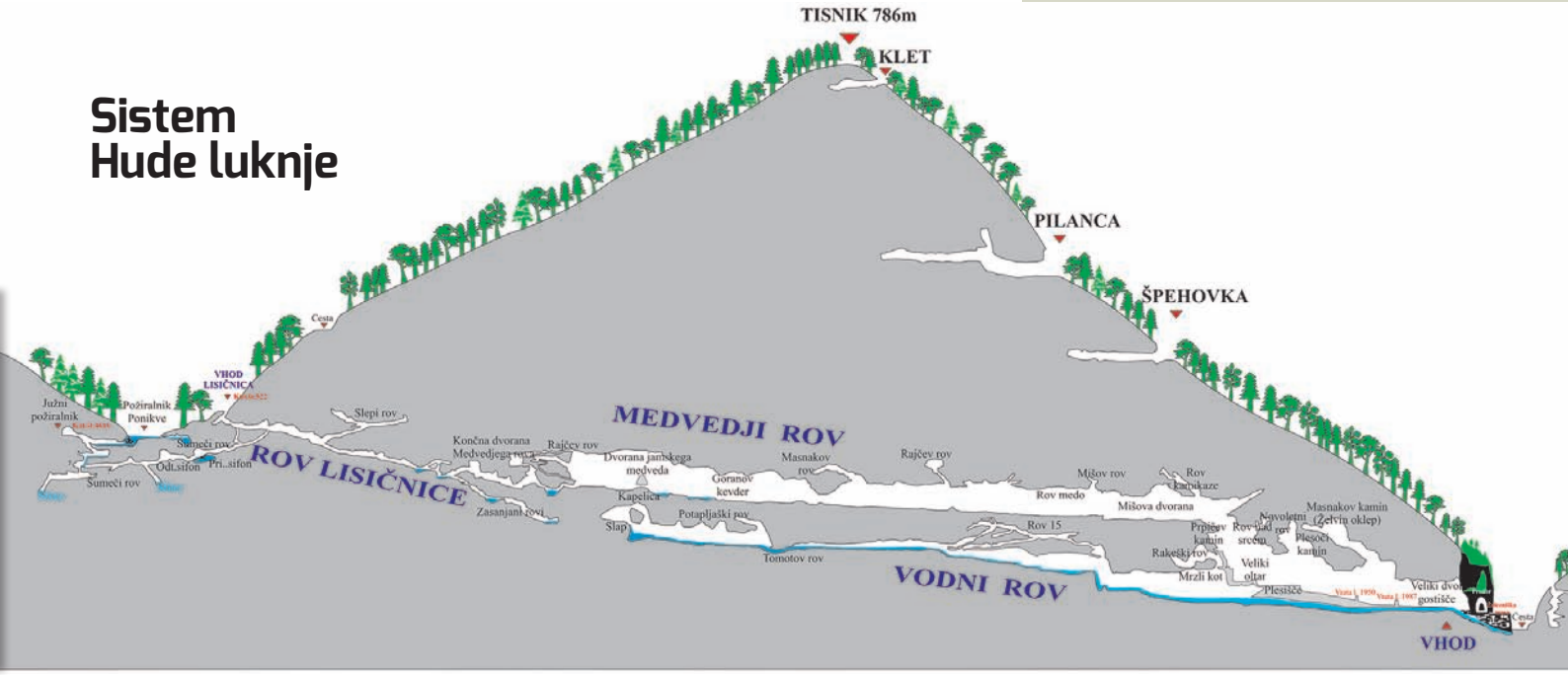




Foto: Mijo Kovačević

Četrti najdaljši mostič



Foto: Milan Podpečan – Luknca

Nadelana pot

Ker pa se ni dalo tako hitro dobiti nadaljnje opreme, sem moral nekaj dni čakati. Ko sem jo zopet dobil, sem že bil v jami, zopet vrtal stopna sidra in sproti nameščal varovalno ograjo. Porabil sem 18 stopnih sider in 16 fiksnih sidrišč. Ustavil sem se pri drugem prečkanju vode, ki je tu dolgo 5,9 m. Doma sem si priskrbel potrebni material in izdelal nov mostič. Pri transportu mi je pomagal Uroš Pejovnik. Ko sem montiral mostič, sem stal v meter globoki, spomladansko mrzli vodi in po treh urah sem imel vsega dovolj, mostič pa je bil vseeno uspešno zmontiran.

Sledilo je nadaljevanje po rovu. Tu sem zabil le šest stopnih sider in deset fiksnih sidrišč. Nadaljnja pot po vodi je precej težavna in dolga, za povrhu je pa še nizko. Tokrat sem le izmeril dolžino mostička, ki bi moral biti dolg 9,3 m. Da sem se pravilno odločil, sem se v jamo vrnil še dvakrat, pregledal vse možne smeri in ugotovil, da bo prva najboljša.



Foto: Milan Podpečan – Luknca

Prvi mostič

Zopet sem doma izdeloval še zadnja dva mostiča, od katerih je eden dolg 9,2 m, drugi pa 3,1 m. Pri tej akciji mi je pomagala Patricija Oštir. Transport sem sam opravil še enkrat ta dan, da sem imel vso potrebno opremo na mestu montaže. Tudi tokrat sem bil med montažo do vratu v vodi in po štirih urah garanja v hladni vodi sva končala pri sifonu.

Doma sem sedel in razmišljal, ali naj povabim Mija Kovačeviča na ogled. To sem predlagal Ristu Sovčevu, ki je takoj organiziral datum za ogled. Dobili smo se pred Hudo luknjo in se odpravili proti Vodnemu rovu. Že pri prvi oviri je Mijo zamrmral: »Ja, kaj mi je treba te vlage in blata!?« Ko pa smo opravili prvih 450 metrov in prepoteni sedeli pred sifonom, se mu je na obrazu videlo, da ima pozitivno mnenje. Ko smo se vračali po jami, je dal vedeti, da s tem delom jame ni heca, in ga kasneje ocenil na 5+.

Sledili sta še dve čistilni akciji. V prvi je Rajko z motorno žago podrl vse napol podrte brvi, ki so še visele ob stenah, ostali pa smo pričeli čistiti izvrtanine in nagniti les. Vztrajal sem pri tem, da Vodni rov počistimo vse nesnage, ki se je nabrala v zadnjih sto letih. Tako je sledila zadnja delovna akcija v Vodnem rovu, na kateri smo iz globin vlekli vodo ter čistili nesnago in nagniti les. Sodelovali smo Uroš Pejovnik, Valerija Rošer in jaz, akcija pa je trajala celih osem ur.



Foto: Mijo Kovačević

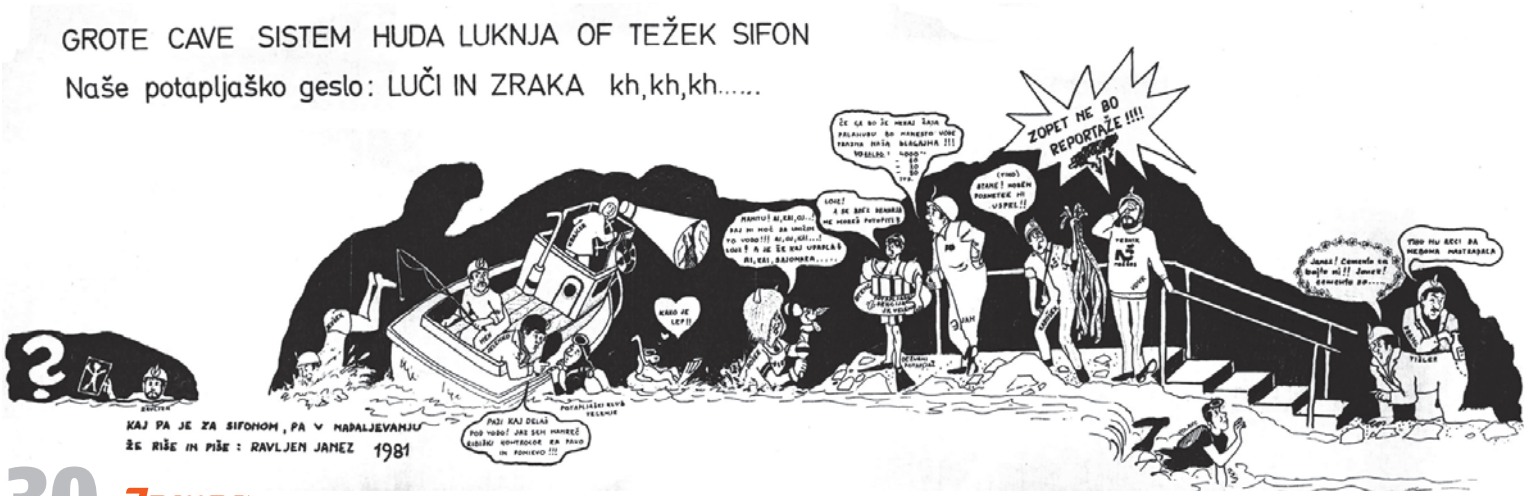
Nadelana pot

Otvoritev

Končno nam je vendarle uspelo. Vodni rov je bil pripravljen za uradno otvoritev na srečanju slovenskih jamarjev, ki ga je med 6. in 8. septembrom 2013 organiziral naš klub. Udeležilo se ga je preko 130 jamarjev in približno tretjina je na novo opremljeni rov tudi preizkusila. Malo drugačna izkušnja. V naše in moje zadovoljstvo je večina smer pohvalila.

Verjetno se kdo sprašuje, zakaj toliko truda v tem delu jame. Naj povem, da bomo leta 2014 pričeli ponovno raziskovati za sifonom. Željo za to sta izrazila Uroš Ilič in Dare Hribar, pogovore pa je vodil Rajko Bračič že v letih 2011/12. Kako in kdaj bomo to izvedli, se bomo dogovarjali sproti. Vsekakor bi bilo fino, če bi omogočili večjemu številu članov priti za sifon. Tako bo lažje in varneje nadaljevati raziskave.

Milan Podpečan – Luknca,
KŠJK Speleos-Siga Velenje



Bločica

Jama leži v trikotniku med ponori polja pod Bločicami z glavno Mrzlo jamo, Jamo za Šteberkom in izvirom Šteberka. Odprle so se dobre možnosti nadaljevanja za sifoni in povezave.

Majhen vhod je na strmem pobočju manjše udornice, viden že s ceste. Krajša vhodna stopnja je prosto preplezljiva, vendar je potrebno veliko pazljivosti. Po strmem zasiganem pobočju se pride v Vhodno dvorano. Ta je bolj visoka kot široka, ob robu so blatna sipina in odcepa proti vzhodu in zahodu.

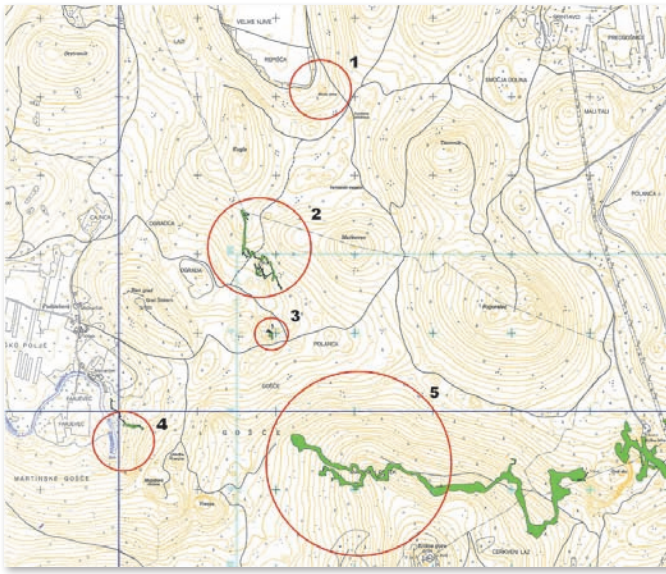
Proti vzhodu gre nizek rov Kremenatlc, ob visoki vodi sta tu slapišče in tudi edina prava ožina v jami, ki je ob višji vodi sifon. Gre za edini prehoden stranski rov, ki se priključi glavnemu v Kopalnici. Ta rov je na levi prekinjen z udorom, kamor tudi ponika voda, nadaljuje pa se v globok sifonski tolmun. V enem izmed vogalov lahko izplavamo in splezamo v Čevce, rov z majhnim presekom. Na drugi strani pa zopet pridemo do jezera in vzpenjajočega se rova. Tam moramo čez skalne balvane, ki so že tla zelo prostornega Tatkovega rova, širokega do 8 metrov in visokega tudi preko 15 metrov. Južni krak je blatna dežela z nekaj podornimi zaključki na robu. Če sestavimo večjo sliko udornih zamaškov na koncih teh rovov in tistih na koncih Samotnih rovov, vidimo, da tvorijo obod okrog udornice, ob kateri leži vhod.

Če nadaljujemo po Tatkovem rovu, lahko na tleh opazimo zanimivo geologijo. Balvane mestoma preseka siga, nato pa prečkamo serijo plitvih tolmunov in jezer s sprano kamenino rožnate barve na pragovih. Tu gre za posebnost, ki je še nisem videl. Ves rov daje videz kanjona, ki ga na vrhu spremlja polica. Do tja nismo plezali, ostaja pa dobra možnost višjih stranskih rovov. Konec je s pritočnim poševnim sifonom in suhim blatnim obvozom na desni, ki je kar nekako izven konteksta v tem delu jame.

Če pa gremo iz Vhodne dvorane proti zahodu, se prostorni rov prek zasiganih skalnih skokov postopoma oži in viša, nakar pride do zalite visoke poči. Dno strmo pade v sifon. V razkoraku je mogoče preplezati do osem metrov višjega okna. Na kratkem sedlu se lahko razgledamo v sosednji jezerski prostor. Tu se dna jezera ne vidi, do gladine pa se je prek prepadne stopnje treba spustiti po vrvi. Odtok gre naprej v Rajkotov rov. Vodoravni del se prevesi v kaskadasto slapišče in naslednje jezero. Na desni se v višini enega metra priključi cevast spran rov zelo pravilne oblike, za katerim je pravi blodnjak ožjih in širših rovov. V tem sklopu Samotnih rovov so ozek, napol poplavljen rov, verjetno še nekaj spregledanih povezav med nivoji in večji prostor s stranskimi rovi, ki se po ovinkih višje priključijo kot balkon. Perspektivnejše je nadaljevanje Rajkotovega rova, saj se razcepi na dva dela, oba pa se zaključita z globokim sifonskim breznom.

Dihalnik in začetne raziskave

Kljub temu da je vhod v Bločico neposredno ob poti do Križne jame, ga je s ceste zelo težko opaziti. Šele po skrbnem pregledu terena je Marko odkril črno luknjo, iz katere je vel prepih. Na dihalnik smo nato za nekaj časa pozabili,



Bločiško polje z označenimi jamami: Mrzla jama (1), jama Bločica (2), Jama za Šteberkom (3), izvir Šteberka (4), Dihalnik v Grdem dolu (5). Kartografija: Franjo Drole.



Foto: Matej Zalokar

Vhod v odkopanem dihalniku



Foto: Matej Zalokar

Jama za Kremenatlcem spremeni profil



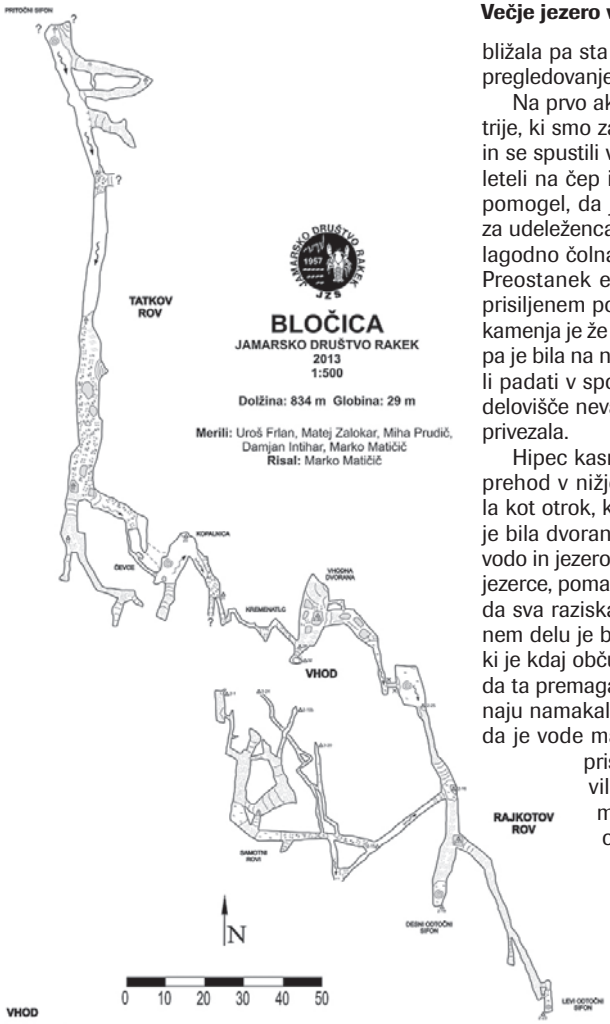
Foto: Matej Zalokar

Večje jezero v jami



Foto: Matej Zalokar

Profil Tatkovega rova



bližala pa sta se pomlad in z njo povezano pregledovanje pozimi najdenih objektov.

Na prvo akcijo kopanja smo se odpravili trije, ki smo za silo prekopali začetno ožino in se spustili v brezno. Kmalu smo spet naleteli na čep iz blata in kamenja. Ta je pripomogel, da je skupina ostala prikrajšana za udeleženca akcije, ki se je raje odločil za lagodno čolnarjenje po Cerkniškem jezeru. Preostanek ekipe je nadaljeval z delom v prisiljenem položaju. Prostora za odlaganje kamenja je že kronično primanjkovalo, sreča pa je bila na najini strani, saj so kamni začeli padati v spodnji prostor. Ugotovila sva, da je delovišče nevarno, zato sva se iz pazljivosti raje privezala.

Hipec kasneje je čep popustil in odprl se je prehod v nižje dele. Ob spustu sva se počutila kot otrok, ki odpira Božičkovo darilo. Spodaj je bila dvorana, v kateri sva naletela na tekočo vodo in jezero. V odtočnem delu je bilo zanimivo jezerce, pomanjkanje opreme pa naju je prisililo, da sva raziskave v tem delu opustila. V pritočnem delu je bila situacija podobna. Vsak jamar, ki je kdaj občutil vnemo med raziskovanjem, ve, da ta premaga razum, zato se je kmalu eden od naju namakal v ledeni vodi. Sprva je bilo videti, da je vode malo, a je struktura stropa jamarja prisilila, da se namoči do vratu. Ustavila pa naju je neprehodna ožina z manjšim prelivom. Poražena sva se odločila za prestavitev raziskav na sušno obdobje.

Tatkov rov

Poletje je sicer obdobje, ko imamo polno dela z odprtimi projekti, eden pa nas je letos še posebej mučil. Kaj se dogaja v jami pod Križno goro? Julija smo se raziskovat podali štirje. Imeli smo popolno bojno opremo v obliki neoprenskih oblek. Prvi cilj je bil preplavati jezerce v odtočnem delu. Ustavil nas je kamin, ki pa nam ga brez plezalne opreme ni uspelo premagati.

Svoje upe smo tako usmerili v pritočni del, kjer nas je ustavila ožina. Vode tokrat ni bilo in z zanimanjem smo si ogledovali zožitev. Vse, kar je bilo potrebno, sta bila kladivo in nadebuden jamar, ki se je z nekaj stokanja stlačil skozi. Dejanje je povrnilo pogum ostalim udeležencem in kmalu smo bili na drugi strani. Nekaj časa se je bilo še potrebno tlačiti skozi meander, kasneje pa se je profil jame spremenil. Napredovanje je ustavilo šele jezerce s sifonom. K sreči smo višje opazili zanimivo luknjo. Izkazalo se je, da je luknja blatna povezava z nadaljevanjem jame za sifonom. Od tod ima jama dimenzije rova ok. 8 m × 7 m, ponekod tudi več. V rovu so večji podorni balvani, napredovanje po suhem pa vsake toliko prekine jezerce.

Naše pričakovanje o velikih dolžinah je na trdna tla postavil pritočni sifon. Poskusili smo odkriti obhod, a na žalost brez uspeha. Možnosti za nadaljevanje so majhne, toda upamo, da nam bo uspelo najti nadaljevanje v višji galeriji. Akcijo smo bili primorani prekiniti in naslednjič poskusiti v odtočnem delu.



Foto: Matej Zalokar

Tatkov rov


Foto: Matej Zalokar

Rajkotov rov

Rajkotov rov

Raziskovanje v odtočnem delu je bilo zaradi strahu pred naraščajočimi vodami že v avgustu. Z govoricami o jami nam je v društvu uspelo nabrati ekipo petih, da poravnamo dolgove v Bločici. S seboj smo ponovno imeli neoprene in dovolj materiala, da preplezamo kamin.

Kamin je bil enostaven in izkazalo se je, da je na drugi strani spusta jezerce, ki je nadaljevanje sifona. Pri spustu je nastal velik trušč, saj se je treba s pasom spustiti direktno v mrzlo vodo, brez prave opore za noge. Rekordno hitro se nam je uspelo skobacati iz vode in že se je odprla debata, kaj bi se zgodilo, če se bi nožna zanka zataknila nekam pod vodo in ne bi mogel do zraka. Čas bi ti bil zagotovo odmerjen v sekundah. Medtem pa se je že naslednji spustil v vodo, tako da se je čofotalo in penilo, vse pa so nas od vriskanja bolela ušesa. Vsi smo srečno prestali preizkušnjo in bili nagrajeni s sprehodom po večjem rovu.

Struktura jame je drugačna kot v odtočnem delu, predvsem je več blata. Očitno nadaljevanje ponovno prekine globoko sifonsko brezno. Voda je lepe smaragdne barve in kar kliče potapljača, da bi se spustil in raziskal skrivnosti. Za običajne jamarje pa je najperspektivnejše nadaljevanje v kaminu direktno nad njim. Nekaj časa smo pogledovali v črnino, a smo se odločili, da nadaljujemo s kaminsko tehniko in pravilnim varovanjem. Vračali smo se proti izhodu in sproti pregledovali stranske rove. Najočitnejši je bil zagotovo prehod v Samotni rov, ki ima lepo lečasto obliko. Kljub detajlnemu pregledu smo zagotovo spregledali kakšen obhodni rov med stranskim in glavnim delom. Rovi se končajo s sifoni in tako smo zaključili z delom v stranskih rovih.

Raziskovanje pa je terjalo svoj davek. Nadebudni jamar je svojo zmoto o vodoodpornih transportnih vrečah spoznal na krut način. Kljub opozorilom, naj večkrat pregane ustje vreče, ga je prepričala šele voda, ki je curljala iz nove električne vrtalke. Potrebna bo nege v sušnem okolju.

Zaključek

Jama ima trenutno dobrih 800 metrov poligona in je globoka 29 metrov. Zagotovo bi jo obisk potapljača podaljšal, do takrat pa bomo upe vložili v plezanje kaminov. Do te mere je bila raziskana v štirih akcijah, kar je relativno hitro. Trenutno je prehod v notranje dele zaradi visoke vode onemogočen, a nestrpno pričakujemo sušno obdobje, da obudimo raziskave. Zaradi lege je Bločica zagotovo vredna obiska.

Udeleženci akcij: Uroš Frlan, Marko Matičič, Damjan Intihar – Brnte, Miha Prudič, Matej Zalokar.

Marko Matičič, Matej Zalokar, JD Rakek


Foto: Matej Zalokar

Plezanje kamina


Foto: Matej Zalokar

Levi odtočni sifon v Rajkotovem rovu



Potapljaške raziskave v letu 2013

Letošnje poletje je bilo zopet ugodno za potapljaške raziskave. V več jamah smo preplavali sifon(e) in odkrili suhe rove za njimi.

Za raziskovalne potope v jamah, kjer je pot do sifona skozi suho jamo zahtevna, se je v zadnjih desetih letih uveljavila t. i. *sidemount* konfiguracija, kjer si jeklenke pripneš ob strani, po jami se pa transportira vsako posebej. Predvideni dolžini in globini sifona se prilagodi velikost jeklenk od dveh 3 litrskih (v jami morajo biti jeklenke vedno vsaj dvojne) do štirih 12 litrskih. Tri- ali štirilitrske jeklenke so majhne in tako se s konfiguracijo sidemount lahko »stlačiš« skozi manjše ožine kot z jeklenkami na hrbtu. Pri uporabi dveh jeklenk volumna 3 ali 4 litre se dostikrat zaradi praktičnosti v plitke sifone do približno 10 m globine kljub neoprenski obleki potopiš brez kompenzatorja plovnosti in tako si še manjši.

Obstaja tudi t. i. *no mount* konfiguracija, kjer jeklenke porineš pred sabo, a to se uporablja le v izjemnih primerih, saj se tveganje, da bo pri povratku ob slabši vidljivosti šlo kaj narobe, povečuje. Omenjena sidemount konfiguracija tako pripomore k temu, da v že raziskanih jamah (z jeklenkami na hrbtu) najdemo rove za ožinami.

Vodna jama nad Očesi

Pobudo za raziskave v tej jami je dal Sebastjan Gantar (JD Rakek). Jama (kat. št. 5904) se nahaja nad izviri Kotliči oz. Očesa v Rakovem Škocjanu. Odtočni del do globine 32 m, ki je povezan z Očesi, so raziskali že leta 1998 (Peter Žalec). A povezave fizično niso našli, saj je vmes podor. Ta del ni toliko perspektiven, saj je do izvira Kotličev le dobrih sto metrov. Zanimiv pa je pritočni del, saj zaledje sega teoretično do Cerkniškega jezera in pod Javornike. Tega sta na pobudo Franja Droleta leta 1987 raziskovala Samo Morel in Mitja Vezovnik. Ustavila sta se pred ožino, ki je tudi nama grenila potope. Do sifonskega jezerca je le 10 m vhodne vertikale v jamo in 4-metrska stopnja do sifona (odvisno od vodostaja). Prvič sva se s Sebastjanom potopila marca 2012.

V pritočnem delu sva kmalu prišla do zgoraj omenjene ožine na globini 6 m, od kjer se je rahlo čutil tok vode. Z majhnima 4 litrskima jeklenkami sem se komaj stlačil skozi ožino, široko le nekaj centimetrov več kot je mene čez prsni koš s 5 mm mokro obleko in ploščo na kompenzatorju plovnosti. Sebastjan me je počakal pred ožino. Ožina se spušča dobra dva metra. Tu se zopet odpre večji rov, ki se nadaljuje poševno v globino. Zaradi majhnih jeklenk sem na globini 27 m obrnil in nadaljevanje pustil za naslednjič.



Foto: Jože Pristavec

Zadnja, 4-metrska stopnja do sifonskega jezera. Dol gre lažje kot gor.



Foto: Matej Zajelšar

Ampak je treba tudi gor.



Foto: Dare Hribar

Spuščanje opreme

Naslednjič sem teden za tem poskusil z večjimi jeklenkami in 8 mm neoprenom ter po dobrih 100 m prišel do podora, ki ga nisem uspel raziskati. Za prehod do podora se je bilo treba potopiti na nepričakovanih 38 m globine. Voda je marca imela le 5 °C, zato sva se naslednjič s Sebastjanom odpravila s suho obleko in še večjimi jeklenkami. Suha obleka, ki je debelejša kot neoprenska, je botrovala, da sem se z ožino prav grdo skregal in me je komaj pustila skozi, Sebastjana pa še ni poznala in je rekla »ti pa ne greš«. Zopet me je počakal pred ožino, sam pa s pokvarjenim kolutom z vrvico, s čimer me je ožina kaznovala, nisem uspel kaj dosti narediti. Za prehodom na globini 38 m sem našel zračni žep, a brez nadaljevanja.

Če je imela voda pozimi le 5 °C, je kazalo na to, da pride nekje od zunaj in se v podzemlju ne zadržuje dolgo. Računali smo, da kolikor ima sedaj manj kot povprečnih jamskih 9 °C, toliko bo imela poleti več.



Foto: Matej Zalokar

Tričetrt ekipe po zadnjem potopu

Tako sva nadaljevala šele julija 2013. Voda je imela za jamo prijetnih 15 °C in potopi v neoprenski obleki so bili časovno manj omejujoči in prijetnejši. Vrvica z več kot leta nazaj je bila potrgana, potegnila sva novo in v podoru opazila možen ozek prehod. Naslednjič sva ga napadla, večjo jeklenko sem pred podorom namensko zamenjal za manjšo, odmaknil par kamnov in se nekako stlačil skozi. Na drugi strani se je odprlo, po 20 m sem prišel na suho, kjer se nadaljuje suh rov. Šel sem nazaj po Sebastjana in medtem ko se je tlačil skozi podor, sem opazil večji prehod. Ogledala sva si začetek suhega rova. Nazajgrede sva našla enostaven, velik prehod nad podorom.

Že tretja akcija v juliju je potekala nekaj dni kasneje, ko sva namerila slabih 100 metrov suhega rova, po katerem je tekla voda. Sledil je sifon, v katerega sem se potopil, po približno 50 metrih se je na globini 22 m začel počasi dvigovati, a sem zaradi premajhnih jeklenk moral obrniti. Nadaljevanje v naslednji številki.

Logistika je bila enostavna, za pomoč pri transportu opreme sva potrebovala enega do dva jamarja, predvsem za zadnjo stopnjo do sifonskega jezerca, saj smo v vhodni vertikali opremo spuščali prek škripca. Poleg Sebastjana in mene se je enkrat do ožine potopil Dare Hribar (JK Krka), pomagali pa so Matej Zalokar, Miha Prudič, Marko in Janja Matičič, Franjo Drole (JD Rakek), Matej Mihailovski, Mateja Ferk (JK Železničar), Jože Pristavec (JK Borovnica) in Gašper Modic.

Tkalca jama

Za nadaljevanje raziskav v Tkalci jami (kat. št. 857) me je že leta nagovarjal Franjo Drole (JD Rakek). Ne vem zakaj, ampak po opisu me ni nikoli preveč privlačila. Moram se posuti s pepelom, da se ob številnih obiskih Rakovega Škocjana še nisem niti spustil skozi zgornji vhod ob cesti, kaj šele sprehodil do sifona.

Pobudnik tudi teh raziskav je bil poleg Franja še Sebastjan Gantar (JD Rakek). Prvi, ogledni potop smo naredili 28. avgusta 2012, Sebastjan, Damjan Jernejčič (JD Rakek) in jaz. Ujeli smo zadnje dneve sušnega obdobja. Po naših informacijah smo bili prvi, ki smo po kar 33 letih ponovno napadli sifon. Zadnji potapljaški zapisniki od raziskovanja Tkalce jame za sifonom segajo v leta 1977 do 1979 (Krivic, Krašovec, Sket, Praprotnik in drugi), ko so izmerili približno 2 km nepotopljenega rova med 1. in 2. pritočnim sifonom. Vhod v sifon smo nekaj časa iskali, nato pa hitro prišli skozi. Na drugi strani smo si imeli namen ogledati suhi rov, kolikor bi ga zmogli v nerodnih suhih oblekah. Prepričali smo se, da 1. sifonskega zapirača ni, od gladine vode do stropa je bilo kar dva metra.

Deževje le dan za tem je nadaljevanje prestavilo na poletje 2013. Po izkušnjah iz Vodne jame nad Očesi smo tudi tu pričakovali višjo temperaturo vode in obisk v mokrih oblekah. Ob precej zasedenih poletnih vikendih smo se dogovorili za potop 27. julija 2013.

Za prvi sifon, globok 24 m in dolg 120 m, smo izračunali, kako velike jeklenke rabimo z vso potrebno rezervo. Poleg tega smo vzeli še štiri manjše jeklenke za dva potapljača za potop v drugi sifon. Veliko robe se je nabralo za znosit do sifona. A sam mit Tkalce jame je botroval, da je bilo interesa in »firbčnosti«, kaj je zadaj, dovolj. Sem mislil da poznam že vse rakovške jamarje, pa sem vseeno videl nekaj novih obrazov.

Sifon smo napadli štirje potapljači, Sebastjan, Matej Mihailovski, Matej Koršič in jaz. Če lani ne bi v boljši vidljivosti našli prehoda v sifon in si približno zapomnili pot, tokrat z omejeno zalogo zraka verjetno ne bi našli prehoda, saj je bila tudi tu lani položena vrvica v večini potrgana. Voda v prvem sifonu je imela kar 17 °C. Zgornji del neoprena je za sifonom takoj letel dol. Naprej smo nesli opremo za merjenje in potapljaško opremo za dva potapljača. Dimenzije rovov za sifonov so impozantne, 10 m × 8 m v povprečju. Štirje sifonski zapirači so bili po pričakovanju prehodni, prehod skozi četrtega je bil visok le meter. Sledi 150 m dolgo jezero, ki ga je bilo treba preplavati. S plavutmi bi bilo lažje. Dva kilometra do drugega sifona smo kar hitro prehodili, preplavali in preplezali, saj se je sifon, kljub temu da smo spremljali načrt, kar hitro pojavil.

Z Matejem Mihailovskim sva se opremila in hitro prišla skozi 2. sifon, dolg vsega 15 metrov in globok 6 metrov. Zadaj je bil obetajoč suh rov podobnih dimenzij, kot pred sifonom. A po 130 metrih se je žal končal in napadla sva nov, 3. sifon. Toliko življenja kot v tem sifonu v 14 letih potapljanja po jamah še nisem videl. Stene so bile polne kozic, postranic, rakcev, ... Matej je opazil človeške ribice, ki jih v prvem sifonu ni. To in karakteristika sifona je dala slutiti, da smo v zaliti coni. Po 50 m sva sicer prišla v zračni žep, premera cca. 20 m, a nadaljevanja nisva našla. Verjetno sva ga iskala preplitko. Morala bi se potopiti globlje, kar z majhnimi jeklenkami ni bilo možno.

Nazaj grede sva zmerila suhi rov med sifonoma in se vrnila ob dogovorjenem času. Nato smo imeli namen izmeriti poligon med 1. in 2. sifonom. Do jezera nam je šlo dobro, nato se je laserski merilnik začel pritoževati, da je preveč kondenzirane vlage. Metra nismo imeli, zato smo merjenje prestavili na naslednjo akcijo, saj je bilo očitno, da je načrt iz leta 1979 precej poenostavljen, vsaj del med 4. zapiračem in drugim sifonom, kolikor smo izmerili. Za lažje plavanje po jezeru in sifonskih zapiračih nazaj smo si bratsko razdeli dva para plavuti – vsak je imel eno, kar je bilo še vedno bolje kot nič. Pred povratkom smo si ogledali še stranski rov proti Globoščaku. Na koncu imaš nad glavo podor z bloki od par kubičnih metrov.



Foto: Matej Zalokar

Tik pred potopom v prvi pritočni sifon

Hitro smo se pobrali nazaj, spakirali opremo, vzeli vsak eno »prasico« in odsopihali v vroč dan. Akcijo smo zaključili, kot ponavadi v tistih koncih, pri Krajcarju v Podskrajniku. Od tam sem se pa še isti večer odpravil direktno pred Dihalnik Šice novim dogodivščinam naproti.



Foto: Uroš Ilič

Nova ferata okoli jezera



Foto: Dare Hribar

Priprave na potop

Če bi napisal vse, ki so pomagali pri teh dveh potopih, bi bil seznam daljši od celega članka. Prisotni so bili skoraj vsi člani JD Rakek ter jamarji iz JK Železničar, JK Luka Čeč Postojna, JD Logatec pa verjetno sem pozabil še kakšnega.

Dihalnik v Šici

Tale del je pa kar nadaljevanje Daretovega članka iz zadnjega Jamarja (2012/2, str. 25–28). Od jeseni 2012 je bila jama deset mesecev zalita, razen dva vikenda januarja 2013, ko smo šli popravit načrt jame za prejšnjo številko Jamarja. Dare je redno spremljal vodostaj. Takoj ko je voda toliko upadla, da je bil možen vstop, je za vikend 12.–14. julija 2013 organiziral raziskovalni tabor. Pripravil je mostova za prečenje prvega jezera in prebitega sifona, tako da za dostop do 2. sifonskega jezera ne bi potrebovali neoprenov. Medtem ko je ekipa montirala mostove, sem se potopil v 2. pritočni sifon in nadaljeval, kjer sem februarja 2012 obnil. Po 70 novih metrih sem prišel v zračni žep, a sifon se po 20 metrih nadaljuje.

Nadaljevali smo naslednji vikend, ko smo začeli z montažo 45 m jeklenice in klinov za ferato, da bi obšli zadnje jezero, ki ga je sicer treba preplavati. Še naslednji vikend smo napeli že položeno jeklenico, dodali še nekaj klinov in montirali še dve traverzi.

Naslednji tabor je bil 16. avgusta 2013, tri dni po povratku iz Makedonije. Znosili smo potapljaško opremo, po novi infrastrukturi je šlo kot bi mignil. Po približno 20 obiskih v jami sem bil prvič brez neoprena. Sifon sem napadel s suho obleko in tremi jeklenkami. Prvih 165 metrov sem preplaval po položeni vrvici v osmih minutah. Nadaljevanje je sprva dobro obetalo, a sem spet blodil in delal kroge po večjem prostoru, vmes sem prišel po drugem rovu celo nazaj v prejšnji sifon. Po več kot pol ure sem končno našel pravo nadaljevanje in kmalu prišel na suho. Sifon se je končal z nasipom grobe mivke. Glede na to, da smo bili zmenjeni vsaj za eno uro potopa, sem odpel jeklenke in se peš odpravil naprej. Po okoli 25 metrih vzpona in spusta po čistih, spranih, ostrih črnih skalah sem zagledal nov, tretji pritočni sifon. Vrnil sem se, nazaj grede sifon izmeril in še enkrat raziskal večjo dvorano oz. prostore, po katerih sem prej taval. Nekaj sem si s tem razčistil, vse mi pa še ni čisto jasno.

Po uri in 40 minutah sem se vrnil, ostala ekipa pa se je ta čas zelo zabavala. Povedal sem veselo novico – Šica je dolga kilometer in gre naprej. S tem pa je to tudi prva jama v Suhi krajini, ki je presegla kilometer dolžine.

Zopet ne bi našteval vseh sodelujočih, vedno pa so priskočili na pomoč Dare Hribar, ki je organizator vseh taborov in akcij ter Urban Slana in Peter Gliha (JK Krka), dvakrat pa tudi jamarji JK Novo mesto in JK Železničar ...

Daljši prispevek o poletnih raziskavah Dihalnika Šice je objavljen v letošnjem Biltenu JK Železničar.

Makedonija

Že na balkanskem srečanju 2012 v Logatcu smo se z Makedonskima udeležencema začeli dogovarjati, da bi poleti 2013 vrnili obisk. Počasi smo naredili načrt za jamarsko-raziskovalno-turistični obisk. Namen smo imeli obiskati sedem jam, v tri naj bi se potopil, saj v Makedoniji ni izkušenih jamskih potapljačev. Iz Slovenije smo se odpravili 2. avgusta 2013 Den Vrhovnik (KŠJK Speleos-Siga Velenje), Tim Bolhar Novak in moja malenkost (JK Železničar). Naša gostitelja sta bila Mario Andonoski in Darko Nedanoski iz SK Zlatovrv (Prilep). Imel sem slabe informacije glede perspektivnosti sifonov, zato sem s seboj vzel več jeklenk različnih velikosti.

Prvi potop sem naredil v jami Bela voda pri Demir Kapiji. Zelo ozkemu vhodu ob robu ceste sledi slab kilometer pretežno vodoravne jame, v kateri imajo menda grški investitorji



Foto: Darko Nedanoski

Malo razočaranje po potopu v Zelenem izvoru



Foto: Biljana Gičevski

Tik pred skokom v vodo v Slatinskem izvoru

namen narediti restavracijo. Lokalci so seveda proti, a vemo kaj kapital in provizije naredijo v državah bivše juge. Tako sem »moral« za osrednji makedonski časopis ob reportaži o naših dogodivščinah dati izjavo gostujočega jamarja o neprimernosti omenjenega projekta. S čimer se seveda stinjam. V sifon se je že potopil Dančo Gjorgjijevski iz Skopja. Informacija je bila, da se sifon spušča do globine 30 metrov, nato pa se nadaljuje vodoraven rov. Po položeni vrvici sem se potopil do globine 19 metrov in nadaljeval še okoli 20 metrov po spuščajočem se rovu do globine 29 metrov, kjer je rov postal prenizek, saj se je po dnu spodsipalo veliko grobe mivke. To je nakazovalo, da gre za občasno močan izvir, kar so mi kasneje potrdili. Manjša globina je posledica osem metrov nižjega vodostaja.

Naslednji dan je bil načrtovan potop v končnem sifonu Aramiske peštere blizu Tikveškega jezera. Pridružil se nam je Aleksander Iliev iz PD Orle. Njihov član Blagoj Lazov – Benjo nam je pešačenje do jame skrajšal z džipom zavidljive starosti. V 45 metrov globoki jami je le ena desetmetrska stopnja, tako da smo rabili pas. Ožine proti koncu so mi jemale upanje za prostoren sifon, ki se je izkazal za odtočnega. In res sem se lahko potopil le tri metre globoko in videl odtok, zatrpan z muljem.

Naslednji dan smo se odpravili do izvirne jame Zeleni izvor na istem področju. Dobra ura hoje po bregu navzdol in spust prek desetmetrske stene sta nas pripeljala do izvira, ki je na videz obetal prostoren rov. Potopil sem se in po 20 metrih na globini 6 metrov prišel do napovedane ožine, saj so se tudi v tem izviru že potapljali. Vesel sem odmaknil par kamnov, za katerimi sem videl nadaljevanje, a po nekaj metrih ugotovil, da je nadaljevanje popolnoma zasuto. Po 15 minutah sem se vrnil in videl, da vsa voda res prihaja iz neperspektivnega podora pod vodo v izviru z 1 in pol urnim dostopom peš. Sledil je še uro in pol dolg povratek po 36 stopinjah.

Predzadnji dan smo si nameravali ogledati Slatinski izvor, najdaljšo jamo v Makedoniji, ki jo še raziskujejo. Jamarka Biljana Gičevski (Ursus Speleos), ki v tej jami dela doktorat na Inštitutu za raziskovanje krasa v Postojni, me je vprašala, ali sem kilometer od vhoda pripravljen pogledati, če ima neko jezero pod vodo kakšno nadaljevanje. Seveda sem pristal še na četrti potop, a ko smo se približevali jezeru, sem videl, da dimenzije zopet verjetno ne bojo primerne za potapljača kljub majhnim jeklenkam. Potopil sem se šest metrov globoko in videl še dva metra ozkega nadaljevanja, ki se zaključi. Opremo smo oprali v Treski in se odpravili v Prilep, kjer nas je po enem tednu vročine pričakala edina nevihta.

Daljši prispevek o jamarjenju po Makedoniji je objavljen v leošnjem Biltenu JK Železničar.

Črna gora

Osemnajst jamarjev se nas je iz Slovenije zadnji teden junija odpravilo na podaljšano balkansko srečanje v Črni gori. Pokojni Rajko, ki je odpravo organiziral, mi je rekel, naj za vsak slučaj vzamem minimalno potapljaško opremo za jamske potope. Že prvi dan po celi noči vožnje so me pregovorili za potop v Miljanovo jamo pri Donjih Crkvicah. Odnesli smo opremo v 70 m globoko, lani odkrito in raziskano jamo. Potopil sem se 11 m globoko v čisto vodo, a nadaljevanja ni. Da pa ne gre za ujeto vodo, je nakazovala temperatura vode, ki je imela 6 °C, temperatura zraka pa je bila občutno višja od 9 °C. Na tem območju bi si namreč radi zagotovili oskrbo s pitno vodo.

Naslednji dan, ko bil v planu nadaljnje raziskovanje Slivskega ponora pri Nikšiću, me je Veselin Mijušković vprašal, če sem se pripravljen potopiti v izvir na drugi strani hriba. To se mi je zdela boljša ideja, kot delanje gneče v Slivskem ponoru in tako se nas je manjša ekipa odpravila na potop. Dostop do sifona gre sprva po shojeni potki, nato smo iskali primerne prehode po brezpotju. Na koncu smo celo malo na prosto preplezali. A vhod v sifon je res obetal, saj so bloki po celi strugi (po bregu navzol) nakazovali na ogromen pretok ob visokih vodah. Minimalna oprema je tako obsegala neoprensko obleko, nogavice in rokavice, dve štirilitrski jeklenki z regulatorjema, doma narejen pas za pripeti si jeklenke, kolut z vrvico, rezervni kolut, masko in plavuti ter tri majhne, močne LED svetilke.

Potopil sem se, in plaval na globini približno 15 metrov po rovu, ki mu nisem videl tal. Z minimalno opremo v tako prostornem in obetajočem sifonu sem se res počutil majhnega. Prišel sem 120 metrov daleč – kolikor je bilo vrvice na kolutu pa tudi količina zraka v majhnih jeklenkah ne bi dovoljevala dosti več. Točno v smeri proti Slivskem ponoru. Vmes je približno 4 km zračne razdalje in 150 višinskih metrov. Domišljija dela.

Zaključek

Naštete raziskave so precej pripomogle k temu, da sem se sredi septembra spraševal, ali sem sploh kateri vikend od začetka junija iz sobote na nedeljo prespal doma. In sem ugotovil, da nisem.

Pred dobrimi desetimi leti mi je jamski potapljač Igor Vrhovec, ko sem navdušeno razlagal, kako sem v katerem od sifonov našel nadaljevanje, rekel »spet si si naredil novo delovišče«. Jama, ki je bila vzrok za zgornji stavek, še vedno ni do konca raziskana. Število delovišč se je medtem zelo povečalo. Letošnje poletje se bomo pa zopet odpravili na stara.

Sicer malo razočaran nad malo novimi kilometri raziskanih sifonov v Makedoniji, po drugi strani pa vesel, da si nisem tako daleč puščal novih delovišč. S Črno goro te »sreče« ni bilo. Domišljija dela.

Uroš Ilič, JK Železničar



Foto: Adrijana Novak

Vhod v sifon Perućice

4. jamarski tabor Kanin 2013

Priprave na tokratni tabor so se začele že spomladi. Zaradi okvare na kaninski žičnici se nam je s pomočjo JRS uspelo dogovoriti s Slovensko vojsko za prevoz materiala do bivaka. 27. junija 2013 nam je helikopter robo zapeljal na goro. Glavni tovor so bili poleg hrane in pijače agregat, police in klopca.

Drugega avgusta pozno popoldne nas je sedem krenilo s parkirišča na Gozdecu. Ekipa je bila zelo pisana in mednarodna: Andrej Kristan – Jokl iz JD Gorenja vas, Ivana Mišković in Branimir Janković iz ASAK Beograd, Maks Petrič iz ŠJK Topolščica, Matjaž Božič iz DZRJ Simon Robič Domžale ter Jakob in Bogomir Remškar iz JD Danilo Remškar Ajdovščina. *Zelo smo pogrešali žensko jamarsko sekcijo iz Kijeva, a jih je na žalost zaustavil podrti most na Dnjepru.* Štosi, taki in drugačni, so nam zelo olajšali zahtevni vzpon. Pozna ura se je pokazala kot zelo dobra odločitev, saj smo se izognili vročini.

Naslednji dan smo se razdelili v dve ekipi. Prva je šla v lani odkrito 100 metrov globoko brezno Huevos-Jarak-Macola. Povečani vhod je spremenil tudi snežne razmere v jami, zato smo morali vhod na novo opremiti, saj je bila vrv ujeta v led. Neraziskano vzporedno brezno na globini 50 metrov se je po nekaj metrih zravnalo v ravno prav preozek meander. Druga ekipa je šla pogledat tri vhode v okolici Malega Talirja, ki nam jih je pokazal Claudio Bratos. Dva sta neprehodna, tretji z delovnim imenom MT 065 pa je bil deležen največ naše pozornosti, saj kamen zadaj pade precej globoko. Zvečer so se nam ob zvoku fanfare pridružili še Dare Hribar, Urban Slana in Tomaž Hrovat iz JK Krka. *Novica o podrtem mostu v Ukrajini jih je zelo potrla.*



Foto: Robert Rehar

V ožinah P4

V nedeljo dopoldne so se štirje odpravili do Brezna pod žičnico (kat. št. 7410), kjer so delali do torka. Trije smo kopali v MT 065. Potreben je le še majhen tehnični poseg in spust v brezno bo mogoč. Dolenjska ekipa je šla delat v perspektivno brezno v okolici Gnile glave. Primerno ohlajeni so se vrnili z novico, da je jama zaenkrat še zaprta s snegom. Ves čas tabora nam je življenje grenil *sad ga ima, sad ga nema* signal GSM. Potem ko si brez uspeha pol ure tekal po kucljih okoli bivaka za signalom, te je tik ob bajti presenetilo prispelo sporočilo. Za samo organizacijo je to precej zoprna zadeva. Če se rad odklopiš od službe ali žene, je pa super. Okrog polnoči se nam je pridružil Robert Rehar – Overloaded.

Začetek delovnega tedna je Rehar začel s spustom v dolino. Zaželel si je čevapčičev. Želja po svežem mesu je zagrabila tudi Maksa. A ob sestopu po razbeljenem kamenju kaninskem sta naletela na skupino švicarskih turistk. V modrčkih so se nastavljale hladnemu vetru. Brhka lepota je zaustavila korak naših vrlih jamarjev in naši čevapčiči so bili že pod velikim vprašajem. Po slabi uri sta se junaka le otresla uroka in nadaljevala pot. A Maksov korak poslej ni bil več tako odločen. Kot v transu se je opotekal v dolino in šepetal ime Heidi, Heidi ...

Zvečer ste se vrnila v varno zavetje bivaka. S čevapčiči, brez Heidi, a z našim mladim upom Tomažem Pahorjem. Ob sočnih čevapčičih smo razpravljali, ali je šlo pri Švicarkah res za ženske iz mesa in krvi ali za neke vrste fatamorgano, mogoče pa celo za gorske vile. Skrivnost je do danes še nepojasnjena. Poslej so nam spanje poleg smrčanja in prdcev lepšali še vzdihi Heidi, Heidi ... No, ta dan smo se prebili skozi podor v super dihalniku Surov špaget. Na žalost se zadeva zaključi v neprehodnem in precej nevarnem podoru.

Preglavice nam je začel povzročati tudi agregat. Veselo je kuril bencin, a bolj slabo polnil akumulatorje. Šele poseg priučenih mehanikov je odkril vzrok težav. Zamašen zračni filter.

Torek je bil planiran za menjavo ekip v Breznu pod žičnico. Prva skupina se je iz jame vrnila s slabo novico, da se poševni rovi na dnu zaprejo. Začeli so plezati še en kamin. Še več slabe volje jim je povzročil puščajoči bencinski gorilnik. Iz jame so prišli črni, kot bi delali na naftni ploščadi. Najhujši del poti jih je čakal zunaj, saj so sredi dneva sopihali po smučišču do D-postaje. No, na D-postaji pa ima človek občutek, kot bi se znašel v kakšnem postapokaliptičnem filmu.

O, Kanin, Kanin

Gora brez dna.
Sive skale te krasijo,
vmes pa jame se kalijo.
Tu jamarji skale ven valijo
in se v znoju talijo kot pomladanski
sneg, pozno še ujet.
Hodiš sem in tja napet,
če se naredo bo sistem spet.
A teren tu ne gre za med,
je treba prava jajca met,
potem je lahko vse nardit.
A tu je težko preživet,
če pa dobre živce maš
in od konzerv ne kozlaš,
potem postaneš jamar naš.

Maks Petrič, ŠJK Podlasica Topolšica

Druga ekipa je v brezno vstopila popoldne. Splezali smo kamin, ki ga je načela prva ekipa. Skozi ozek, blaten rov smo prišli pod naslednji, kar visok kamin. Prepiha nismo opazili, zato smo zadevo pustili zanamcem. Na dnu smo splezali še en kamin, ki se zapre. Od tod pa smo začeli plezati proti oknu. Par metrov pod vrhom nam je zmanjkalo baterije. Med Bivakom in Ricmanji smo pogledali brezno, ki pa pripelje nazaj v Ricmanje. Na vrhu Ricmanja smo začeli plezati proti oknu oz. kaminu. V četrtek zjutraj smo bili zunaj. Težav z bencinskim gorilnikom nismo imeli, ker smo noter nesli plinskega. Brezno je v tem trenutku v fazi zapiranja. Upajmo, da ga bo to obdobje kmalu minilo.

Medtem so Dolenjci raziskali tri brezna, ostali pa so iskali vhode po terenu. Našli so zelo obetaven vhod, ki smo ga poimenovali Šiško (Po legendarnem psu, ki je v Bosni kot za šalo zmagoval na pasjih borbah. Ni neke posebne pasme, a v Afriki, od koder izhaja, so mu pravili Lav. Ko ga je lastnik postrigel, ga je poimenoval Šiško.). Šiška smo raziskali v četrtek popoldne. Prepih na žalost izgine 44 metrov globoko v ozko in dolgo razpoko, nad katero smo kar takoj obupali.

V noči s četrtka na petek sta se nam pridružila Rok Stopar in Tanja Polegek. S seboj sta prinesla čevapčiče in zelenjavo. Bliskanje iz Tanjinih oči, ki je bilo posledica nočne hoje po podih brez GPS-a, je napovedalo osvežilni dež. Ravno pravi čas, da je napolnil sode z vodo, ki nam je že pohajala.

V petek je del ekipe, ki je že ves teden preživel na gori, odšel v dolino. Spotoma smo obiskali ljubljanske jamarje. Postregli so nam s kačjo slino in čajem, ki ga kuhajo kar iz zdravilnih rožic. Bili so zelo pridni, jame jim kar šibajo.

Čez vikend se je jamarjem na bivaku pridružil še nemški jamar Udo Wieczorek. Skupaj z ljubljanskimi jamarji so raziskovali v breznu P4 in dosegli globino preko 300 m, brezno pa se nadaljuje.

Na bivaku bi potrebovali veliko ponjavo-cerado, šotor za smrčače (lahko je star), tablete in filter za vodo, police, *dilco*, multimeter, koledar za mehanično delavnico. Iščemo donatorje.

Vsi sodelujoči so zagotovili, da naslednje leto spet pridejo. Zato mislim, da se je vseh petnajst udeležencev imelo tako fajn, kot sem se imel jaz. Torej vsako leto v vsakem pogledu vse bolj napredujemo.

P. S. Kijevske jamarke so zagotovile, da bodo naslednje leto na pot šle z amfibijskim vozilom, tako da jih tudi podrti mostovi ne bodo zaustavili.

Bogomir Remškar,
JD Danilo Remškar Ajdovščina

Snežnik 2013

Vsako leto okoli 1. maja člani JD Rakek začutimo neustavljivo željo, da obiščemo Snežnik, ki nas vedno nagradi z dobro bero jam.

Udeleženci tabora 1.–4. 5. 2013: Tomaž Svet, Marko Matičič, Damjan Intihar – Brnte, Miha Prudič, Simon Hiti, Matej Zalokar (JD Rakek); Valter Rupnik, Mojca Vrviščar Zazula (JK Železničar), Boštjan Vrviščar – Bole (JK Železničar)

Udeleženci tabora 31. 10.–2. 11. 2013: Simon Hiti, Uroš Frlan, Damjan Intihar – Brnte, Aleksander Bajt, Miha Prudič, Matej Zalokar (vsi JD Rakek)

Morda nas bolj kot raziskovanje na to notranjsko goro vlečejo tradicionalna *cucina Italiana* ali pa dogodivščine in člani ostalih društev, ki nas počastijo z obiskom. Vsekakor se vsako leto vračamo, in kot smo tokrat ugotovili, nam dela še nekaj časa ne bo zmanjkalo. Lani smo bili na Snežniku dvakrat, in sicer na pomladanskem in na jesenskem taboru. Ker je bil vsak tabor poseben, sem se odločil, da prispevek razdelim v dva dela.

Spomladanski tabor

Spomladi smo veščine taborjenja in preživetja v naravi utrjevali člani dveh jamarskih društev, zadnji trenutek se nam je namreč pridružila močna zasedba železničarskega kluba. Tudi tokrat nam strahu v kosti niso pognale gozdne živali večjih in manjših dimenzij, temveč gozdni možje v zelenih oblačilih. Imajo priprave, s katerimi streljajo nič hudega sluteče živali, najmočnejše orožje pa je zagotovo knjižica s tisoč in enim razlogom, zakaj nas na Snežniku zagotovo ne želijo več videti. Primorani smo bili uporabiti taktiko zavajanja. Avtomobile smo pustili ob cesti, sami pa smo težko otovorjeni odšli v gozd iskat primeren tabor.

Skupina je bila zanimiva, s seboj smo imeli celo litoželezen lonec. Od preživetja v naravi so tako ostale le besede, saj smo imeli hrane za cel bataljon. Že naslednji dan nas je raziskovalna narava tabora (beri: predsednik) prisilila, da zapustimo luksuzni tabor. Po hosti smo se potikali ves dan. Čeprav nam vreme ni bilo naklonjeno in nas je nenehno pralo, smo raziskali dvanajst novih brezen. Pomagali smo si tako, da smo si na terenu nekajkrat zakurili, moralo pa nam je dvigoval nadebudni jamar, ki si je sušil premočene športne čevlje in nogavice. Kljub predhodnim opozorilom o snegu in mrazu je gojzarje namreč pustil doma. Šele tema nas je prepričala, da smo se vrnili k tabornemu ognju, kjer smo načrtovali naslednje akcije in predvsem reševali svet.

Ždrocle so zanimivo področje, kjer so raziskovale že generacije jamarjev, vseeno pa se vsako leto najde nekaj novega. Lani je bilo snega res veliko. Od tabora smo potrebovali več ur, da smo prišli na teren in raziskali tri nova brezna. Najobetavnejše izmed njih ima meander, skozi katerega je čutiti močan prepih, a je zaprt z ledenim zamaškom. Naslednje leto se bomo vrnili in preverili količino ledu. Morda pa bomo imeli več sreče. Zanimiva je tudi anekdota o tem breznu. Kljub ogromnim dimenzijam smo ga izgubili in našli že trikrat. K temu so pripomogle tehnika, neorganiziranost ali mogoče usoda? Nekateri jamarji so kljub močnemu prehladu in kašlju vztrajali. Če bi v društvu podeljevali medalje ali priznanja za vztrajnost, bi si to zagotovo zaslužili.

Zadnji dan smo izkoristili za poležavanje in raziskovanje jam v neposredni okolici tabora. Prekopali smo tudi dihalnik, a na žalost brez uspeha. 50 metrov od tabora smo našli sveže medvedje iztrebke in stopinje. Verjetno je le potešil svojo radovednost, saj je nedaleč obratujoče mrhovišče in so tod medvedi stalnica. Nas je pustil pri miru in to le potrjuje, da je daleč najnevarnejša žival na Snežniku človek. Tabor je bil uspešen, saj smo odkrili osemnajst novih jam.

Jesenski tabor

Jesenski tabor je bil v planu predvsem zaradi pomanjkanja dela na Rombonu. Uskladiti je bilo treba lokacijo novega tabora, vendar je to druga zgodba. Jesenski obisk Snežnika smo načrtovali že poleti, ko so bile temperature okoli 30 stopinj in se nam je zdel podaljšani novembrski vikend idealna priložnost. Tako bi ubili dve muhi na en mah. Izognili smo se obveznostim in istočasno prečrtali nekaj vprašajev v Novi Kračini. Poletje se je poslovilo, mraz je že pošteno trkal na vrata in prišel je čas odhoda. Ekipa jamarjev se je skrčila, tako da smo na teren odšli le najbolj pogumni oz. naivni.

Kmalu je sledila streznitev. Na Snežniku smo odprli vrata avtomobila in mraz je zarezal v kosti. Kot ste lahko prebrali v spomladanskem delu članka, imamo taktiko, da avtomobile pustimo ob cesti, tabor pa postavimo vsaj 500 metrov stran v gozdu. Sledilo je izbiranje najboljše lokacije za tabor, ki smo jo hitro našli. Zamenjava predsednika se v klubu zelo pozna, saj smo prvi dan le skrbeli, da nam bo prijetno in bomo imeli vse pri roki. S šotorom se nismo ubadali, saj ga nismo imeli. Prišla je tema in z njo tudi megla … Bližal se je čas spanja in nič kaj prijetno ni, ko veš, da spiš na področju, kjer tudi na karti piše medvedova dežela (dobesedno). Psiha deluje na polno in točno se ve, da bo nekdo prej ali slej popustil. Tudi letos smo ob prigovarjanju člana, da v daljavi sliši tuljenje volkov, hitro dobili kurjača, ki je vso noč skrbel, da ogenj ni ugasnil. Hvala! Noč se je vlekla in le dan je prinesel nov zagon.

Odpravili smo se na teren, kjer smo našli pet novih jam in popravili lokacije dveh že znanih. Čeprav je povprečna globina vseh jam malo nad 10 metrov, smo se ob raziskovanju jam in terena zabavali. Na žalost nam je vreme naslednji dan prekrižalo načrte. Deževati je začelo že ponoči, a smo zaviti v spalke vseeno upali, da bo ploha minila. Premočeni in premraženi smo bili primorani priznati premoč narave in se odpraviti domov. Vremenska napoved ni bila nič kaj obetajoča, tako da se je tabor končal.

Lani smo tako jamarji z Rakeka, s pomočjo železničarjev, raziskali 23 novih jam na Snežniku. Tabora sta bila uspešna, dokazali pa smo, da je z nekaj truda in minimalno logistiko mogoče izpeljati uspešen tabor. Bliža se maj in spet čutimo tisto ščemenje. Lokacije obetajočih vhodov so znane, zagotovo pa bomo našli tudi nekaj novih. Če bo kdaj slovenska stran stoodstotno raziskana, pa so v Evropo vstopili Hrvati, ki imajo deviško ozemlje in tako dela ne bo zmanjkalo niti za naslednje rodove.

Matej Zalokar, JD Rakek



Foto: Matej Zalokar

Raziskovanje brezna na spomladanskem taboru



Foto: Matej Zalokar

Jesenski tabor je bil dokaj špartanski

Shpella e Zezë – Črna jama

Kronološki pregled raziskav v albanskih Prokletijah, kjer slovenski in italijanski jamarji raziskujejo obetavno jamo Shpella e Zezë.

V osrčju Balkana je gorstvo, ki ga nekateri imenujejo albanske Alpe, drugi Prokletije, domačini pa Bjeshkët e Namune oz. Preklete gore. Tako so jih poimenovali zaradi odmaknjenosti, divjine in težkih življenjskih pogojev za redke prebivalce. Podoben izgled je imela gorska krajina tudi v naših koncih v časih Kugyja. Prokletijam je spričo zgodovinskih in družbenopolitičnih okoliščin del te prvinskosti uspelo zadržati do današnjih dni.

Celotni masiv je po velikosti primerljiv z Julijskimi Alpami. Večji, osrednji del se nahaja na ozemlju Albanije, skrajni severni in severovzhodni del pa v Črni gori in na Kosovu. Geološka sestava je pestra; večji del sestavljajo apnenci, delno dolomit in pa tudi kamenine, kot je boksit. Zaradi izolacije Albanije in kasnejših vojnih pretresov ter brezzakonja, ki je zajel celotno regijo, so Prokletije dolgo ostale bela lisa na jamarskem zemljevidu Evrope.

Prve odprave v albanske Prokletije, predvsem italijanskih jamarjev, segajo v zgodnja devetdeseta. Že takrat so raziskali nekaj večjih jam, med drugim tudi 600-metrco. Razen globin in dolžin, ki v evropskem merilu niso predstavljale presežkov, so pozornost med širšo jamarsko srenjo vzbudila poročila o izjemnih visokogorskih kraških masivih in možnih globinskih potencialih. V ostali Evropi so bila skoraj vsa večja kraška območja že več let v fazi intenzivnih raziskovanj in so že dala številne globoke in dolge sisteme: Pireneji, Picos de Europa, Kanin, Apuani, Dachstein, Visoka Savoja ...

Medtem ko je v okoliških državah divjala vojna, pa se je v Albaniji politična in varnostna situacija tako zaostrila, da je postalo prosto gibanje po deželi zaradi kriminala zelo tvegano. V takih okoliščinah je tudi vsaka nadaljnja jamarska aktivnost odpadla.

V drugi polovici prvega desetletja novega tisočletja so se razmere že dokaj umirile. Leta 2008 se je v Albanijo odpravila majhna skupina tržaških jamarjev, članov društva CGEB (Commissione Grotte Eugenio Boegan). Njihov cilj je bila dolina Qerec-Mulaj pod mogočnimi Hekuravami v osrčju Prokletij. Odprava je bila bolj ogledna, so pa med drugim obiskali vhodne dele jame Shpella e Zezë, ki so jim jo pokazali domačini že na njihovi prvi odpravi leta 1993. Jama je takrat merila 900 metrov in ni bila opredeljena kot posebej perspektivna. So pa našli idealen prostor za bazni tabor na travniku ob izviru reke 15 minut hoje od vhoda.

Naslednje leto smo združili moči in organizirali skupno odpravo, ki so jo poleg Tržačanov sestavljali še jamarji DZRJ Luka Čeč Postojna, JD Dimnice Koper in JD Rakek. Že prva akcija v Zezë je bila prebojna! Odkritih je bilo več kot 700 metrov novih rovov z izjemnim prepihom, ki so se nadaljevali na več mestih. Odkritje nam je spremenilo predhodno začrtano delovanje. Sprva smo nameravali usmeriti moči na visokogorski plato Hekurave, ki se pne neposredno nad jamo na višini med 2000 in 2400 metri. Kljub odkritju v Zezë smo se odpravili na mukotrpen, 1200 višinskih metrov dolg vzpon po brezpotjih do podov, ki so po obsegu primerljivi s Kaninom. Zaradi ogromnih razsežnosti in časovne omejenosti smo pregledali le nekaj brezen, ki pa so se vsa po največ 20 metrih končala v grušču.

Nadaljevali smo v Shpelli e Zezë (po albansko Črna jama), kjer smo skupno raziskali in izmerili 1500 metrov novih rovov. V končnih delih se je iztekla v zelo ozek, strm meander brez jasnega nadaljevanja. Sicer pa je v stranskih rovih ostalo še nekaj vprašajev.

2010

Naslednje leto so se nam pridružili še Miha, Ines in Matej iz JKŽ Ljubljana. V jami so med drugim trije sifoni brez aktivnega vodnega toka. Matej se je potopil v vse tri; dva sta se izkazala za ujeto vodo med že znanimi deli, tretji, glavni, iz katerega se očitno izliva voda ob poplavah in je najverjetneje povezan z aktivnim tokom, ki izvira kot reka ob taboru, pa se na dobrih 20 metrih globine konča s podorom.

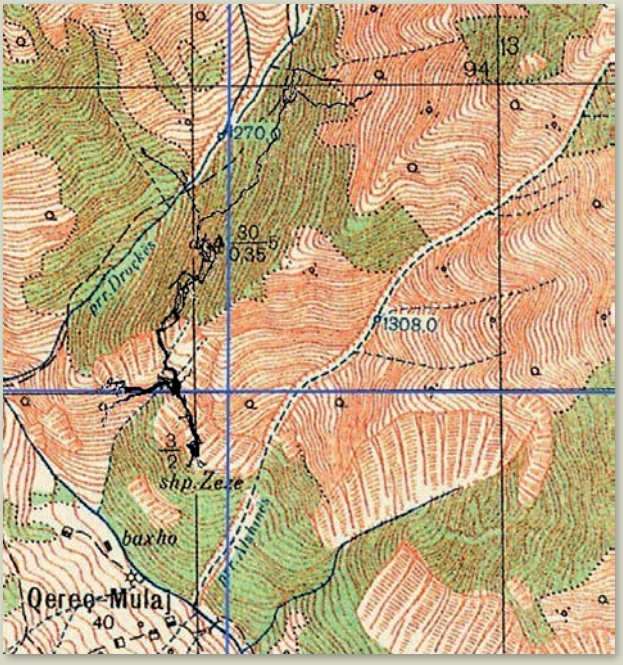
Tudi v suhih delih smo raziskali še nekaj stranskih rovov. Ko je že kazalo, da ni več očitnega nadaljevanja, sva se zadnje dni odprave s Čevapom prebila čez zoprn končni meander do rovov, ki jim ni bilo videti konca ... Tudi ta odprava se je zaključila z dobrimi obeti za nadaljnje delo v jami.

Leta 2011 sem se skupaj s tremi Tržačani odpravil na spomladanski turnosmučarski pohod na Hekurave z namenom odkrivanja potencialnih dihalnikov. Zaradi obupnega vremena, nestabilnih snežnih razmer in nevarnosti plazov smo se morali na podih obrniti, še preden smo dospeli do kakega obetavnega vhoda.

2012

Pod Hekurave smo se vrnili šele poleti 2012, številčno sicer okrnjeni, vendar se nam je pridružil Milan Podpečan, ki je več kot uspešno zapolnil številčni primanjkljaj ekipe. Tu so bili še Postojnčani Marjan, Ivo in Matjaž, podpisani ter Louis in Dario iz Trsta z odlično jamarko iz Brescie Vicky. Nadaljevali smo, kjer sem se dve leti pred tem ustavil, za ozkim meandrom Happy Birthday, presenečenjem, ki ga je jama pripravila za slavljenca Milana in Daria, oba namreč praznujeta rojstni dan na isti dan. No, Milan se ni dal, našel je malenkost lažji višji prehod, preko katerega se da preriniti tudi s čelado na glavi.

Za meandrom se je jama prvič postavila pokonci, potrebno je bilo tehnično kaminsko plezanje. Nadaljevanja pa so se odpirala tudi navzdol in horizontalno. Glavni prepih je šel gor, kot pri Mali Boki, in tudi napredovanje je postajalo čedalje bolj »bokarsko«. Raziskanih je bilo približno 600 metrov novih rovov, s široko odprtimi vprašaji. Ustavilo nas je pomanjkanje opreme tik pod vrhom obetavnega kamina.



Karta terena z vrisanim tlorisom jame

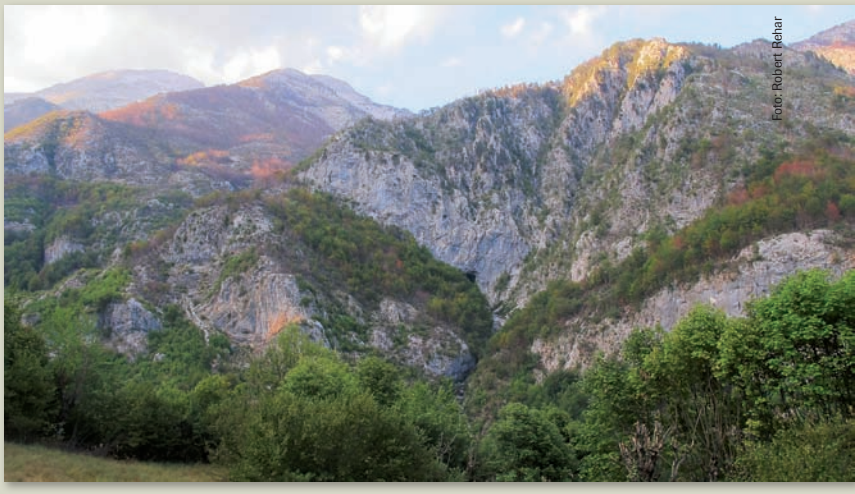


Foto: Robert Rehar

Vhod v jamo s podi v ozadju



Foto: Robert Rehar

V končnem meandru



Foto: Robert Rehar

Ožina Happy Birthday

2013

Plan za lansko odpravo smo okvirno sestavili že ob povratku iz Albanije leta 2012. Tudi tokrat se je nekoliko spremenila sestava ekipe. Poleg Milana, podpisanega, Daria in Vicky so se na novo pridružili Robi Rehar ter mlad in zelo obetaven jamar iz Topolščice Maks Petrič, pod Hekurave pa sta se vrnila še Čevap in Mršek. Tanja Polegek in Dora Podpečan, ki sta se pridružili prvič, sta bili zaslužni, da je bil tabor urejen, hrana pa več kot odlična.

Zaradi izteka dopustov si več kot 13-dnevne odsotnosti nismo mogli privoščiti. Slabe in ovinkaste ceste terjajo dva dneva naporne vožnje. Včasih se je dalo gorsko cesto, ki zahteva po že prevoženih tisoč kilometrih od doma maksimalno zbranost in previdnost, obiti s trajektom po akumulacijskem jezeru Komani. Žal pa je ta edini trajekt že tri leta v remontu in bo verjetno tam tudi trajno ostal.

Se pa tudi v teh, še za Albanijo odročnih krajih postopno uveljavlja civilizacijska stvarnost 21. stoletja. Že ob poti so vidne številne novogradnje najrazličnejših arhitekturnih slogov in oblik, nekatere prav prijetne za oko. Sicer še dokaj sramežljivo, pa vendar čedalje očitneje vznikajo reklamni oglasi v angleščini, ki vabijo na čolnarjenje po jezeru Komani, planinarjenje, kampiranje in druge *outdoor* dejavnosti. Zdi se, da Albanci želijo z dolgimi koraki nadoknaditi polstoletni zaostanek za »modernim« svetom. Včasih pri tem sicer spregledajo malenkosti, kot so kante za smeti in urejena odlagališča odpadkov. V luči napredka nas je pričakala tudi novo asfaltirana cesta do vasi Lekbibaj, izhodišča pristopa do baznega tabora. Pred asfaltiranjem je bila za dobrih 15 kilometrov potrebna ena ura cijazenja po luknjastem makadamu. Sedaj se ista razdalja prevozi v 15 minutah.

Domačini vključno z županom so se že na predhodni odpravi izkazali kot prijazni gostitelji. Za prenočišče pred pohodom so nam odstopili vaški dom, na dvorišču katerega sta ostala parkirana kombija. Že na prejšnji odpravi sta se nam pridružila Alfred in Ndoc. Alfred je domačin, star okoli 20 let, ki prebiva na vzpetinah Hekurav. Njegova družina in sorodniki priskrbijo konje za transport opreme do baznega tabora. Brez njihove pomoči odprava ne bi bila izvedljiva. Dostop do baze traja brez težkega nahrbtnika 4–5 ur. Razen da je spreten hribolazec, Alfreda navdušujejo tudi jame.

Med dostopom do baznega tabora je šel del ekipe z njim do dveh vhodov, ki jih je našel pred kratkim sredi strmega, mestoma izpostavljenega pobočja tik pod podi. Prva jama se je po 60 metrih zaključila, v drugi pa zaradi pomanjkanja opreme ni bilo doseženo dno manjše stopnje.

Ndoc je možakar srednjih let, rojen prav v dolini, kjer postavljamo bazni tabor. Tako kot velika večina prebivalcev tega dela Prokletij se je tudi on že v mladosti izselil. Za razliko od večine, ki se je razpršila po celem svetu od Evrope in Amerike do Avstralije, je Ndoc ostal v Albaniji. V Tirani, kjer živi, je ustanovil in vodi donosno marketinško podjetje, s srcem pa je ostal povezan s temi kraji. Njegova želja je osnovanje krajinskega parka, ki bi zaščitil te gore in doline pred skorajšnjimi velikimi posegi v naravo, kot je ogromen jez, ki ga bojda načrtujejo izraelski investitorji. Zanimajo ga tudi jame. Tako sta na predzadnji odpravi z Alfredom vsa navdušena obiskala vhodne dele Shpelle e Zezë.

Tudi lanski avgust je bil na tem delu Balkana vroč in suh. Začetek septembra je bil še čisto poleten, nivo izvira nizek, ocenjen na kakih 250 l/min. Ureditvi baze je sledilo čiščenje pristopne steze do vhoda. V jamo smo najprej odšli Rehar, Milan, Rok in Maks. V znanih delih ni bilo nikjer sledu predhodnih akcij, kar je pomenilo, da so bili praktično vsi ti deli v lanskem letu vsaj enkrat pod vodo. To je kasneje potrdila pripoved lokalnega pastirja, da začne jama po treh dneh dežja na polno bruhati reko, polje, kjer je tabor, pa poplavi. Med pristopom do novih delov je Rehar neutrudno slikal in snemal. Predvsem pri tlačenju skozi Happy Birthday so nastali zanimivi posnetki osebnih doživetij, začinjeni z bolj ali manj sočnimi kletvicami.

Na koncu smo se razdelili v pare. Rehar in Maks sta odšla v spodnjo galerijo. Z Milanom sva nadaljevala plezanje kamina z lanske akcije, ki se je po 10 metrih že prevesil v manjšo galerijo. Tudi tu smo našli sledove poplav. Galeriji sva sledila 300 metrov, nakar ostro zavije in se prevesi v širok meander z vodnim tokom na dnu, ki izginja v brezno. Do vode se niti nisva spustila, ostala sva nekje 10 metrov višje in se vzpenjala proti prepihu. Plezanje po širokem meandru brez vrvi je bilo dokaj izpostavljeno, ustavila pa naju je 10-metrska stopnja, do katere je bilo potrebno premagati še 15 metrov prečke. Brez vrvi ni šlo več. Obrnila sva in nazaj grede premerila novo galerijo z distom X, ki nam ga je posodil Dario. Rehar in Maks ravno tako nista dosegla konca rova. Ustavila ju je manjša stopnja, kjer je tudi potrebno tehnično plezanje. Nekaj prepiha je bilo čutiti tudi tu. Po 23 urah smo se vrnili na površje.

Udeleženci naslednje akcije so bili Dario, Vicky, Čevap in Mršek. Iskali so obhod okrog Happy Birthdaya. Že pred meandrom manjše brezno vodi do spleta rovov, ki so bili delno pregledani leta 2009. Po meandru se jama razširi in znova razveja. Nepregledana so ostala tri brezna, kjer se prepih obrne. Očitno so nekako povezana s spodnjim nivojem. Tudi ta ekipa se je razdelila na dvojke, Mršek in Čevap sta odšla po vrhu, Dario in Vicky pa spodaj. Nad breznom jim je uspelo vzpostaviti zvočni kontakt, toda ker so zatezna sidra nekje po poti padla iz transportke, se je bilo treba še enkrat poveseliti v Happy Birthdayu.

Po površinski regeneraciji smo se ponovno odpravili v jamo v isti zasedbi kot prvič. Z



Foto: Robert Rehar

Gradbeni posegi za temelje bivaka



Foto: Robert Rehar

Plezanje v končnih delih

nekajurnim zamikom sta nam sledila še Vicky in Dario, odločena obvoziti Happy Birthday. Z Milanom sva nadaljevala s plezanjem navzgor po meandru. Tu se oblika in smer popolnoma spremenita. Meander se obrne proti severu, verjetno je del visokogorskega brezna, ki se spusti s podov. Jama se namreč zajeda že globoko v notranjost masiva. Plezanje je bilo dokaj zahtevno, skala je mestoma krušljiva, z relativno malo primernimi oprimki. Naposled je Milan kot prvi priplezal do začetka meandra. Tu se je odpirala široka, sedem metrov dolga stopnja, po kateri je kar konkretno curljalo. Kamnina je na tem mestu postala kompaktnejša in bogata z oprimki. Baterije je bilo konec, a na srečo sva jo lahko preplezala z dvema zabitima svedrovcema. Znašla sva se pod 20-metrskim kaminom z že prej omenjenim vodnim curkom. Kamin je rahlo previsen, tako da je ena od sten relativno zaščitena pred močo in bo omogočala kolikor toliko suho plezanje. Za nadaljevanje je zmanjkalo opreme.

Prišla sta še Maks in Rehar, ki sta medtem opravljala težke gradbene posle na mestu bodočega bivaka na suhi polici nad galerijo na začetku meandra. Videti je zaščitena pred poplavami, voda je blizu in tudi do raziskovalnih točk ni daleč. Dno so prekrivale večje skale, a sta jih razbila v droben grušč, ki lepa uravna tla. Možno je postaviti udoben šotor za 4–5 jamarjev.

Ob povratku presenečenje; nad stranskim breznom pred meandrom smo na tablici uzrli napis *New way for exit* in obešeno vrv! Vicky in Dario sta torej našla prehoden obhodni rov! Kar odleglo nam je, ko smo se izognili ponovnemu tlačenju skozi spolzke ožine meandra. Daria in Vicky smo našli v spodnjih rovih, ko sta merila poligon. Leta 2009 je bil spregledan neznačilen nizek stranski rov, ki vodi do povezovalnega kamina. Pristop do končnih delov je tako skrajšan za eno uro. Po skoraj 24 urah smo bili na površju in odprava se je bližala koncu.

Čevap in Mršek sta se odpravila v sosednjo dolino, kjer je bil vstop v deviški kanjon Curraj Eprem. Opravila sta prvi spust, ki sta ga tudi filmsko dokumentirala, kar je bil eden od ciljev odprave. Kanjon je dolg več kilometrov, spust pa traja praktično ves dan. Medtem smo se še enkrat odpravili v jamo v vhodne dele na foto turo. Pridružili sta se nam tudi dekleti. Tako smo se jima vsaj malo oddolžili za odlično kuhinjo in pomoč v taboru. Jama še veliko obeta, upam le, da bo prihodnja odprava številčno nekoliko okrepljena.

Odprava je bila v celoti uspešna. Odlično vzdušje pa najbolj ponazarja Maksova pesem.

Rok Stopar, JD Dimnice Koper

Smo šli na jamarski izlet,
a vozi se v nedogled,
cesta ko svinski rep,
lukenj pa za kombi umret,
zraven tega vidli nič deklet,
jebemti, kje smo spet,
malo še v jamo klet,
da se bo naredo sistem lep,
zvečer še kozlička zavrtet,
da popoln bo ta svet,
tako se tu da živet,
mogoče samo več deklet,
a to so želje jamarjev že več let.

Maks Petrič, ŠJK Podlasica Topolšica



Foto: Robert Rehar

»Gasilska« fotografija članov odprave 2013

Odprava Črna gora 2013

Na začetku leta 2013 smo se začeli dogovarjati o še eni jamarski odpravi v Črno goro. Za konec junija je bilo namreč načrtovano srečanje BSU (Balkan Speleological Union) v Njeguših v organizaciji črnogorskih jamarjev. Odpravo smo se tako odločili združiti še z udeležbo na balkanskem srečanju.

V petek, 21. junija 2013, pozno popoldne smo se dobili na Dolenjskem. Bili smo pisana druščina devetnajstih udeležencev z vseh koncev Slovenije, zato smo za izhodišče izbrali izletniško domačijo Hočevar pri Krki. Nagnetli smo se v tri kombije in v gosjem redu veselo nadaljevali proti jugu. V jutranjih urah smo prečkali bosansko mejo in že smo bili v Donjih Crkvicah.

Nekateri člani odprave smo že bili tukaj in domačini so se nas iskreno razveselili, nas pozdravili, objeli ... In tudi mi njih! Lepo se je vračati med prijazne in preproste ljudi te suhe, divje in odročne kraške pokrajine. Voda je tam od nekdaj problem in domačinom veliko pomeni, zato se je ekipa osmih jamarjev odločila za ogled Miljanove jame. Uroš je s seboj prinesel potapljaško opremo za potop v jezero. Ekipi v jami se je pridružil tudi domačin Miljan, saj jama ni bila pregloboka za njegovo znanje in izkušnje. To moram omeniti, kajti domačini se jam načeloma bojijo in se jim izogibajo. Zanje je to skrivnosten in temačen svet! Miljan je drugačen. Že leta 2012 je skupaj z nami radovedno pokukal v podzemlje. Tudi tokrat se je njegov pogum obrestoval, kajti na lastne oči si je lahko ogledal jezerce na dnu jame. Voda! Ni je bilo veliko, a dovolj, da se je je razveselil. Po slastnem kosilu smo se poslovili in nadaljevali proti Nikšiću. Tukaj so se nam pridružili stari prijatelji Veso, Jasmina, Daniela in Čuzo.

Prijetno utrujeni, a dobre volje smo postavili tabor sredi Nikšićkega polja, blizu Ponora Slivlje. V času Jugoslavije so »vrli« inženirji zgradili elektrarno, katere turbine niso nikoli proizvedle niti kilovata električne energije. Sredi polja je ostal »spomenik« zgrešene naložbe z betonskim obodom premera 48 m in višine približno 20 m. Misel o akumulacijskem jezeru je bila utopična, saj je nemogoče zamašiti vse ponore na kraškem polju, kot je Nikšićko. Prav zato je za jamarje Ponor Slivlje precej zanimiv. Z gladkimi, od vode spranimi stenami je videti kot kanjon, razen da je v temi. Ima dva vhoda in na globini približno 50 m nas ponovno pozdravi dnevna svetloba iz drugega vhoda, ki daje jami prav poseben čar. Stene so povsem čiste, brez blatnih prevlek. Nekateri člani odprave so Ponor Slivlje že raziskovali v prejšnjih letih.

Drugo jutro se je v ponor spustila prva ekipa, ki ga je opremila. Sledila ji je ekipa z neopreni in nato še tretja s čolnom. Uspelo se jim je prebiti do globine 90 m, vendar zaradi velikega



Foto: Leopold Bregar

V Ponoru Slivlje



Foto: Leopold Bregar

Jankotova jama

vodostaja z raziskovanjem niso mogli nadaljevati, za nameček jim je zunaj grozila še nevihta. Obrnili so se predvsem zaradi varnosti. Ta ponor je lahko zelo zahrbten zaradi vdora ogromne količine vode. Četrta ekipa se je z jamarskim potapljačem Urošem Iličem na čelu odpravila na potop k izviru Peručice. Predvidevajo, da se te vode iztekajo iz Ponora Slivlje. Uroš je preplaval 115 metrov vodne jame, nato se je moral vrniti, kajti zmanjkalo mu je vrvice. Ves navdušen je poročal o velikih podvodnih dimenzijah in količinah vode. Sledila sta okusna Jeseničnikova pogostitev in druženje v Nikšiću. Večer smo zaključili s pesmijo.

Naslednje jutro smo si ogledali samostan Ostrog, Plužine, Pivsko jezero in prevozili Durmitor. Sredi prelepe pokrajine Pivske planine smo se odločili za skupinsko fotografijo in ravno sredi fotografiranja sta se mimo pripeljala mož in žena iz bližnje vasi. Povabila sta nas na svoj dom, ki sta ga uredila kot etnološki muzej. Okrepčali smo se s kavo in rakijo in gospod nam je zaigral nekaj ljudskih pesmi na gusle. Vsi skupaj smo zapeli še nekaj pesmi z Mojco na harmoniki. Kar ni nam dišalo oditi, a vendar smo morali dalje. Pozno popoldne smo končno prispeli do Žabljaka, kjer smo se namestili v avtokampu. Večerno sonce je obarvalo Bobotov kuk in okoliške vrhove v žareče oranžni barvi. Ob ognju, Čuzovi kitari, klepetu in načrtih za naslednji dan se je večer prevesil v noč. Počasi smo zlezli v šotore in zasmrčali.

Na žalost nas je zjutraj zbudilo mrko in deževno nebo. Načrt za obisk planin je padel v vodo in ravno tako kanjoning, ki se ga je veselila druga skupina. Kaj sedaj? Se v dežju res ne da česa početi? Ena skupina se je odločila za sprehod okoli Crnega jezera, nekateri so odšli v Žabljak, nekaj pa nas je izbralo izlet proti kanjonu Nevidio. In ravno ko smo prispeli na drugo stran predora, so nas izza oblaka sramežljivo pozdravili sončni žarki. Dan je takoj postal lepši in bolj nasmejan! Tisti najpogumnejši so se »umili« v mrzlem potoku, drugi smo šli do slapu, tretji so se sprehajali prosto in prešerno naokoli. Ogledali smo si še kanjon Tare in druge znamenitosti v okolici.

Pozno popoldne smo se vrnili v kamp, kjer je še vedno deževalo. A mi se nismo dali! Zvečer smo priredili zabavo in tekmovanje s pomenljivim naslovom Speleotalenti, ki ga je izvrstno vodil Boni v slovenščini, seveda z malo Zdenkine pomoči. Ne moreš verjeti, kakšni talenti se sprehajajo med nami, dokler jih ne izzoveš. Lesena kočica, ki nam jo je v dežju odstopil prijazni lastnik kampa, je kar pokala po šivih od dobre volje, pesmi in smeha. Zgodaj zjutraj smo se odplazili proti šotorom.

Sonca še kar ni hotelo biti, zato smo se v sredo v slabem vremenu poslovili od Durmitorja in krenili proti obali. Nekaj kilometrov od Risana smo zaplavali v morju in se prepustili soncu, ki smo ga v hribih tako zelo pogrešali. Po ovinkasti, adrenalinski, a čudoviti panoramski cesti, ki se počasi vije proti vrhu nad Kotorjem, smo končno prispeli do Njegušev, kjer smo se utaborili vse do konca balkanskega srečanja (od 26. do 30. junija 2013).

Organizator srečanja je omogočal oglede večjih jam v bližini, kot so Duboki Do, Njegoševa jama in Boljanovica, ter spust v kanjon reke Škurde. Zaradi gneče (za nekatere jame je bilo prijavljenih celo do trideset jamarjev iz različnih klubov iz Romunije, Bolgarije, Poljske, Grčije, Hrvaške, Srbije, Črne gore ...) smo se mi raje organizirali po svoje.

Tako se je del članov odprave odločil za spust skozi kanjon Me urečki potok blizu mesta Bor, ostali pa za obisk Jankotove jame, ki so jo v letih 2005 in 2006 raziskovali jamarji na prejšnjih odpravah. Vhod jim je pokazal domačin Janko Lipovina, po katerem je jama dobila ime. V približno 200 metrov globoko, razvejano in zelo lepo jamo se nas je spustilo dvanajst. Prostori so veliki. Največje presenečenje so vodoravni rovi, kjer se najdejo neverjetne kraške tvorbe, kapniki čudovitih barv in oblik, gobice, kamnine ... Najlepše so velike ponvice. Jama nam je bila kljub blatu in mastnim vrvem tako zanimiva, da se je del ekipe naslednji dan ponovno spustil v njeno »srce«, tokrat z merilnim kompletom. Z merjenjem so nadaljevali tam, kjer so raziskovalci leta 2006 končali.

Ostali smo obiskali vodoravno Lipsko jamo z velikimi prostori in rovi. Je bogato okrašena, zasigana in res, kljub lahkemu dostopu, še vedno zelo neokrnjena. Ponaša se z bogato zgodovino raziskovanj, do danes pa je raziskanih že preko tri kilometre rovov. Dan smo zaključili v starem črnogorskem mestecu Rijeka Crnojevića, kjer smo si privoščili vožnjo s čolni med cvetočimi lokvanji vse do Skadarskega jezera in nazaj. V reki smo oprali blatno jamarsko opremo in že je dan zamenjala noč.

Predzadnji dan smo se zapeljali skozi Nacionalni park Lovćen, ki je znan po naravnih in kulturnozgodovinskih znamenitostih. Kar nekaj stopnic smo morali prehoditi do mavzoleja in razgledne ploščadi. Tukaj se odpre prečudovit pogled na velik del Črne gore. Mavzolej črnogorskemu vladarju Njegošu je zagotovo najznamenitejše obeležje črnogorske zgodovine. Cesta nas je nato vodila vse do nekdanje prestolnice Cetinje, ki je ohranila starodavna obeležja in je privlačna zaradi kulturnozgodovinskih spomenikov in naravnega okolja. Danes je mesto zaščiteno kot kulturni spomenik nacionalnega pomena in je zato vsak okoljski poseg v njem občutljiv in zahteven.

Po kosilu smo šli še na morje, se skopali in brž nazaj mimo Boke Kotorske proti Njegušem, kjer se je že pričela zaključna prireditev balkanskega srečanja. Program je vključeval podelitev priznanj, razstavo fotografij iz različnih jam po svetu in večerjo z odlično glasbo in plesom.

Prišel je dan slovesa ... Zgodaj smo vstali, pospravili tabor in se poslovili od prijateljev ter črnogorskih jamarjev, ki so nas ves čas spremljali. V nedeljo, 30. junija 2013, zvečer, smo srečno prispeli domov. Ne glede na to, da smo bili velika skupina ljudi iz različnih jamarskih klubov, smo se znali uskladiti in uživati, tako v jamah in kanjonih kot v morju, naravi, Dragovi kuhinji, druženju, pesmi in smehu.

Adrijana Novak, KŠJK Speleos-Siga Velenje
Leopold Bregar, JK Krka



Foto: Alojz Malenšek

Udeleženci odprave

JK Železničar: Boštjan Vrviščar, Mojca Vrviščar Zazula, Iztok Trček – Jolbe, Uroš Ilič

JD Sežana: Flamiano Bonisolo – Boni, Zdenka Žitko, Branko Pipan

JK Krka: Alojz Malenšek – Mima, Leopold Bregar

JD Gorenja vas: Bojan Jereb

KŠJK Speleos-Siga Velenje: Rajko Bračič, Mojca Cotič, Patricija Oštir, Boštjan Korenak – Boško, Den Vrhovnik, Milan Podpečan, Matic Boršnak, Tina Bizjak, Drago Jeseničnik, Adrijana Novak

Fontaine-de-Vaucluse

Zapis o znamenitem izviru v južni Franciji



Karta jugovzhodne Francije z lokacijo jame



Foto: Jure Tičar

Pogled na Fontaine-de-Vaucluse

Masiv Monts de Vaucluse spada med predalpska gorovja južne Francije in se razteza na severozahodu Provanse. Masiv ima značilno alpsko slemenitev od zahoda proti vzhodu, ki je najizrazitejša v njegovem severnem in južnem delu. Najvišja sta vrhova Mont Ventoux na severozahodu s 1912 metri in Lure na vzhodu s 1827 metri. Osrednji del se razteza med 700 in 1000 metri nadmorske višine, medtem ko je povprečna višina celotnega območja okoli 870 metrov. Čeprav je območje zakraselo, so v reliefu prepoznavne številne fluvialne oblike v obliki suhih dolin in rečnih meandrov.

Geološke značilnosti

Osnovno geološko strukturo masiva Monts de Vaucluse predstavlja monoklinala, ki je rahlo nagnjena proti jugu. V dolini reke Coulon prehaja geološka struktura v sinklinalo, ki se nato z masivom Luberon dvigne v antiklinalo.

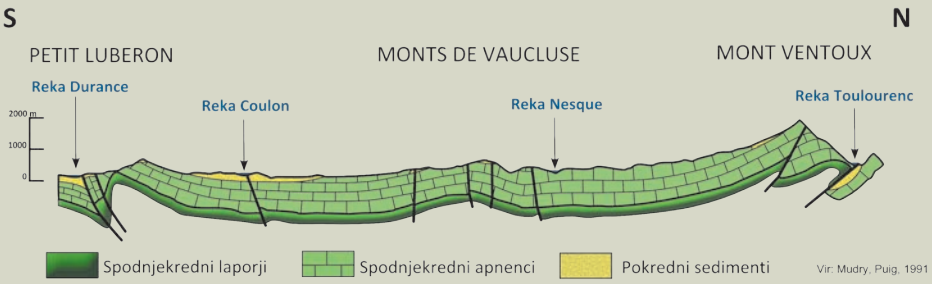
Masiv gradijo plasti spodnjekrednega apnenca, globoke preko 1000, po nekaterih avtorjih tudi do 1500 metrov. Pod njimi so laporji in lapornati apnenci (spodnja kreda), ki predstavljajo učinkovito hidrološko bariero. Glavne plasti apnenca se v sinklinali potopijo pod dolino reke Coulon, na njih pa so naložene spodnjekredne in oligocenske plasti laporjev, peščenjakov in apnencev. Ob reki Coulon so odložene še kvartarne in recentne naplavine peščene in muljaste frakcije.

Območje masiva seka serija prelomov v smeri SSV (30°) in JJV (145°). Na zahodu je kras omejen s prelomom Cavaillon/Fontaine-de-Vaucluse, ki ločuje kenozojske kamnine v nižavju reke Rone in kotlini Carpentras od krednih apnencev masiva Monts de Vaucluse. Na skrajnem vzhodnem delu kraški svet omejuje serija prelomov v srednjem toku reke Durance, na severu pa močan prelom Aix.

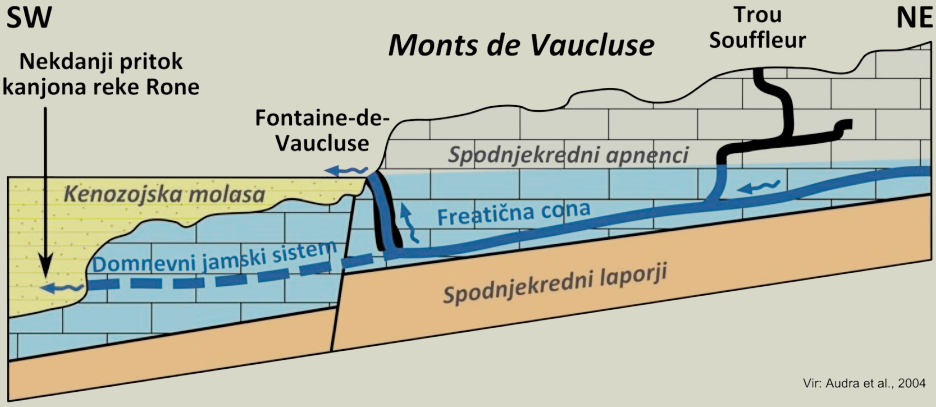
Razvoj območja

Vse od sredine krede so bili apnenci na območju masiva Monts de Vaucluse deloma prekriti z morjem. V debelih plasteh, ki so bile prelomljene in premaknjene, se je zakrasevanje pričelo takoj po odstranitvi sedimentov. V miocenu sta se v času alpidske orogeneze pričela dvigovanje masiva in njegovo nadaljnje zakrasevanje.

Konec miocena pa razvoj površja močno zaznamuje mesinska kriza slanosti, ki označuje tudi konec omenjene dobe. Dogodek te krize je ena izmed najbolj dramatičnih oceanskih sprememb v zadnjih 20 milijonih let in se navezuje na izolacijo Sredozemskega morja od Atlantskega oceana zaradi zaprtja Gibraltarske ožine. Začetek krize datira v obdobje med 5,96 in 5,33 milijona let. Hitro upadanje morske gladine Sredozemskega morja med 5,59 in 5,50 milijona let je sprožilo močno erozijo na kontinentalnem robu, kasneje (5,50–5,33 milijona let) pa tudi sedimentacijo večjih količin evaporitov v t. i. kotanji Lago Mare. Nivo Sredozemskega morja je upadel vsaj 1500 metrov pod nivo Atlantskega oceana.



Geološki profil Monts de Vaucluse



Vpliv Mesinske krize slanosti na izvir Fontaine-de-Vaucluse

Zaradi upada gladine vode v vodonosnikih so se razvili globoki kraški sistemi, glavne rečne doline pa so se zarezale v kanjone. Kanjon Rone se je ob sotočju z reko Ardèche zarezal 576 metrov globoko v kredno karbonatno platformo oz. 1300 metrov pod sedanjo morsko gladino. Vrezovanje glavnih rečnih dolin pa je vplivalo tudi na hidrološke razmere njihovih pritokov.

Obdobju mesinske krize je sledilo naraščanje morske gladine, ki je v manj kot dvajsetih letih zalila kotanjo Lago Mare in rečne kanjone, oblikovane na kontinentalnem robu. T. i. pliocenska transgresija je potekala pred 5,33–2 milijonoma let, gladina morske vode v tem obdobju pa je bila na najvišjem nivoju v zadnjih desetih milijonih let. Globoki kraški sistemi, ki so bili med mesinsko krizo aktivni, so bili sedaj potopljeni, zaradi česar se je iztok vode iz kraškega sistema vzpostavil z reaktivacijo nekdanjih suhih jamskih sistemov oz. v obliki vokliških izvirov. Povečana sedimentacija je povzročila dvigovanje kraških izvirov vse do današnjega nivoja. S tem se je iztok iz kraškega vodonosnika Monts de Vaucluse v obdobju mesinske krize in pliocenske transgresije prestavil iz izvira Aven de Valescure v Fontaine-de-Vaucluse.

Hidrološke značilnosti

Kraški vodonosnik obsega kar 1400 km^2 veliko območje, napaja pa ga izključno avtigena voda v obliki padavin. Na obrobju kraškega sistema so oblikovani številni manj izdatni izviri, ki

odvajajo vodo iz manjših predelov vodonosnika, vendar ne presegajo pretoka 0,2 m³/s. 95 % vode iz vodonosnika izteka v kraškem izviru Fontaine-de-Vaucluse, ki je eden izmed najpomembnejših v Franciji. Serija izvirov se razteza na jugozahodnem delu masiva Monts de Vaucluse na nadmorski višini med 78 in 83 m v zatrepni dolini Fontaine-de-Vaucluse. Po 35 kilometrih toka se reka Sorgue izliva v reko Ouvèze, levi pritok Rone. Po izviru Fontaine-de-Vaucluse je v krasoslovju poimenovan tudi vokliški tip izvira.

Minimalni pretok izvira Fontaine-de-Vaucluse znaša 4 m³/s, medtem ko se srednje vrednosti gibljejo okoli 20 m³/s. V času nizkega vodostaja so aktivni nižji izviri, s povečanjem pretoka nad 22 m³/s pa se aktivira glavni vokliški izvir na nadmorski višini 105 m. Pretok v izviru že od leta 1869 spremljajo s pomočjo 26-metrskih merilnih palic oziroma t. i. sorgometrom. Minimalni pretok je bil zabeležen 19. novembra 2007 in je znašal 2,74 m³/s. Najvišji pretoki se pojavljajo v zimskih in pomladnih mesecih in lahko dosežejo do 120 m³/s. Hitro naraščanje in počasno upadanje pretoka vode v izviru po močnejšem deževju nakazujeta na razvitost kraškega sistema.

V preteklosti so mnogokrat sledili podzemnim vodnim tokom, kar je dokazalo razširjenost vodozbirnega območja izvira Fontaine-de-Vaucluse. Razdalje med točko injiciranja in izvirom znašajo tudi do 66,7 kilometra, zaradi česar so bile uporabljene večje količine sledil. Zaradi zakraselosti območja so točke injiciranja predstavljali predvsem vrtače in kraške jame ter vodotok Nesque kot edina ponikalnica masiva Monts de Vaucluse. Hitrosti pretoka so odvisne od trenutnih hidroloških značilnosti, pri čemer se vrednosti gibljejo med 12 in 208 m/h.



Foto: Jure Tičar

Model daljinsko vodenega robota Modexa 350

Speleološke značilnosti

Pomembnejše speleološke raziskave so se začele v začetku 20. stoletja s prihodom É. A. Martela, ki je na območju Monts de Vaucluse vodil raziskave jam z namenom iskanja podzemnih voda, ki napajajo izvir Fontaine-de-Vaucluse. V teh raziskavah je bilo lociranih preko 400 speleoloških objektov, globokih od 2 do 746 metrov. Večina speleoloških objektov masiva je razvitih v vadozni coni, zaradi česar prevladujejo brezna. Izostanek horizontalnega razvoja pri večini brezen nakazuje, da na njihov razvoj ni vplival nivo piezometra. Najgloblja med njimi so Aven Jean Nouveau (–578 m), Aven Autran (–667 m), Aven du Caladaïre (–667 m) in Trou Souffleur (–746 m).

Vhod v brezno Trou Souffleur se odpira na planoti Albion na nadmorski višini 850 m. Od izvira Fontaine-de-Vaucluse je oddaljeno 26 km. Objekt sestavlja serija med seboj povezanih brezen in meandrov, ki na globini okoli –600 m preidejo v epifreatični jamski sistem, ki ga je ustvarila podzemna reka Albion. Povprečni pretok znaša okoli 150 l/s. Speleološke raziskave so leta 2002 napredovale vse do sifona na globini –746 m (104 m nad morsko gladino), ki predstavlja najnižji nivo epifreatičnega sistema. Nivo sifona je le nekaj metrov višji od nivoja izvira Fontaine-de-Vaucluse. Najvišji opazovani nivo piezometra je na globini okoli –470 m, kar nakazuje, da epifreatični del jame deluje kot prevodnik visokih voda v masivu Monts de Vaucluse.

Raziskovanje izvira

Globina vokliškega izvira je skozi celotno zgodovino privabljala številne obiskovalce. Toda prvi pravi potopi so se v tem izviru pričeli leta 1869, ko je izumitelj sorgometra Reboul poslal



Foto: Jure Tičar

Razstava o prvih raziskovalcih jam

potapljača do globine šestih metrov. Z razvojem raziskav so potapljači pričeli uporabljati potapljaško obleko, tako da se je marca 1878 Otonelli potopil vse do globine 23 m. Sredi 20. stoletja se je pričelo obdobje raziskav francoskega oceanografa Jacques-Yvesa Cousteauja, ki se je 27. avgusta 1946 potopil do globine 46 m, nato pa se leta 1955 in 1957 vrnil s svojimi potapljači z ladje Calypso. Ti so se potopili do globine 80 m in odkrili dva stranska kanala na globini 35 m in 45 m ter 80 m dolg rov na globini 80 m.

Leta 1967 so se v izviru Fontaine-de-Vaucluse pričele prve robotske raziskave. Robot Télénaute, ki je bil zasnovan za potope do globine 350 m, se je 30. in 31. avgusta zaradi slabe vidljivosti spustil le 106 m globoko.

Obdobje v letih 1980–81 so zaznamovali potapljaški rekordi. V izviru so namestili dekompresijsko komoro in na gladini splav. V globino so po ceveh dovajali mešanico plinov za potapljače. Tako se je C. Touloumdjian novembra 1980 potopil do globine 96 m, J. Hasenmayer septembra 1981 do globine 145 m, Touloumdjian pa oktobra 1981 do rekordnih 153 m.

Lovljenje globinskih rekordov med potapljačema pa se v 90. letih prejšnjega stoletja še



Foto: Jure Tičar

Panoramski pogled na zatrepno dolino z gradu



Vir: Goepfert, 2008

Brezno Trou Souffleur

ni končalo. 9. septembra 1983 je namreč Hasenmayer ob pomoči svoje žene opravil nov potop. V tem poskusu je s sabo prinesel ok. 50.000 litrov mešanice zraka v jeklenkah, vsa oprema pa je tehtala preko 400 kilogramov. V devet ur trajajočem potopu je prišel na globino 205 m, ki jo je dosegel v prvih 45 minutah potopa.

Septembra 1984 so nove globine naskakovali z robotom Sorgonaute, s katerim so želeli doseči dno izvira, a se je zaradi prekratkega kabla spustil »le« do globine 245 m.

Leta 1985 so s pomočjo daljinsko vodenega robota Modexa 350 dosegli najglobljo točko izvira na globini –308 m (glede na ničto točko sorgometra) oz. 224 m pod nivojem morske gladine. Različne kasnejše raziskave so pokazale, da obstajata dva vodoravna kanala na globini 36 in 51 m, ki sta povezana s serijo manjših izvirov v zatrepni dolini. Dimenzije izvira se proti dnu povečujejo. Na globini 60 m je bila odkrita velika galerija Prado, ki se nadaljuje proti jugozahodu do globine 120 m.

Zgodovina izvira in kraja

Prvi zapisi o izviru Fontaine-de-Vaucluse segajo že v antiko. Strabo v svojem delu Geografija (knjiga 4) omenja reko Soulgas, ki se izliva v Rono. Seneka v Pismih prijatelju Luciliju (pismo 41) opisuje čaščenje izvirov jezer in rek, še posebej Fontaine-de-Vaucluse. Plinij starejši v svojem Naravoslovju (knjiga 18) zapiše: »V Galliji Narbonensis obstaja slaven izvir, imenovan Orga (Orga/Sorga/Sorgue, kot poimenujejo reko danes), kjer rastejo trave, ki teknejo volom ...«

V času rimskega imperija je bilo čaščenje vodnih božanstev zelo razširjeno. Kjer je obstajal pomembnejši izvir ali vodni tok, so častili svoje božanstvo in uporabljali svoje kulte. Zbirka kovancev, ki je bila odkrita v izviru, je priča tega antičnega kulta, ki ga opisuje literatura. V bližini cerkve in pod njenimi tlemi so odkrili ostanke rimskega templja z bogatimi arhitekturnimi elementi. Rimljani so uredili tudi tok reke, saj so vodo speljali vse do Cavaillona in Avignona. Jez v zatrepni dolini tako še vedno sestavljajo nekateri kamniti bloki iz tistega časa.

V 11. stoletju je bila v kraju sezidana cerkev Saint-Véran v provansalskem stilu. Postavili so jo na ostankih prvotnega svetišča, ki so ga postavili med 6. in 7. stoletjem. Prve omembe gradu oz. *castruma* segajo v leto 1034, medtem ko današnje ruševine predstavljajo grad iz 13. stoletja.

V Fontaine-de-Vaucluse je med leti 1337 in 1353 prebival tudi znani italijanski pesnik Francesco Petrarca in tam zapisal svoje najpomembnejše sonete, ki so zelo vplivali na razvoj italijanskega jezika. Za sabo je pustil številna dela, ki jih hranijo v današnjem Petrarcovem muzeju.

V 14. stoletju je industrijski razmah zavzel dolino Vaucluse, kjer so pričeli postavljati vodne žage. Leta 1469 je na tem mestu Antoine Nicholay izumil mehanično kladivo za obdelovanje železa, ki ga je bilo v bližini veliko. Nekaj desetletij kasneje je bilo zaradi zmanjšanega donosa ob predelavi železa kladivo uporabljeno pri predelavi bakra. Navsezadnje pa je bilo to kladivo leta 1522 prodano dvema papirničarjema, ki sta začela novo dobo industrije v Vaucluseu. Do 19. stoletja je v dolini obratovalo že osem papirnic, ki so leta 1869 zamenjale pogon na vodna kolesa s hidravličnimi turbinami. Zaradi ogromne konkurence pa so bile papirnice v 60. letih 20. stoletja prisiljene zapirati vrata in leta 1968 je prenehala delovati še zadnja izmed njih. V zadnjem obdobju so eno izmed njih ponovno spravili v pogon in v njej ročno izdelujejo papir, namenjen predvsem turistom.



Foto: Jure Tičar

Vodno kolo, ki še danes poganja papirnico

Danes v Fontaine-de-Vaucluse živi nekaj več kot 600 prebivalcev. Kraj diha s turizmom, saj je prepreden z naravnimi in kulturnimi znamenitostmi, manjšimi muzeji, restavracijami, trgovinicami s spominki, hoteli, apartmaji in kampi. Letno Fontaine-de-Vaucluse obišče več kot 1,5 milijona turistov.

Jure Tičar, JK Brežice

Literatura

Audra, P., Mocochain, L., Camus, H., Gilli, É., Clauzon, G., Bigot, J.-Y., 2004. The effect of the Messinian Deep Stage on karst development around the Mediterranean Sea. Examples from Southern France. Geodinamica Acta, 17, 6, str. 27–38.

Couturaud, A., Puig, J.-M., 1992. Traçages en bordure du systeme karstique de Vaucluse. Karstologia, 23, str. 23–36.

Ducluzaux, B., 2006. Traçage de 66,7 km dans le karst de la Fontaine de Vaucluse. Zbornik Colloque international – Gestion des grands aquifères. Dijon.

Ford, D., Williams, P., 2007. Karst Hydrogeology and Geomorphology. 2. ed. Chichester, John Willes & Sons.

Geološka karta Republike Francije. L 967, Cavaillon. 1989. 1 : 50.000. Orléans, Bureau de Recherches Géologiques et Minières.

Geološka karta Republike Francije. Tolmač za list Cavaillon. 1989. 1 : 50.000. Orléans, Bureau de Recherches Géologiques et Minières.

Gilli, É., Audra, P., 2004. Les lithopages pliocènes de la fontaine de Vaucluse (Vaucluse, France). Un argument pour une phase messinienne dans la genèse du plus grand karst noyé de France. Comptes Rendus Geoscience, 336, 16. ScienceDirect.

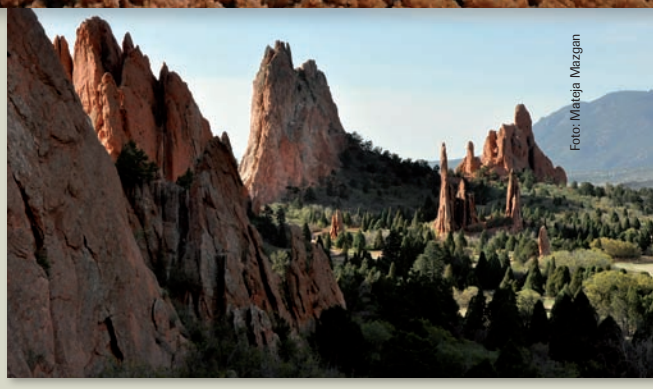
Goepfert, Y., 2008. Fontaine de Vaucluse. Histoire de la Fontainee. 2. ed. Le Cannet, Editions Aio.

Krijgsman, W., Hilgen, F. J., Raffi, I., Sierro, F. J., Wilson, D. S., 1999. Chronology, causes and progression of the Messinian salinity crisis. Nature, 400, str. 652–655.

Ministère de l'Ecologie et du Développement Durable, 2011. Banque Hydro.

Mudry, J., Puig J.-M., 1991. Le karst de la Fontaine de Vaucluse. Karstologia, 18, str. 29–38.

Dežela naravnih lepot


Foto: Mateja Mazgan

Potopis o ameriški zvezni državi Kolorado

Kolorado je zvezna država na zahodnem delu ZDA, ki zajema Skalno gorovje in tudi nižinski predel. Na potovanje po Koloradu sva se z babico podali v lastni organizaciji. Kot že nekaj let je to najin tipični način potovanja, tako da sva se tudi v tem predelu odlično znašli. Potekalo je z najetim avtomobilom od ene do druge zanimivosti Kolorada. Predhodno sva se pozanimali le o glavnih zanimivostih dežele, ki je bila do takrat za naju povsem nepoznana, in preko interneta najeli osebni avtomobil.

Celotno potovanje sva organizirali sproti. Pričakovali sva deželo z veliko narave, nekaj gorami in ravnine, a presenetila naju je mnogo bolj, s preobilico vsega. Vse se je izteklo več kot odlično, četudi ni bilo dneva, v katerem bi vedeli, kje bova prenočili. S tem sva se namreč obremenjevali šele ob večerih, ko je bil čas za spanje.

Dostop do Kolorada je vsekakor najhitrejši in tudi dokaj ugoden z letalom. Cena letalske karte je okoli 600 evrov, najem avtomobila za slaba dva tedna pa okoli 200 evrov. Cena goriva je približno tretjino naše, pa tudi hrana in prenočišča so v večini ugodnejši.

Celotna država nad 1000 metri

Tisti, ki o Koloradu do lani niso slišali veliko, so si ga od poletja 2013 najverjetneje kar zapomnili. Novice o požaru, ki se bo zaradi svoje velikosti zapisal v zgodovino ameriške zvezne države, so se razširile po vsem svetu. Velik del ozemlja so zakrili požari, evakuirati so morali na desettisoče ljudi. Uničenih je bilo tudi ogromno domov in požganih veliko kilometrov ozemlja, zaradi česar so seveda nastali tudi ogromni stroški gašenja.

Sicer pa je Kolorado ponekod celo zelo podoben Sloveniji. To velja predvsem za gore, hribe in nekatere predele ravnin s kmetijskimi površinami, delna podobnost pa je tudi v podnebju. Ima veliko narodnih parkov, živahnih gora, kanjonov, puščav, ravnic, jam, urejenih in lepih mest. Glavno in največje je Denver, znan tudi po tem, da ima največje število sončnih dni v letu v primerjavi z vsemi večjimi mesti Združenih držav. Izmed gora je najbolj poznano Skalno gorovje, kjer je tudi najvišji vrh Kolorada s kar nekaj preko 4000 metri. Skupaj s svojimi tremi sosedami Arizono, Novo Mehiko in Utahom Kolorado tvori tako imenovani Four Corners, štiri vogale, kjer se na eni točki stikajo vse štiri države. Posebnost Kolorada pa je tudi nadmorska višina, saj celotna država leži nad 1000 metri.

Istoimenska reka je ena najdaljših rek Severne Amerike, in sicer je meri kar 2330 kilometrov. Podatek, da reka zajemo površino kar 629 km^2, priča, da je izredno velika. Teče skozi Kolorado, Utah, Nevado, Arizono, Kalifornijo in Mehiko. Izdolbla je mnoge znane in manj znane kanjone, med njimi tudi Grand Canyon v sosednji Arizoni.

Nacionalni parki

Redki bi pomislili na to, da ima dežela, kot je Kolorado, tudi puščavo in to celo v svojem goratem predelu. Najvišje sipine Severne Amerike se nahajajo ravno tukaj, in sicer v nacionalnem parku Sand Dunes. Razprostirajo se vzdolž grebena Skalnega gorovja. Puščava je nastala po spremembi podnebnih razmer. Reka je redno odnašala pesek, nakar so se vetrovi obrnili in začeli prinašati pesek nazaj. Zaradi visokih gora ga niso mogli odnesti preko in tako se je začel odlagati pred gorami, kjer je nastala puščava. Če reka odnese del peska, ga veter verjetno prinese nazaj.

Čudoviti nacionalni parki so tudi v Skalnem gorovju, kjer je moč opazovati divjad v naravi, mnoga jezera, reke, gore in raznovrstno floro. Gorati del Kolorada je prav poseben pozimi, saj se tam razprostirajo svetovno znana smučišča. Med najbolj izstopajočimi je seveda Aspen. Med posebne predele pa vsekakor spada tudi pokrajina, kjer so našli in še iščejo razne ostanke dinozavrov. Možno je videti prave fosile, nekaj okostij v muzeju in umetno narejene lutke dinozavrov v naravnih velikostih, kar je še posebej fascinantno.

Nenavadne skalne oblike se pojavljajo na vseh koncih dežele, od rdečega peščenjaka do tako imenovanega črnega kanjona. Pestra mešanica različnih struktur kamenja nudi zelo raznolike atrakcije za turiste.

Jama cvetja

Milijone let stara jama je bila odkrita leta 1869 v znanem predelu Kolorada, imenovanem Colorado Springs. Dva raziskovalca jam, brata John in George Picketti, sta v zahodni steni kanjona naletela na odprtino, v katero sta vstopila in kar kmalu zaznala močan veter. Plameni bakel so močno plapolali in tako je jama dobila ime Jama vetrov. Danes velja za eno večjih atrakcij države, prvič pa se je začela za turizem uporabljati že leta 1881. Od takrat nemoteno obratuje. Prvi obiski so bili z baklami, leta 1907 pa so jamo opremili z električnimi lučmi. Dolga je 10.765 in globoka 289 metrov.

Jama je v kanjonu Williams Canyon, ki ga danes izkoriščajo za mnoga turistična, športna in ostala atraktivna doživetja. Tako lahko najamete konja in se z njim podate po kanjonu, se v njem sprehajate, tečete ali pa se čezenj popeljete po jeklenici *(zip-line)*. Pod vsem tem pa se nahaja še najbolj zanimivo podzemlje. V jami so številni redki kristalni kapniki, in sicer večinoma v dvorani, ki je zaradi njihove vrednosti zaprta za javnost, saj jih bodo le tako lahko ohranili. Kristalni kapniki so razlog, da so jamo poimenovali tudi Jama cvetja.

Z jamo je povezana tudi legenda Indijanca plemena Apači, ki je okoli leta 1000 potoval skozi to regijo in naletel na silnega duha, ki naj bi prebival v Jami cvetja.

Dežela, kjer prav nikomur ne more biti dolgčas. Z ravninami, po katerih se razprostirajo neskončno dolge ravne ceste, gorami z zasneženimi vrhovi, globokimi kanjoni, visokimi stolpnicami Denverja, atraktivnim podzemljem in še mnogo čim zabava prav vsakega obiskovalca. Atraktivna je v prav vseh letnih časih. Na naju, prav posebno kombinacijo popotnic, je Kolorado naredil zelo pozitiven vtis. Obe sva ljubiteljici narave z željo, da sva daleč proč od masovnega turizma, kar pa Kolorado vsekakor nudi.

Mateja Mazgan, KŠJK Speleos-Siga Velenje


Foto: Mateja Mazgan

V jami Cave of the Winds

Vrvne zavore

Nekaj ugotovitev o vedenju vrvnih zavor Petzl Stop in Simple

Skladno z evropsko zakonodajo o zaščiti potrošnikov mora osebna varovalna oprema izkazovati splošno priznane ravni varnosti in kakovosti, na evropski ravni preko direktive o osebni varovalni opremi (89/686/EGS) udejanjene z *evropskimi* in deloma tudi *mednarodnimi standardi*. Ti dokumenti določajo zahteve, preizkusne metode, označevanje in druge podatke, ki jih mora zagotoviti proizvajalec. V izogib omejevanju razvoja določajo le splošne zahteve varnosti izdelkov in potrebe po rednih pregledih. Na športnem področju večkrat prihaja do kršitev pravilne uporabe, uporabe pretirano obrabljene opreme ali kombinacij opreme, ki niso skladne z navodili. Vsakdo, ki količkaj obiskuje jame, se je že srečal s takimi primeri.

Projekt EU Proteus, ki je v letih 2012 in 2013 potekal pod okriljem Jamarske reševalne službe in Hrvatske gorske službe spašavanja, je del sredstev predvidel tudi za preizkuse opreme, namenjene jamarskemu reševanju. Sklop preizkusov je bil zasnovan široko in presejalno predvsem z namenom pregleda varnosti z vidika uporabe v JRS, deloma pa je izhajal iz uvodnih ugotovitev. Zato je del rezultatov zanimiv tudi za širšo jamarsko skupnost. V tem prispevku bodo podrobneje osvetljene ugotovitve, povezane z vrvnimi zavorami Petzl Stop (z ročico) in Petzl Simple.

Pri teh napravah nas je najprej zanimalo, v kolikšni meri se odpisani primerki funkcionalno razlikujejo od nerabljenih, na podlagi teh ugotovitev pa, kje so meje varnosti enih in drugih v kombinaciji z različnimi načini spuščanja tudi v primerih, ko gre kaj med spuščanjem narobe (npr. da spust ni povsem nadzorovan). Pri opravljanju preizkusov smo zatorej v prvi fazi primerjali nerabljene in odpisane zavor s pomočjo kvazistatičnih laboratorijskih preizkusov, v drugi fazi pa smo funkcionalno preizkušali obe zavori z različnimi modeli vrvi.

Na tem mestu bi bilo v izogib nejasnostim koristno pojasniti, kaj pomenita izraza »nerabljen« in »odpisan«, ki se pogosto pojavljata v nadaljnjem besedilu. *Nerabljena* oprema je bila v praksi prvič uporabljena za opisane preizkuse, *odpisana* oprema pa po kriterijih JRS ni več zadostovala varnostnim zahtevam in je bila umaknjena iz uporabe.

V okviru laboratorijskih testov smo opravili dva preizkusa. Najprej nas je zanimala sila pri začetku spuščanja vrvi skozi zavoro pri kombinaciji nerabljenih in odpisanih zavor in vrvi, potem pa še pretržna sila pri z odpisano vrvjo aretirani zavori Stop. Drugi preizkus se sicer v večji meri nanaša na postopke reševanja, je pa zaradi razumevanja vedenja različno starih zavor zanimiv tudi za jamarsko javnost. Kvazistatični preizkusi so bili opravljeni na redno kalibriranem trgalnem stroju pri hitrostih med 100 in 300 mm/min z modelom vrvi Edelrid Superstatic 10 mm.

Tabela 1 prikazuje rezultate preizkusa začetka popuščanja nerabljene in odpisane zavore Petzl Stop z nerabljenimi in odpisanimi vrvmi. Medtem ko so razlike pri zaviralni sili pri nerabljeni zavori jasno izražene, teh razlik pri odpisani zavori ni zaznati. Ne glede na starost vrvi je ta skozi zavoro drsela pri zelo majhnih silah. Rezultat nam pove, da je **nadzor spuščanja pri starih napravah v veliki meri odvisen od uporabnika, saj ga zavora sama ne bo učinkovito zadržala.** Komentar uporabnika bi lahko bil, da se doseženi rezultati omejujejo na laboratorijske izsledke, v praksi pa bo držala tudi stara zavora. Kasneje predstavljeni funkcionalni preizkusi bodo dokazali napačnost tovrstnega razmišljanja. Zaviranje nerabljene zavore na odpisani vrvi je bilo tako učinkovito, da se je pri zabeleženi sili 852,2 daN strgal plašč vrvi.

Kot omenjeno, je naslednji preizkus meril sile pri aretirani zavori. V tem primeru je bila zanimiva tudi ponovljivost rezultatov (po pet preizkusov z vsako zavoro). Pri drugem preizkusu z odpisano zavoro se je ta poškodovala in preostalih ponovitev ni bilo mogoče izvesti. Vsi preizkusi so bili opravljeni z odpisano vrvjo, ker nerabljena drži kvečjemu bolje.

Ugotovitvi ob primerjavi rezultatov nerabljene in odpisane zavore sta dve. Prva je, da se **pri nerabljeni zavori poškodbe dogajajo na vrvi, pri odpisani pa na zavori**. Pri nerabljeni zavori se plašč vrvi poškoduje ali strga in nekateri prameni jedra se lahko pretrgajo. To se dogaja med 800 in 1000 daN. Pri odpisani zavori pa je sila, ko se je zvila ročka in je počil zgornji rob koluta, 1116 daN.

Druga ugotovitev, ki je morda še bolj presenetljiva, pa je, da so bile dosežene sile pri **odpisani zavori višje kakor pri nerabljeni** (*t*-test enakosti aritmetičnih sredin kljub majhnim vzorcem z veliko zanesljivostjo zavrača hipotezo enakosti $p = 0{,}0089$). Vrv se je pri nerabljenih napravah v povprečju poškodovala pri 917,4 daN, pri odpisani napravi pa prvi poskus ni privedel do poškodb. Šele drugi je »uspešno« skrivil ročaj in odlomil rob zgornjega koluta (slika 1). Možen vzrok za take razlike je v obliki zgornjega koluta, kjer prihaja do kleščenja vrvi. Pri rabljenih zavorah je zaradi abrazije ta del že lepo prilagojen obliki vrvi, pri nerabljenih pa je žleb na tem mestu preozek in vrv je izpostavljena ostrinam njegovega roba (slika 2).

Funkcionalne preizkuse smo izvedli na mostu v Škofljah. Na mostu potekajo tekme skokov v vodo, zato je opremljen z rampo in ima primerno globino vode pod sicer 10 metrov visokim lokom. Za izrazom funkcionalni preizkus se ne skriva nič drugega kot praktični preizkus ob hkratnem merjenju sil v sistemu. Ideja se je porodila po nesreči italijanskega jamarja v Škamprlovi jami z vrvno zavoro Simple.

Preizkušene so bile različne naprave različnih starosti z različnimi vrvmi. Izbira je bila prepuščena pobudniku funkcionalnih preizkusov in preizkuševalcu Urošu Iliču, v drugem delu pa predlogom sodelujočih. Preizkusi so bili opravljeni med dejanskimi spusti preizkuševalca ob sprotnem merjenju sil v sistemu s pomočjo dinamometra z možnostjo digitalnega zajema signala. V prvem delu testov je bila uporabljena vrv Tendon 9.0 static A, kasneje pa še Beal Antipodes 8 mm. Slika 3 prikazuje skupino grafikonov, ki smo jih zabeležili med preizkusi. Naslovi nad posameznim grafom podajajo kratek opis opreme in rezultat preizkusa.

Prva spusta sta bila privajanje na ustavljanje z zavoro Simple. Pri tretjem (graf c) je preizkuševalec med spustom popolnoma izpustil vrv in uspešno zaustavil spuščanje (na to je bil pripravljen). Brez preusmeritvene vponke lovljenje vrvi in zaustavljanje zelo verjetno ne bi bila uspešna, zaradi nevarnosti poškodb prstov na rokah pa nismo poskušali. Na pobudo sodelujočih smo nadaljevali z vrvno zavoro Stop. Z malo rabljeno zavoro se je s stisnjeno ročico brez nadzora prostega konca vrvi (in v edinem primeru) brez preusmeritvene vponke preizkuševalec spustil in po petih metrih spustil ročico. Skoraj brez vsakršnega zaviranja se je odpeljal v vodo (graf e).

Z nerabljeno zavoro je bil izid enakega preizkusa korenito drugačen (graf d). Zavora je na vrvi nenadno blokirala, počil je plašč vrvi in na srečo je prišlo do približno meter dolgega zdrsa

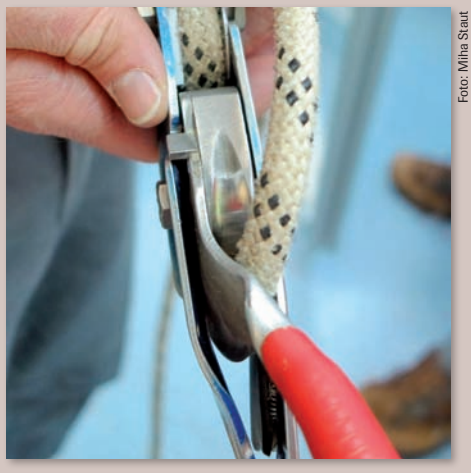


Foto: Miha Staut



Foto: Miha Staut

Slika 1: Posledice premočnega potega na odpisani zavori, blokirani z odpisano vrvjo: skrivljen ročaj in počen ter zavrten zgornji kolut.

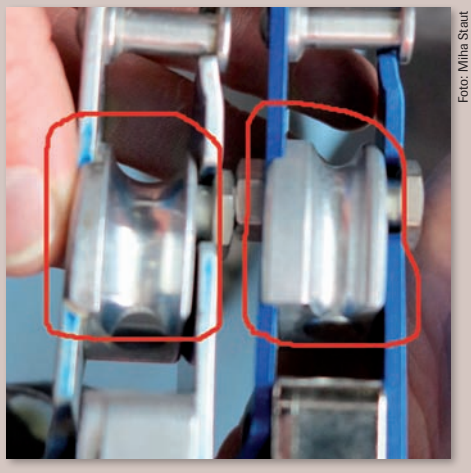


Foto: Miha Staut

Slika 2: Možen vzrok za razlike med nerabljenimi in odpisanimi zavorami je v obliki zgornjega koluta na izhodu vrvi.

Tabela 1

Sila pri začetku popuščanja vrvi pri zavori Petzl Stop [daN]

Masa in teža v vsakdanjem jeziku pomenita isto, v resnici gre pa za dve različni količini. Masa je povezana z množino snovi in jo merimo v kilogramih, teža pa je privlačna sila, s katero ta masa pritiska proti tlom in ji pravimo gravitacijska sila, merska enota zanjo pa je newton [N]. Zaradi priročnosti bomo raje govorili o daN (dekanewton), saj je 1 daN sila, ki jo na zemeljski površini čuti telo z maso približno 1,02 kg, kar pri naši uporabni natančnosti lahko zaokrožimo na 1 kg.

STAROST ZAVORE	STAROST VRVI	
	Nerabljena	Odpisana
Nerabljena	272,3	852,2
Odpisana	38,8	32,0

po jedru. Ulovitvena sila je bila 800 daN, brez zdrsa pa bi bil sunek na telo verjetno še precej večji. Slika 4 prikazuje sekvenco med omenjenim preizkusom. Skladno z deterministično določenimi kriteriji evropske zakonodaje naj bi sile na telo nad 600 daN že lahko privedle do poškodb (to se preizkuševalcu ni zgodilo). Odpisane devetmilimetrske vrvi, rabljene v visokogorskih pogojih, so na pretržnih testih zdržale tudi manj od 800 daN, zgodovina nesreč zaradi povsem pretrganih vrvi pa beleži zelo malo preživelih.

Ugotovimo lahko, da so nenadzorovani spusti nevarni ne glede na uporabljeni model zavore. Doslej so bile naprave z zavoro obravnavane kot varne. Ideja je bila, da bi morale ustaviti nenadzorovane spuste s tem, ko zavoro izpustimo iz rok. Zgoraj opisani preizkusi pa kažejo, da je tudi ta varnost precej vprašljiva.

Na drugi strani pa podatki kažejo, da se precej več nesreč zgodi z zavorami brez zavorne ročice. To še posebej velja za stare, že močno obrabljene zavore na novih in tankih vrveh. Zadnji preizkus je potekal na osemmilimetrski vrvi Beal Antipodes (francoska speleološka zveza jo kljub odsotnosti standarda EN 1891 označuje kot tip vrvi L – lahka vrv) z obrabljeno zavoro Simple. Preizkuševalcu kljub preusmeritveni vponki ni uspelo zadržati spusta po začetnem nenadzorovanem spustu (graf f). Če se to zgodi izkušenemu preizkuševalcu, ki se vnaprej pripravi na to, da bo spuščanje poizkušal zadržati, potem neizkušeni, pri katerih so nenadzorovani spusti najverjetnejši, nimajo nobene možnosti, da bi se zaustavili pred vozlom ali tlemi. Vrv v jami se navadno ne konča nad vodo kot v tem primeru.

Na podlagi ocene dolžine opravljenega spusta med sosednjimi sličicami na posnetku je bila ocenjena hitrost spusta pred blokado zavore (graf d) okrog 10 m/s. Sistem je bil med nenadzorovanimi spusti obremenjen z 10–40 % sile teže preizkuševalca, v primeru grafa e pa le z 10–15 % (k temu sta pripomogla odsotnost preusmeritvene vponke in večja obrabljenost zavore). Pri vseh preizkusih je bilo možnosti za pospeševanje še veliko. V daljših raztežajih bi bile posledično dosežene hitrosti lahko velike in udarec ob tla kljub zavori daleč pretrd.

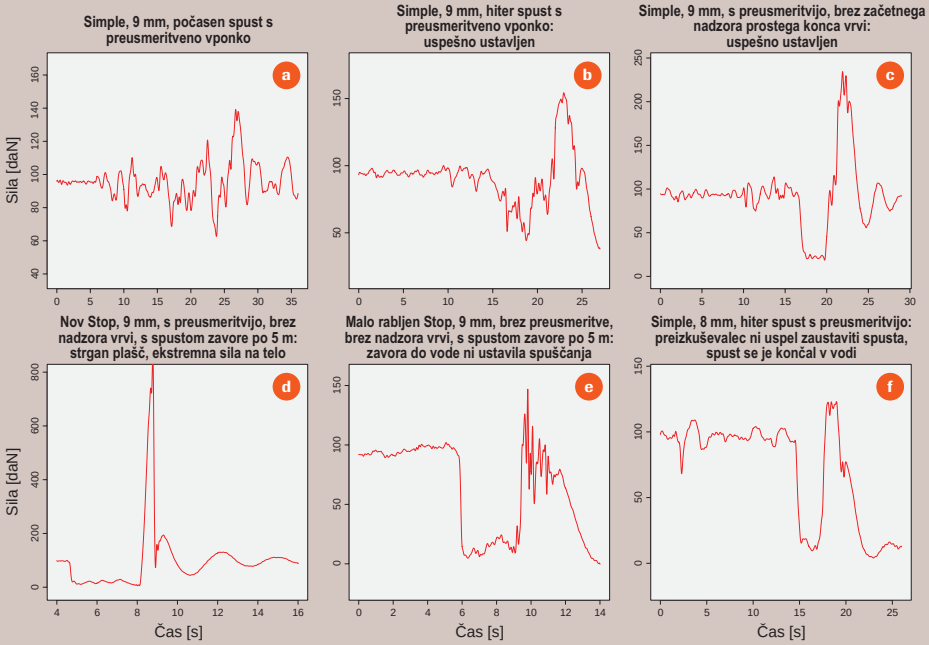
Za konec je mogoče ugotoviti, da so **nevarni vsi nenadzorovani spusti** ne glede na to, ali so zavore opremljene z zavorno ročico ali ne. To je še en dokaz, da morajo začetniki spuščanje po vrvi vaditi pod neprestanim nadzorstvom v sistemu, kjer nenadzorovani spusti ne bodo kaznovani z bolečino ali celo poškodbo.

Poleg tega so tako kvazistatični kot funkcionalni preizkusi za zavore Petzl Stop potrdili sledeče osnovne ugotovitve:

Tabela 2

Rezultati kvazistatičnih preizkusov blokirane zavore Petzl Stop

ZAP. ŠT.	F_{MAX} [daN]	OPIS POŠKODB NA VRVI	OPIS POŠKODB NA ZAVORI IN STANJE PRETRŽNEGA STROJA
Nerabljena zavora			
1	851,0	poškodovan plašč, pretrgana 2 pramena jedra	dosežena meja potega stroja
2	873,5	pretrgan plašč, pretrgani 4 prameni jedra	
3	998,8	poškodovan plašč, prameni jedra celi	
4	902,9	poškodovan plašč, prameni jedra celi	
5	960,8	pretrgan plašč, pretrgani 3 prameni jedra	
Odpisana zavora			
1	1069,7	vrv sploščena in trda, vendar nepoškodovana	dosežena meja potega stroja
2	1116,1	vrv sploščena in trda, vendar nepoškodovana	skrivljen ročaj zavore, odlomljen rob zgornjega koluta in zasukan kolut



Slika 3: Grafi poteka sile po času, zabeleženi med funkcionalnimi preizkusi



Slika 4: Sekvenca spusta pri izpustitvi ročice zavore Petzl Stop

1. Med nerabljenimi in močno rabljenimi zavorami obstaja zelo pomembna razlika. Upali bi si trditi, da je vsaj tako velika kot med različnimi modeli zavor.
2. Pri silah, pri katerih se dogajajo poškodbe opreme, nerabljene zavore poškodujejo vrv, rabljene zavore pa se poškodujejo same. Prvo je bilo dokazano pri obeh tipih preizkusov in se je slutilo na podlagi preteklih izkušenj (napenjanje tirolske prečnice). Pretržne sile so bile pri obeh tipih testov podobne (odpisana deset- in nerabljena devetmilimetrska vrv).
3. Nerabljene zavore na vrvi zavirajo zelo učinkovito, rabljene pa, četudi imajo zavorno ročico, skorajda ne. Tudi to je bilo dokazano v prvem laboratorijskem preizkusu in na grafu e funkcionalnega preizkusa.

Zahvala za izvedene preizkuse gre projektu EU Proteus in vsem prostovoljcem, ki so med preizkusom priskočili na pomoč.

Miha Staut, Uroš Ilič, JK Železničar

Med jamskimi fotografi

Drugo mednarodno srečanje jamskih fotografov, 28. julij – 4. avgust 2013

Fotografi so se preizkušali v naslednjih jamah v Sloveniji (Jazbina v Rovnjah, Kačna jama, Martinska jama, Mitjina jama in Medvedjak) in Italiji (Gualtiero Savi, Grotta Claudio Skilan, Grotta Impossibile, Grotta del Paranco, Labodnica, Pod Lanisce, Grotta Noé).

Po jamah smo vodili Mojca in Boštjan Vrviščar, Peter Gedei, Matej Zalokar, Miha Staut, Vid Gorjan in Alex Bengel. V pripravljenosti pa so bili Mojca Stritar, Ines Klinkon, Rok Stopar in Robert Rehar.

Velika zahvala vsem, ki so pomagali pri izvedbi srečanja, posebno vsem društvom in klubom, ki so omogočili obisk jam.

Ko sem pred leti v južni Franciji na prvem srečanju jamskih fotografov odpredaval nekaj zanimivih dejstev o slovenski jamarski sceni, sem prejel kar nekaj hval na račun našega lepega podzemlja. Kako imamo lepo to in ono, pa kako majhen prostor pa toliko jam, in podobno. In ker se imamo tu tako lepo, zakaj ne bi drugega srečanja pripravili kar v Sloveniji? Zdelo se mi je, da si bom s predavanjem sam skopal tovrstno luknjo, a da me bodo v to porinili še isti večer, je bilo malodane nepredstavljivo. Na vse pretege sem se nadležnega predloga izogibal in na koncu mi je le uspelo z jamranjem o težki in zapleteni organizaciji takšnega dogodka. Vendar se mi je zdelo, da ideja ne bo kar tako zamrla, in kar sem potihoma pričakoval, se je na koncu tudi uresničilo. Dovolj je bil le kratek e-mail Antonia Daniellija v stilu »kaj pa, če bi to organizirali skupaj slovenski in italijanski jamarji« in jasno je bilo, da se drugemu srečanju v naših koncih ne bom mogel izogniti.

Datum dogodka se je ponujal kar sam. Po mednarodnem speleološkem kongresu v Brnu v drugi polovici julija bi lahko veliko tujih jamarjev brez težav skočilo še do Trsta. S tem smo ciljali predvsem na tiste z drugih kontinentov. Zaradi te poteze smo se na koncu poleg evropskih veselili obiska tudi japonskih, brazilskih, ameriških in novozelandskih jamskih fotografov. Prav gotovo pa moram izpostaviti Rusa, ki je prišel iz Habarovska, iz povsem vzhodne točke velike Rusije.

Organizacija takšnih dogodkov ni mačji kašelj. Pričakovali smo okoli 60 fotografov, na koncu se jih je zvrstilo dobrih 50. Če k temu prištejemo še pomočnike, firbce, sorodnike, vodiče in vse prostovoljce, ki so se ukvarjali z dodatnimi dejavnostmi, se nas je nabralo okoli sto udeležencev. Takšno število ljudi je seveda treba nekje nastaniti in kot naročen se je izkazal taborniški kompleks blizu Prošeka, kjer so bile na voljo sobe in prostori za kampiranje. Dodatne civilizacijske norme v obliki kuhinje, tušev, kopalnic, namenskih sob in podobno so seveda našemu bivanju dale še več komforta, kar je bilo v poletnem času v sončni pripeki zelo dobrodošlo.



Foto: Antonio Danieli

Uradna fotografija srečanja

Fotografije nekaterih avtorjev, nastalih v času srečanja



Mitjina jama. Foto: Max Wisshak



Foto: Peter Gedei

Za hrano je bilo dobro poskrbljeno.



Foto: Peter Gedei

Po končanih akcijah je bilo dovolj časa za razpravo.

Moja naloga sta bila organizacija obiska jam na slovenski strani in ureditev dovoljenj za samostojno jamarsko delovanje. Spiska jam ni bilo težko sestaviti, saj so jame na področju Kozine in Divače izredno fotogenične. K organizaciji je pristopila Jamarska zveza Slovenije s svojimi društvi. Po osebnem in pisnem dogovarjanju so se na koncu vabilu k sodelovanju odzvali v JD Dimnice Koper, JO SPD Trst in JD Gregor Žiberna Divača ter poskrbeli za nemoten obisk jam. Za ta namen so koprski jamarji prenovili prečko v Jazbini in opremili vhodno brezno, divaški jamarji pa so opremili vhodno brezno v Kačni jami. Seveda je bilo treba urediti tudi vodenje po jamah. Naš klub je tu prevzel levji delež, pomagali so tudi rakovški in divaški jamarji, v *stand-by* poziciji pa so bili na voljo še v Kopru in Ajdovščini. V kompleksu smo bili ves čas srečanja nastanjeni Boštjan in Mojca Vrviščar ter jaz, nekaj dni pa nam je delal družbo tudi Matej Zalokar.

Vse potrebne listine za ureditev dovoljenj za večino udeležencev mi je uspelo pridobiti že nekaj mesecev pred začetkom srečanja. Seveda so bili tudi tu zamudniki, kar pa zaradi odlične odzivnosti Ministrstva za kmetijstvo in okolje niti ni predstavljalo večjih težav. Tistim, ki si dovoljenj niso uredili, dostop do slovenskih jam ni bil omogočen.

Prvi dan srečanja je bil namenjen nastanitvi, spoznavanju, opisu jam, razporeditvi fotografskih ekip po jamah in podobno, nato pa se je že začelo zares. Zbrali smo se po skupinah glede na jame, se natovorili v avtomobile in se odpeljali proti jamam. Na zgornjem parkirišču v Kozini smo ponavadi pobrali vodiče, se po potrebi prerazporedili po avtomobilih in večinoma obiskali jame na Matarskem podolju. Vsak dan smo imeli v načrtu obisk vsaj treh jam, v nekaterih je vodenje prevzel le eden, v drugih tudi dva vodiča. Načeloma zapletov nismo beležili. Bilo je nekaj zanimivih zgodb, ki so bolj interne narave, nekaj poskusov neprimernega obnašanja v jami, ki so hitro zvodeneli, in nekaj zapletov pri prevozu do jam in nazaj, a vse v mejah normale, kot se za jamarje tudi spodobi.

Večeri so bili namenjeni prezentacijam, kar je bilo začrtano le na papirju, saj smo več časa porabili za odlično hrano in klepet, to pa je uro začetka predavanj premikalo proti polnoči. Tako nam je uspelo sestaviti le dva večera predavanj, kar je bilo za tovrstno srečanje odločno premalo. Takšne in podobne napake smo ugotavljali zadnji dan pred odhodom, ko smo imeli še zaključni sestanek vseh fotografov o nadaljnji usodi srečanja, o izboljšavah v komunikaciji med fotografi in podobno. Idej je bilo veliko, v splošni vnemi se je pojavilo tudi nekaj predlogov o novem srečanju čez dve ali tri leta, kdo pa bo dejansko zagrizel v projekt, bomo še videli.

Zadnji večer smo preživeli v neklimatizirani dvorani v Trstu, kjer so vsi fotografi pokazali svoje najboljše posnetke tega tedna. Sledili so še 3D-projekcija združenja LaSalle, majhna pogostitev in nadaljevanje druženja v Prošeku. Naslednji dan so nas čakali le še pospravljanje in odhod, kup lepih spominov in obljube o ponovnem snidenju.

Peter Gedei, JK Železničar

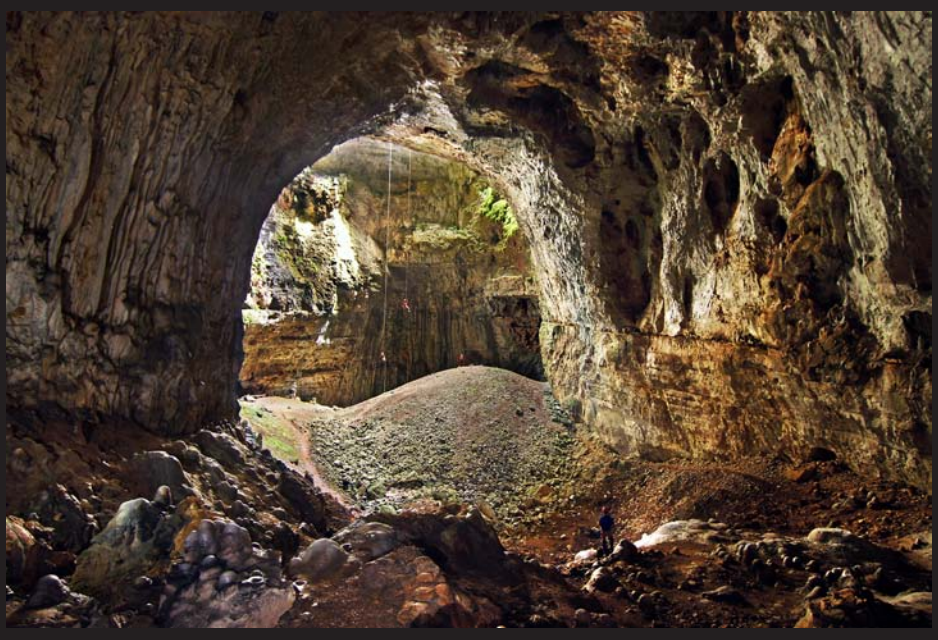
Še nekaj povezav na fotografije s tega srečanja:

www.philippe-crochet.com/fr/nouveautes/details/120/karst-de-trieste-italie/

www.philippe-crochet.com/fr/nouveautes/details/119/karst-slovene/

www.flickr.com/photos/rupo/sets/72157635070031654/

www.wildplacesphotography.co.uk/gallery/frenchcaves2011.html



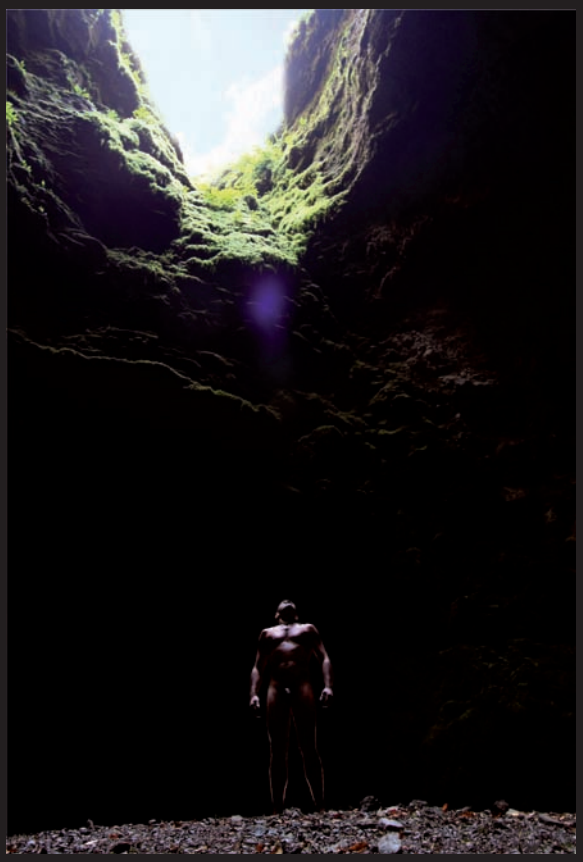
Medvedjak. Foto: Victor Ferrer



Mitjina jama. Foto: Michael Schopper



Jazbina v Rovnjah. Foto: Alexandra Bengel



Grotta Noé. Foto: Michel Renda



Grotta Noé. Foto: Jose Angel Izquierdo



Grotta Claudio Skilan. Foto: Ovidiu Guja



Grotta Noé. Foto: Daniel Li



Medvedjak. Foto: Alen Hlaj



Martinska jama. Foto: Philippe Crochet



Gualtiero Savi. Foto: Norman Thompson



Martinska jama. Foto: Csaba Egri



Grotta Impossibile. Foto: Roberto Garcia Gomez



Grotta Impossibile. Foto: Rainer Straub



Grotta Impossibile. Foto: Satoshi Goto



Grotta Impossibile. Foto: Marek Audy



Grotta Impossibile. Foto: Roberto Garcia Gomez



Grotta del Paranco. Foto: Norman Thompson



Gualtiero Savi. Foto: Rainer Straub



Martinska jama. Foto: Victor Ferrer



Medvedjak. Foto: Peter in Ann Bosted

Bojan Kofler

Nekoč tekač – slovenski prvak na 1500 metrov – nogometaš, udarnik, magister farmacije, izumitelj in inovator. Danes pa upokojenec, planinec, jamar, entomolog in biospeleolog.



Foto: osebni arhiv

Bojan pri urejanju zbirke

» Bojan, dolgo se že poznava in mnogokrat sva skupaj sedela v kakšni jami, natančneje čepela v blatu in postavljala pasti. Pri nas na društvu ti pravimo žužkolog, predvsem zaradi tvoje ogromne zbirke hroščev. Mi lahko poveš kaj več o svoji zbirki?

Marko, do danes bi si pa lahko že zapomnil, da se reče entomolog in ne žužkolog (*smeh*). Začetki moje zbirke segajo v dijaška leta, vmes sem jo malo postavil na stran in se k njej vrnil leta 1970. Od takrat intenzivno zbiram vse hrošče, in sicer ne le iz Slovenije, ampak z vsega sveta. Zbiram tako podzemske (jamske) kot tudi površinske vrste. V zbirki imam trenutno nekaj čez 40.000 primerkov, od tega je ena petina jamskih. Slednji so najdragocenejši del zbirke zaradi številnih endemičnih vrst, ki so značilne samo za Slovenijo. Vmes so tudi primerki, ki jih je moč najti morda le še v dveh ali treh drugih zbirkah.

» Tvoja zbirka hroščev me je že od nekdaj zelo fascinirala, predvsem orjaški pisani hrošči in tisti, ki nosijo tvoje ime. Kako si hrošča prepričal, da se imenuje po tebi?

(*Smeh*) To se ne zgodi s prepričevanjem, ampak z registracijo povsem nove vrste hrošča. Moja zbirka je še posebej bogata s primerki s Škofjeloškega, ki obsega Škofjo Loko, Železnike, Žiri in Gorenjo vas. Ti predeli so bili vedno znani kot nahajališča endemičnih jamskih hroščev. Sam sem uspel najti dvanajst do takrat še neopisanih vrst. Nekatere sem opisal sam, nekatere moji kolegi entomologi iz Nemčije, Avstrije in Francije. Trenutno delam na opisu še treh novih vrst hroščev, od katerih bo ena nosila ime našega škofjeloškega jamarskega društva. Pri delu mi je vedno pomagala in me podpirala tudi žena, zato so bile po njej poimenovane tri vrste. Žena je biologinja in me je na začetku pogosto spremljala v jame, danes pa me rajši počaka zunaj.

» Kaj te je prepričalo, da si stopil v kontakt z loškimi jamarji?

V 70. letih preteklega stoletja sem nabiral le hrošče s površja, v 80. pa začel z nabiranjem podzemeljskih vrst. Na začetku sem brez kakršnegakoli jamarskega znanja v jame hodil s svečo in baterijo. Na Ratitovcu sem našel samico nove vrste hrošča, več let sem potem iskal še samca, saj je le po njem mogoče določiti novo vrsto. To je bil razlog, da sem se obrnil na loške jamarje po pomoč pri raziskovanju zahtevnejših jam. Leta 1996 sem se pridružil DRP Škofja Loka, kjer ste me lepo sprejeli in naučili osnov jamarske tehnike, za kar sem vam še danes posebej hvaležen, predvsem tebi, ki si bil moj mentor. Kljub temu da iskanega samca hrošča nisem našel, pa sem društvu pokazal nekaj jam, kjer sem že nastavljal pasti. Jame so se izkazale za nove in smo jih kasneje registrirali.

» Izkazalo se je, da kar tri jame, ki si nam jih pokazal, držijo društvene rekorde. To je vsekakor plod dobrega sodelovanja.

Res je. Pokazal sem vam jame, kjer sem pasti nastavljal le v tehnično nezahtevnih delih, med kasnejšim raziskovanjem pa smo odkrili kar nekaj metrov novih rovov in brezen. Eno izmed prvih je bilo Brezno na Malem Lubniku, ki je leta 2013 postalo najgloblje v Občini Škofja Loka. Sledilo je Mravljetovo brezno v Gošarjevih rupah, ki velja za najdaljšo društveno jamo, najvišje ležeče brezno društva pa je Prisankova jama.

» V reviji Naše jame (št. 40, leto 1998, str. 141–148) si objavil članek o odkritju jame v Gošarjevih rupah. Kje vse še objavljaš, gre le za strokovne ali tudi poljudne prispevke?

Pri zbiranju hroščev, urejanju zbirke in delu na terenu sem ugotovil, da bi bilo dobro moje znanje posredovati tudi drugim. Tako sem z namenom izobraževanja in zaščite okolja leta 1996 začel članke tudi publicirati. Od takrat pišem znanstvene, strokovne in poljudne članke. Objavljam v znanstveni reviji Acta Entomologica Slovenica, že 18 let zaporedoma v Loških razgledih, med drugim tudi v obzorniku Selške doline Železnih nitih in v Žirovskem občasniku. Vse skupaj imam objavljenih že 40 člankov, trije so v tisku, dva na pisalni mizi.

» Vse tvoje raziskave in objave so izrednega pomena tudi za Občino Škofja Loka. Zakaj si si izbral ravno to področje?

Na tem območju se že več kot 150 let raziskuje, a v zadnjih letih je prišlo do ugotovitve, da je ravno tu ena izmed najbolj vročih točk biološke diverzitete. Tudi sam sem prispeval k temu, kajti po šestdesetih letih sem odkril novo vrsto hrošča v Občini Škofja Loka. Poleg tega letos poteka 30 let, odkar sem začel s pripravo kataloga Favna hroščev jam, brezen in ostalih votlin na Škofjeloškem. V njem bo spisek hroščev iz več kot stotih jamskih objektov. V Sloveniji zaenkrat še ni takšnega kataloga. Predvidevam, da bo zaključen v naslednjih petih letih.

» Pogosto omeniš izraz opis nove vrste. Kaj to pravzaprav pomeni?

Opis hrošča pomeni registracijo. Žival besedno opišeš, dodaš slike in skice ter označiš dele, s čimer dokažeš, da je žival edinstvena oz. da se razlikuje od vseh znanih in obstoječih vrst. Potem se tej vrsti dodeli znanstveno ime, ki velja za vedno in ga ni mogoče spreminjati. Opis je precej zahtevno delo, ki zahteva, da je človek specialist na določenem področju, da sploh lahko ugotovi, kje so razlike oz. da gre za novo vrsto hrošča.

» Bojan, saj veš, kaj te bom sedaj vprašal?

(*Smeh*) Da, brezokce (*Anophthalmus*) ločimo po penisih. Po velikosti, izgledu in telesni obliki so si namreč tako zelo podobni, da jih ne moremo ločiti. Zato za razpoznavanje uporabimo njihov kopulacijski organ (samo lamelo). Naj kot zanimivost navedem, da pri hrošču velikosti 3–4 mm penis meri kar tretjino telesa, medtem ko sama lamela meri 0,1–0,2 mm.

» Sedaj vem, zakaj imaš tako velik mikroskop (*smeh*). Kako pa je z dovoljenji za lov na hrošče?

Pri nas je tako, da večino hroščev lahko lovi vsakdo. Za tiste, ki so za Slovenijo značilni, endemiti ali redki primerki, pa je lov prepovedan. Lov na zaščitene vrste hroščev je možen samo na osnovi dovoljenja MOP – ARSO. Potrdilo se izda na podlagi prošnje in poročil, s katerimi izkazuješ, da si poznavalec področja in da se s tem strokovno ukvarjaš. Izdajo nekajletno dovoljenje, v okviru katerega so tudi pogoji in omejitve glede lova. Nato je potrebno vsako leto oddati poročilo, na osnovi katerega ti podaljšujejo dovoljenje. Enako velja za tujce, ki želijo loviti v naših jamah.

» Ali mi lahko zaupaš, kako se nastavljajo pasti? Obljubim, da ne bom nikomur povedal!

(*Smeh*) Pri postavljanju pasti je pomembnih več dejavnikov. Predvsem si moramo za postavitev vzeti čas in si prostor dobro ogledati. Ne sme biti preveč suh, vsaj enkrat v sezoni mora biti vlažen, vendar ne sme biti poplavljen. Postavljanje pasti je precej strateško. Jamske živali tudi potujejo. Pozimi, ko je mrzlo, gredo nižje, enako tudi poleti, ko je vroče in suho. Spomladi in jeseni pa se pomikajo proti površju. Praviloma je v jami največ hroščev tam, kjer se vzpostavijo jamski pogoji. Največ jih je relativno blizu površja ali ob vodi, torej tam, kjer je dotok hrane največji.

» Še zadnje vprašanje. Že skoraj petdeset let se ukvarjaš s hrošči, je res to samo hobi?

Nikoli se s tem nisem profesionalno ukvarjal. To je zdrav hobi, ki mi je pogosto služil kot umik in sprostitev od stresne službe. Kljub temu sem se specializiral predvsem za dve skupini, brezokce (*Anophthalmus*) in orotrehuse (*Orotrechus*).

Pogovarjal se je Marko Zakrajšek, DRP Škofja Loka

Vrste hroščev, poimenovane po Bojanu in njegovi ženi Miroslavi

LATINSKO IME	SLOVENSKO IME
Anophthalmus bojani	Bojanov brezokec
Anophthalmus kofleri	Koflerjev brezokec
Anophthalmus miroslavae	Miroslavin brezokec
Orotrechus koflerianus	Koflerjev orotrehus
Pretneria metkae mirae	Mirina pretnerija
Aphaobius kofleri	Koflerjev jajčar
Aphaobius miricae	Miričin jajčar

Brane Čuk


Foto: Jure Tičar

Januarja je sneg končno pobelil idilično pokrajino v okolici Kostanjevice na Krki, ki leži v objemu reke Krke in pod vznožjem Gorjancev. V tem kraju si je dom postavil tudi Brane Čuk. Z njegove terase seže pogled na poplavne ravnice kraških izvirov Obrha in Studene, srednjeveško mesto na otoku, cistercijanski samostan in vinorodne griče na Oštrcu. Tisti, ki kraj obiščejo prvič, le stežka slutijo, kaj skriva kraški svet v zaledju zatrepne doline Studene. Tu se nahaja zibelka dolenjskega jamarstva, Kostanjeviška jama. Obilen izvir, velike dvorane, kapniško okrasje, jezera, ozki meandri in netopirji so v slehernem obiskovalcu pustili sled dvoma, da njeno zaledje še vedno skriva veliko. Ob 50-letnici Kluba jamarjev Kostanjevica na Krki sem se tokrat pogovarjal z jamarjem, ki živi in diha z jamo že vse od leta 1973.

» Za začetek bova nekaj besed namenila Kostanjeviški jami, ki spada med najpomembnejše v tem delu Slovenije. Kdo so bili njeni prvi obiskovalci in kako so potekale raziskave?

Ko se je vse skupaj začelo, nisem bil takoj zraven, sem pa kar nekaj pripovedi slišal od pokojnega predsednika Martina Boltesa, veliko materiala pa smo nabrali tudi iz pričevanj domačinov. V začetku se z jamo še niso ukvarjali raziskovalci, ampak bolj radovedni domačini.

Leta 1937 so bile na tem območju velike poplave, ki so botrovale tudi odprtju današnjega vhoda. Okoliški mladeniči so ta nenavadno veliki vhod odšli pogledat in našli jamo. Nato so bili obveščeni tudi slovenski jamarji, ki jih v tistem času res ni bilo zelo veliko. Že istega leta so prišli v Kostanjevico in raziskali in dokumentirali del jame, ki je danes turistično urejen.

» Ali obstajajo zapisniki iz tistega obdobja?

Da, obstajajo zapisniki, fotografije, pa tudi prvi načrt jame. No, ne moremo ravno govoriti o načrtu, v bistvu gre bolj za preprosto skico, katere avtor je bil Alfred Šerko. Vendar so se resnejše raziskave v jami začele šele 30 let po odkritju, takrat, ko se je pričelo tudi njeno turistično urejanje. Jama je bila namreč v obdobju 1937–1953 tako rekoč nepoznana. Od takrat nimamo nobenih pričevanj ali zapiskov, vključno z drugo svetovno vojno. Med vojno je bilo namreč to območje razdeljeno med različne vojske, saj je po Krki potekala meja med Nemčijo (levi breg) in Italijo (desni breg). Na postojankah okoli Kostanjevice so bili v tem času domobranci, na Gorjancih pa partizani. Bolj ali manj so tako vsi vedeli za jamo, vendar je nihče izmed njih ni uporabljal.

» Sredi prejšnjega stoletja sta sledila urejanje jame in razvoj jamskega turizma. Kako je potekal ta razvoj, kakšen pomen je imela jama za kraj v preteklosti in kakšnega ima danes?

Nekje v 50. letih, konkretni podatki obstajajo za leto 1953, naj bi takratno turistično društvo in občina želela jamo urediti za turizem. Prvi resnejši posegi so se pričeli izvajati leta 1952/53. Na začetku jame je bilo opravljenih veliko zemeljskih del, iz pričevanj ljudi tudi veliko miniranja. Po drugi svetovni vojni je bilo namreč eksploziva dovolj, vendar so bila dela opravljena zelo nestrokovno. Zaradi tega je vhodni del precej poškodovan. Nekaj kapniškega okrasja so ljudje odnesli kot spominke oz. za zaslužek. Vemo namreč, da je bila na kostanjeviškem pokopališču ena izmed grobnic okrašena s kapniki.

Leta 1952/53 naj bi bila jama ob 700. obletnici mestnih pravic Kostanjevice na Krki zasilno urejena za turistični obisk, vendar se to ni zgodilo, zato so vhod zaprli z lesenimi vrati. Zaradi pomanjkanja entuziazma med domačini in neprimernega pristopa pa je jama še naprej samevala in sčasoma so tudi vrata propadla.

Leta 1962 so na prostor pred jamo prišli taborniki iz Novega mesta. Posamezniki so se navdušili nad jamarstvom in raziskavami, tako da so še istega leta ustanovili Jamarski klub Vinko Paderšič – Batreja, kar obenem označuje pričetek jamarstva na našem koncu. Iz tega kluba je nato leta 1964 nastala tudi jamarska sekcija v Kostanjevici na Krki.


Foto: arhiv Kluba jamarjev Kostanjevica na Krki

Na vhodu Jame pri Bosanski bajti

Že od samega začetka je bilo vse delovanje jamarjev usmerjeno v turistični preporod jame. Pri raziskavah so pomagali člani preostalih društev, predvsem je potrebno izpostaviti kolege iz novomeškega kluba. Tako so odkrili Podorno dvorano, Črni rov in še nekatere preostale rove v vhodnem delu.

Potrebna so bila zemeljska dela, pripeljali so elektriko do jame in uredili primerno cesto. Do jame je poprej vodil le kolovoz, ki pa je bil pozimi ali ob dežju povsem neprevozen. Zatrepna dolina Studene je bila zatrep v pravem pomenu, konec sveta za Kostanjevičane. Jama je bila prvič turistično urejena in odprta 1971, intenzivna dela pri urejanju pa so potekala od leta 1967 do odprtja.

Urejanje Kostanjeviške jame je v samem kraju naletelo na velik posluh. Praktično skorajda ni hiše v Kostanjevici, ki ne bi tako ali drugače v teh zadnjih 50 letih sodelovala pri aktivnostih jamarjev. Ljudje so jamo sprejeli kot naravno dediščino in dobrino, kar nam ne nazadnje dokazuje tudi odziv ob izidu knjige o Kostanjeviški jami. Kar pa se tiče turizma v kraju, nam manjka vez, ki bi združevala vse lepote in dobrine in jih ponudila kot enovito destinacijo. Tega ni bilo niti na začetku turizma v jami niti danes. Zadnjič se je eden izmed občanov lepo izrazil: »Ne glede na to, koliko se občinska uprava trudi, turisti še vedno prihajajo v Kostanjevico.« To izjavo lahko sprejmemo kot anekdoto, vendar je v njej na žalost veliko resnice. Jama je zagotovo dopolnilo vsem ostalim kulturnim znamenitostim in naravnim lepotam, zaradi česar bi bil brez nje kraj siromašnejši.

» Kakšni so bili jamarski začetki v klubu in kateri razlogi so tebe pripeljali do jam?

Okoli leta 1973 me je k jami pripeljal sorodnik, ki je bil takrat vodič v Kostanjeviški jami. Povedal mi je, kaj vse lepega bom videl, tako da sem se odzval povabilu. Ko sem enkrat stopil v jamo, me ni bilo potrebno več prepričevati. Prve akcije so potekale v Kostanjeviški jami, ob delih za novi vodovod se je leta 1973 razkrila tudi Bizjakova jama.

Sedanjim rodovom jamarjev je malo težko razložiti, kako smo raziskovali. Ko sem prišel v klub, nismo imeli svojih prostorov, ampak smo skladišče selili po kraju in med člani kluba. V začetku so bile poleg Kostanjeviške jame raziskane tudi nekatere okoliške jame, npr. Gorenčeva jama, Trlice, Jama pri Bosanski bajti, vendar je večino časa šlo za urejanje turistične jame. Poudariti je potrebno, da sta bila takrat zelo omejeni tehnika in jamarsko znanje. Vrvna tehnika

je bila še v povojih. Plezalne opreme nismo poznali, v jamo smo hodili bolj ali manj z lesenimi lestvicami (nosilne vrvi, vmes pa vpletene lesene prečke), precej kasneje smo nabavili lestvice, podobne današnjim. Tovorjenje vse te opreme je bilo zahtevno, še zlasti po Gorjancih (npr. za 30 metrov lestvic smo napolnili štirikolesni voziček).

Najpomembnejša pa je bila razsvetljava, in sicer smo uporabljali karbidovke, nekatere so bile narejene tudi doma. Prižigali smo jih z vžigalicami ali s kresilom (vžigalnik), zelo rade pa so tudi ugašale. Zanimivo je bilo, ko sta dva jamarja, fant in punca, šla v jamo in sta, namesto da bi prižgala ugasli plamen z vžigalicami, enostavno pritaknila čeladi. Tisto pritikanje je tako postalo kar nevarna stvar, saj se je z leti sprevrglo v zakon in otroke.

Eden izmed predsednikov v našem klubu je bil Franci Cvelbar, ki je bil aktiven raziskovalec. Po duši pa je bil tudi izumitelj in tako je leta 1976 kot prvi pri nas izdelal vrvno kolutno zavoro iz jekla in po podobnem principu kot današnje, npr. Petzlove zavore, vendar brez zavorne ročice. S to napravo sem prvič okusil prednosti vrvne tehnike. Bila pa je tudi približno dvajsetkrat težja, saj je imela po moji oceni okoli pet kilogramov. Naredil je samo eno zavoro, a se je na žalost izgubila v času.

Ne glede na vse raziskave pa sem se na svoji jamarski poti hitro pričel udejstvovati v turizmu in klubskih aktivnostih, kjer so me izvolili za tajnika. Skupaj s predsednikom Martinom Boltesom sva načrtovala razne aktivnosti v jami. Kmalu so nastali problemi pri vzdrževanju, saj je bila prvotna turistična pot lesena. Les je zaradi kombinacije klimatskih dejavnikov in blata hitro propadal. Lomile so se stopnice, zibali so se nosilni tramovi na stopnišču, zaradi blata je zelo drselo.

V 80. letih smo jamo tako zaprli za turiste. V tem času smo pripravili projekt, pridobivali sredstva za posodobitev poti in to nam je vzelo veliko energije. Pomožna dela, ki so zajemala iznos gnilega lesa, tramov in ograj, smo jamarji opravili udarniško. Pot pa je v dveh zimah betonirala zidarska skupina. Betonska dela so bila zelo zahtevna, zato se je porodilo kar nekaj idej, kako to izpeljati. Najprej smo dela hoteli opraviti s pomočjo vojske iz Cerkelj ob Krki, ki bi nosila v jamo vedra z betonom. Kasneje je odpadla tudi varianta s črpalkami za beton, saj sta bili dolžina in višinska razlika rovov v jami preveliki.

Na koncu je zidarska skupina prišla na idejo, da bi v jami speljali žičnico, ki so jo naposled naredili konec leta 1982. Ponekod so bili postavljeni nosilni stebri, spet drugod, kjer je konfiguracija rovov to omogočala, so bili v strop zabiti železni klini. S pomočjo jeklenice in električnega motorja so se vedra z betonom tako vozila vse od Prvega jezera, kjer je bila mešalnica betona, pa do vrha Kapniške dvorane. Material je bil od vhoda do Prvega jezera prepeljan v samokolnicah, nato pa po ceveh spuščen v brezno na deponijo. Žal od teh gradbenih del ni nobene fotografske dokumentacije.

Leta 1984 je bila Kostanjeviška jama z veliko slavja in bogatim kulturnim programom zopet predana v turistične namene. Med govorniki je bil tudi starosta slovenskega jamarstva dr. France Habe. Eden izmed njegovih znamenitih stavkov, ki ga je večkrat izgovoril ob obiskih naših krajev, se glasi tako: »Tukaj imate sredi teh položnih gričev, kjer raste vinska trta, tudi čudovit kraški svet. In še posebej tukaj v Kostanjeviški jami imate nebeški oltar (op. p. s tem je imel v mislih kompozicijo sigovih tvorb v Kapniški dvorani).«

Kmalu po ureditvi turističnih poti v Kostanjeviški jami smo se lotili drugega velikega projekta. 1. maja 1985 smo pričeli graditi jamarski dom. Sredi del je nepričakovano umrl predsednik Martin Boltes. Kot dolgoletni tajnik kluba sem bil na izredni skupščini 1987 izvoljen za predsednika Kluba jamarjev Kostanjevica na Krki. To funkcijo sem opravljal naslednjih 19 let.

» Skupaj s klubom si sodeloval pri novejših raziskovalnih akcijah. Katera odkritja so tu najpomembnejša?

Nedvomno mi je ostalo v spominu odkritje v Mali jami leta 1995. Prve raziskave smo opravili kar z udeleženci jamarskega krožka, ki smo ga organizirali v osnovni šoli. Da bi zapolnili vrzeli med predstavitvijo teorije jamarstva, in ker so otroci vedno želeli v jamo, smo se odpravili v ta odročni rov Kostanjeviške jame. Na koncu rova je bila manjša luknja, velika kot pest, kjer se je ob močnem deževju slišalo bučanje vode. S krožkarji smo organizirali delovno akcijo, kjer sem prednje položil špico in kladivo. Pričeli smo s kopanjem in razbijanjem kamenja, po nekaj akcijah pa je luknja narasla do te mere, da je pritegnila tudi odrasle raziskovalce. Odkrili smo 114 metrov rovov Male jame. Odkritje nadaljevanja je botrovalo večji aktivnosti in zagnanosti ter s tem tudi večjim odkritjem v naslednjem letu.

Naslednje leto je tem novejšim akcijam sledilo odkritje v novih delih. Novomeški jamarji so se takrat zaradi odpadle reševalne vaje odločili za širjenje ožin v Kostanjeviški jami in že v prvi akciji prišli skozi labirinte do večjih prostorov. Sprva jim nisem verjel in le težko so me prepričali, da sem odobril večerjo in pijačo. A že na drugi akciji sem tudi na lastne oči videl novo osupljivo odkritje, ki ga kar ni bilo konca. Naslednje leto je sledil še preboj za jezerom, nekaj kasneje pa tudi potop v Jezeru tretjega tisočletja, ki je trenutno končna točka jame.

» Katere akcije in anekdote so se ti najbolj vtisnile v spomin?

Ena izmed takšnih zanimivih anekdot je bila med odpravo leta 2005 na Velebitu v Nacionalnem parku Paklenica. Za raziskave smo morali poleg dovoljenja parka pridobiti tudi dovoljenje Ministrstva za kulturo Republike Hrvaške. Odhod na odpravo se je bližal, mi pa dovoljenja navkljub pozitivnemu odzivu v parku še nismo imeli. Preostalo nam ni nič drugega, kakor da se odpravimo v park in pričnemo raziskovati. Drugi dan raziskav, ko sem bil ravno sredi manjšega brezna, pa so mi z vhoda zavpili, da je prispela pošta. Tako smo lahko raziskave brez skrbi nadaljevali, kljub nekajmesečnemu čakanju na pošto.

Obstaja pa še ena zanimiva zgodba, ki se je prav tako zgodila na tej odpravi. V jami Vodarica smo snemali film za odpravo, s katerim bi prikazali raziskave in jamarsko vrvno tehniko. Jama je precej prostorna in lepo zasigana, dolga približno 300 metrov. V nekem delu je bilo potrebno preplezati manjšo stopnjo (ok. 3 m). Na tem mestu ena izmed naših bolj kratkonogih jamark ni dosegla oprimka na drugi strani stene, zato ji je spodrsnilo in je padla direktno na snemalca. K sreči ni bilo nikomur nič. Naslednji dan smo snemanje v jami nadaljevali in na istem mestu je ista jamarka zopet padla, tokrat je bil padec usoden za kamero. Dogodek se je v 24 urah tako ponovil.

Na odpravi na Slovaškem smo obiskali tudi pretežno vodno jamo Krásnohorská jaskyňa. Tu imajo nameščene kline in jeklenice, po katerih lahko hodiš po rovih nad vodo. Ob našem odhodu v jamo je bil vodostaj povsem nizek, vode je bilo nekako do pasu. Jama je izredno lepa z ogromnimi, več kot 30 metrov visokimi kapniki. Domačini so trdili, da so to največji kapniki na svetu, toda na Slovaškem smo doživeli precej izjav o »velikosti«, tako da smo jih jemali z rezervo. Ko smo se vrnili iz jame, je zunaj že močno deževalo. Naslednje jutro, ko smo se zbudili, je voda iz vhoda, kjer smo vstopili v jamo, dobesedno bruhala, tako da smo imeli prejšnji dan res srečo.

» Udeležil si se tudi nekaj pomembnejših odprav. Kdaj so se pričele?

Prva odprava v tujino je bila na Slovaško leta 1998. Naše večne želje v klubu so bile, da bi raziskovali tudi kje zunaj naših meja. Doma imamo dela še vsaj za sto let in rekli smo si, da zaradi kakšne odprave v tujino tega dela ne bomo ravno zamudili. Tako smo zbrali nekaj denarja, si izposodili kombi in odšli okušat slast tujine. Slovaška je namreč izjemno bogata z naravnimi lepotami in jamami. Tudi turistične jame so veliko bolje urejene kot pri nas.

Kasneje smo bili najaktivnejši v odpravah na Velebitu nad Paklenico. Tam smo raziskali in odkrili kar nekaj novih jam oz. brezen. Primerno smo jih izmerili, narisali načrte, jih označili in dokumentacijo predali parku. Eno izmed jam smo celo poimenovali po Kostanjevici.



Foto: arhiv Kluba jamarjev Kostanjevica na Krki

Raziskovanje jame Krešćak s tečajniki leta 2005



Foto: Roman Zakšek

Pred jamarskim domom

Raziskovali pa smo tudi jame v Novi Zelandiji v okolici Kairima, nedaleč od Waitoma. Tam nam je ostalo še kar nekaj dela, predvsem pri širjenju ponora v jami Lucky Strike, ki smo ga odkrili zadnji dan odprave. Tega velikega ponora, ki je bil povsem prekrit s kamenjem in blatom, se še danes prav dobro spominjam, in če bom še kdaj imel priložnost obiskati Novo Zelandijo, ga zopet obiščem in dokončno razširim.

Sodelovali smo tudi v raziskavah brezen na Risnjaku, kamor so nas povabili samoborski jamarji. Tam smo doživeli mnogo zanimivih izkušenj, vse od skorajšnjih srečanj z medvedi do požara v taboru, ki smo ga komaj pogasili. V breznu Kobizon, ki je imelo več vhodov, sem odkril manjšo luknjo v steni. Splazil sem se skozi in pristal naravnost v medvedjem brlogu. Po tleh je bilo polno dlak, kocin, vejic in iglic ... A na mojo veliko srečo lastnika ni bilo doma. Od tedaj naprej na vhodu vedno najprej vprašam, ali je kdo doma, posvetim z lučjo, nato pa grem pogledat v jamo.

» Poznan si kot zagrizen jamarski navdušenec, a marsikdo ne ve, da si aktiven tudi v drugih društvih v Kostanjevici. Kje vse si do sedaj sodeloval in kaj ti društvena dejavnost pomeni?

Na kratko lahko povem, da mi ta društvena dejavnost pomeni predvsem kvaliteto življenja. Vsak človek ima svoj izbor dejavnosti. Ni mi žal za nobeno prosto uro, ki sem jo pustil na teh področjih. Je pa res, da če bi vsa ta sredstva in čas, ki sem jih porabil za te aktivnosti, seštel oz. prelil v premoženje, bi imel pred hišo en dober avto in še marsikaj. Ampak sem prepričan, da bi bilo zaradi tega moje življenje skromnejše in prazno. Lansko leto sem tako praznoval stoletnico, v katero sem združil svojo 60-letnico in 40 let aktivnega članstva v Klubu jamarjev Kostanjevica na Krki.

Leta 1964 sem postal ribič, ko sem pri desetih ali enajstih letih osvojil prvi pokal kot takratni mladinec naše ribiške družine. Ko sem bil v šoli v Ljubljani, sem naredil izpit za radioamaterja. V nekem obdobju sem bil zelo aktiven tudi na tekmovalnem področju, saj sem na slovenskem maratonu v vzpostavljanju UKV-zvez dosegel drugo mesto. Tudi v jamarstvu smo večkrat preizkušali moje znanje iz radioamaterstva in na odpravah nam je to prišlo dostikrat prav.

Ne nazadnje ne smem pozabiti tudi na Šelmarijo oz. Etnološko društvo Prforcenhaus, kjer sem aktiven že od leta 1987, ko sem bil njegov predsednik. V zgodovino sem stopil tudi kot izdelovalec uradnega denarja, ki se uporablja v času pustovanja v Kostanjevici na Krki. Denar se imenuje kostanj. Že v srednjem veku je bila namreč v Kostanjevici na Krki kovnica denarja, ki je obratovala s presledki skupno okrog 60 let. Najdaljše obdobje kovanja je bilo 25 let, sam pa t. i. kostanje izdelujem že 24 let. Izdelani so iz starih jugoslovanskih dinarjev, ki jih zbrusim in jim nato vtisnem novo podobo.

» Klub jamarjev Kostanjevica na Krki letos praznuje 50-letnico ustanovitve. Septembra 2009 smo na srečanju slovenskih jamarjev praznovali vašo 40-letnico. Kako to, da ste se tako hitro postarali?

V preteklosti smo praznovali obletnice kluba vsakih pet let. Jamarska sekcija Kostanjevica na Krki je bila namreč ustanovljena 25. maja 1964, torej pred 50 leti. Klub jamarjev Kostanjevica na Krki pa je bil ustanovljen leta 1969, pet let kasneje. Tako smo skozi zgodovino vedno praznovali obe obletnici. Sedaj smo se odločili, da bomo to tradicijo dvojnega praznovanja presekali in da bomo imeli enoten praznik, kar letos znese 50 let od pričetka jamarske aktivnosti v kraju. Leta 1964 smo imeli namreč v jamarski sekciji izvoljenega predsednika, tajnika, blagajnika in praktično vse ostale organe društva. Kot sekcija smo takrat delovali predvsem zato, ker smo potrebovali pomoč mentorjev iz Novega mesta, ki so bili bolj izkušeni v tej dejavnosti.

» Kaj vse načrtuje društvo ob tem jubileju?

Do prihajajočega praznovanja 25. maja nas čaka še veliko dela. Zadali smo si cilj, da bomo do takrat zgradili lesen nadstrešek ob jamarskem domu, ki bo služil za zavetišče približno 50 obiskovalcev, zgoraj pa bomo uredili še preostale prostore, ki bodo povezani z današnjim domom. Ta objekt bo v obliki kozolca toplarja, s tem da bo delno zaprt.

V planu imamo tudi izdelavo fasade na zgornjem delu jamarskega doma. Uredili bomo okolico doma in poti. Sanirali bomo most čez potok Studena in ga preplastili, ob Studeni bomo zasadili drevored javorja in češenj. V planu je knjiga o podzemnih objektih Gorjancev, ki jo bomo izdelali skupaj z Jamarskim klubom Brežice in Jamarskim klubom Novo mesto in v kateri bomo popisali pomembnejše jame na tem območju. Zaradi ogromnega dela bo knjiga najverjetneje luč sveta ugledala malo kasneje.

Eden izmed pomembnejših ciljev v Kostanjeviški jami je tudi ta, da tudi uradno presežemo dolžino 2 km. Dosti si obetamo od potapljaških raziskav v Jezeru tretjega tisočletja, ki so že v teku. Eno izmed možnosti raziskovanj vidimo tudi v morebitnem obhodnem rovu skozi Cvičkovo brezno, ki je za Jezerom tretjega tisočletja.

V prihodnosti pa bo zagotovo potrebno zagnati delo z jamarskim krožkom in več delati z mladimi jamarji. Nekaj kandidatov imamo in njihovo znanje nameravamo izpiliti do prvih izpitov.

» Zadnjih nekaj dni smo vsi prikovano spremljali vremensko napoved v pričakovanju snega in zime. Kakšna pa je tvoja »vremenska napoved« za prihodnje rodove jamarjev in odkritij?

Časi, ki smo jim priča, niso naklonjeni društvenim dejavnostim. Predvsem so tu številne administrativne ovire v delovanju društev, saj je potrebno izpolniti ogromno papirjev, če želiš pridobiti minimalna sredstva za delovanje. Te ovire zgolj zmanjšujejo voljo in čas tistih ljudi, ki so željni delovanja v društvih in želijo kaj narediti tudi prostovoljno. Naš klub si je skozi zgodovino ustvaril neko solidno materialno podlago za nadaljnji razvoj in še boljše delo v prihodnosti. Imamo svoj prostor, imamo svoje zemljišče in imamo svoj vir prihodka.

Po drugi strani bi odkritje, ki nas čaka v Kostanjeviški jami na drugi strani sifona, nedvomno povečalo interes mladine in domačinov. Sam sem prepričan, da je jama mnogo daljša, kot jo poznamo danes. Njeni kraki dokazano segajo vse do hrvaške meje, kjer v Pogani jami ponikajo vode v smeri Kostanjeviške jame. Vendar je to stvar dela in vztrajnosti bodočih generacij, ki prihajajo.

Kar se tiče turizma, bom tu previdnejši, saj menim, da v kraju zaenkrat ni dovolj posluha za povezovanje turizma in njegovo nadgradnjo. Kraj bo moral prepoznati svoje kvalitete in prednosti ter jih ponuditi turistom. Poleg tega lahko v prihodnosti pričakujemo obnovo infrastrukture v jami, saj je potrebno zamenjati dotrajano električno napeljavo in razsvetljavo, obenem pa zamenjati ograje, a seveda bo marsikaj odvisno od lastnika.

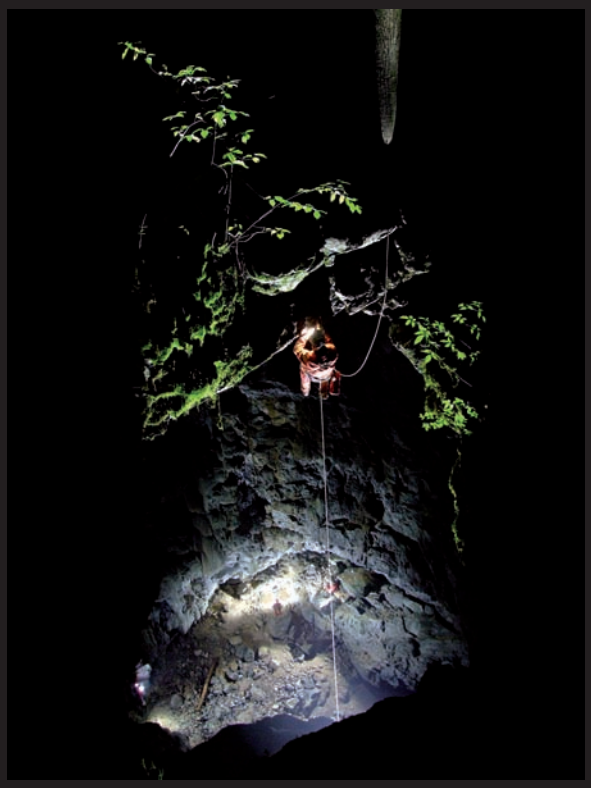
Če pogledamo širše, ker se težko danes distanciramo od naše zveze, lahko ugotovim, da so tam stvari trenutno slabe, vsaj kolikor sledim raznim debatam na jamarski listi. Takole na splošno ugotavljam, da so približno tri skupine jamarjev, ki se pojavljajo v javnosti, in sicer ena skupina, ki se krega z drugo skupino, in tista tretja, pozitivna skupina, ki dejansko dela v jamah. Ta piše o svojih uspehih in akcijah in predstavlja vse tisto, za kar pravzaprav obstajamo. Vseh teh težav pa ni ravno lahko premostiti.

V jamarskih krogih sem že kar nekaj let in pred leti sem bil med drugim tudi že član organov zveze. Preprosto menim, da bi bilo potrebno narediti nekaj podobnega kot v naši državi. Tiste nekoliko starejše prepametne kadre oz. ljudi bi bilo treba enostavno pospraviti v pokoj, da se umaknejo v jame in tam še delajo, dokler lahko. Na ta način naj prepustijo stvari mladim, ki niso obremenjeni s starimi zamerami, slavami in problemi, ki so nekoč bili. Vidim, da se neki posamezniki med sabo ne morejo razumeti, in to meče slabo luč na zvezo in vsa društva, ki smo v njej. A kljub temu ostajam optimist.

• • •

Intervju sva končala z mislijo na prihajajoče akcije, ki se bodo odvile z namenom potopa v Jezeru tretjega tisočletja. Ob kozarcu cvička pa so debate o novih raziskavah hitro pridobile vztrajnost.

Pogovarjal se je Jure Tičar, JK Brežice.



Jama na meji. Foto: Janez Ferreira-Stražišar

STALNI FOTOGRAFSKI NATEČAJ

Uredništvo revije Jamar razpisuje fotografski natečaj na temo jamske fotografije. V vsaki številki bo med vsemi prispelimi deli uredništvo objavilo zmagovalno celostransko fotografijo, ki bo izstopala po estetskih in tehničnih merilih. V primeru zadostnega prostora bomo objavili izbor še ostalih prispelih fotografij.
Tehnične zahteve: sprejemamo digitalne in klasične fotografije ter diapozitive. Digitalne fotografije naj bodo vsaj ločljivosti 6 milijonov pik, klasične pa vsaj velikosti 18 × 12 cm. Več informacij preko spletne pošte revija.jamar@gmail.com.



Foto: Patricija Oštir



Velika Vodena jama. Foto: Leopold Bregar



Pot v neznano – Križna jama. Foto: Gašper Modic



Tkalca jama. Foto: Matej Zalokar



Ob podzemni reki. Foto: Jože Pristavec – Joc